

1037

Anna Karjula

**JYVÄSKYLÄN SEMINAARIN PUUTARHA JA
SEMINAARINPUISTO VUOSINA 1863 - 1934**

Pro-gradu-tutkielma

Jyväskylän yliopisto

Taidehistorian laitos

KL 1998

SISÄLLYS

1. Tehtävänasettelu.....	1
2. Tutkimuksessa käytetty materiaali, menetelmät ja aikaisempi tutkimus aiheesta.....	2
3. Jyväskylän seminaarin varhaisvaiheet.....	7
3.1. Uno Cygneuksen kansakouluehdotus.....	7
3.2. Jyväskylän seminaarin puutarhatoiminta vuosina 1863-1879.....	12
4. Seminaarinpuiston varhaisvaiheet.....	23
4.1. Seminaarin rakennustyöt.....	23
4.2. Seminaarinpuiston puutarhasuunnitelma.....	25
4.3. Seminaarinpuiston puutarhataiteelliset yhteydet.....	31
4.4. Seminaarinpuiston rakennusvaiheet.....	37
5. Seminaarinpuisto koulupuutarhana 1891-1934.....	47
5.1. K.M. Ståhlbergin toimikausi.....	47
5.2. Kalle Kalervo ja koulupuutarhakysymys.....	57
5.3. Uuden valtion rakentajat vanhassa miljöössä: F.K. Väinölän toimikausi.....	60
6. Päätäntö.....	67
KUVALUETTELO.....	72
LÄHTEET JA KIRJALLISUUS.....	74
LIITE 1.....	80
LIITE 2.....	81
LIITE 3.....	83
LIITE 4.....	87
LIITE 5.....	90
LIITE 6.....	92
KUVALIITE.....	96

1. TEHTÄVÄNASETTELU

Jyväskylän seminaari oli maamme vanhin kansanopetuksellinen opettajakoulutuslaitos ja sen perustaminen oli aikanaan kansallisesti huomattava tapaus. Varsinkin varhaisvaiheissaan se oli esikuvallisessa asemassa oleva oppilaitos, jonka järjestelyjä voidaan pitää suuntaa-antavina muidenkin seminaarien sekä myös kansakoulujen järjestelyjen suhteen.

Seminaarinpuisto oli Jyväskylän seminaarin koulualue, joka oli puutarha sekä osittain myös puisto. Tarkastelen esityksessäni Seminaarinpuiston muotoja ja kehitystä sekä sen kehitykseen vaikuttaneita tekijöitä oppilaitoksen toiminta-aikana. Työni ensisijaisena tarkoituksena on kerätä yhteen aiheesta löydettävissä oleva tieto, jotta voitaisiin saada käsitys alueen vaiheista, alkuperäisestä asusta, puutarhataiteellisista yhteyksistä sekä seminaarin puutarhatoiminnasta ja -opetuksesta. Tämän tarkastelun ohessa pyrin myös selvittämään miksi Jyväskylän seminaarin koulualue muotoutui alunperin nimenomaan puutarhaksi ja puistoalueeksi sekä löytämään niitä esikuvia ja ihanteita, joita sen muodoissa tavoiteltiin eri ajankohtina. Lähestyn aiheitani olettaen, että Jyväskylän seminaarin koulualueen ilmiasu oli kiinteässä vuorovaikutussuhteessa oppilaitoksen puutarhatoimintaan ja -opetukseen sekä sen opetuksellisiin, kasvatuksellisiin, käytännöllisiin ja sosiaalisiin vaatimuksiin. Käsittelen aiheitani tutkimalla seminaarin puutarhatoimintaa ja -opetusta sekä sen viheralueiden muotoutumisprosesseja vuosina 1863-1934 säilyneiden dokumenttien valossa. Käsittelen esityksessäni myös puistoalueiden ja puutarhatoiminnan muotoutumiseen vaikuttaneita henkilöitä sekä niihin kohdistunutta oppilaitoksen ulkopuolista säätelyä.

Tutkimustyöni lähti liikkeelle professori Eeva-Maija Viljon ehdotuksesta. Olen toiselta ammatiltani puutarhuri, joten lähtökohtani olivat sidoksissa puutarhataiteen historialliseen tutkimukseen. Työn edetessä alkuperäinen näkökulmani sai rinnalleen myös muita lähestymistapoja. Lopputulos määrittäytyikin

lähinnä monitieteelliseksi tutkimukseksi, joka sivuaa kasvatustieteen, biologian, historian, taidehistorian sekä sosiologian tieteenaloja.

2. TUTKIMUKSESSA KÄYTETTY MATERIAALI, MENETELMÄT JA AIKAISEMPI TUTKIMUS AIHEESTA

Puistoalueiden ja puutarhojen historiallinen tutkimus on yleistymässä maassamme ja joistakin kansallisesti tai paikallisesti merkittävistä kohteista on jo kirjoitettu eriasteisia historiikkeja. Koulualueita ja koulupuutarhoja ei ole vielä kuitenkaan käytännössä tutkittu lainkaan, vaikka voidaan otaksua niiden merkityksen olleen varsin suuren puutarhaharrastuksen levittämisessä. Tuula-Maria Merivuori sivuaa aihetta hyvin yleisellä tasolla teoksessaan *Puutarha- ja maisema-arkkitehtuuri Suomessa osa 1* (1987). Pentti Alanko puolestaan käsittelee koulupuutarhatoimintaan liittyneitä henkilöitä ja toiminnan yleisimpiä muotoja teoksessaan *Ukonhattu ja ahkeraliisa* (1994).

Maunu Häyrynen käsittelee Helsingin kaupunginpuistojen kehitystä ja puistopolitiikkaa 1880-luvulta 1930-luvulle teoksessaan *Maisemapuistosta reformipuistoon* (1994), jossa hän myös esittää varsin hedelmällisiä lähestymistapoja kaupunkipuistoihin. Vaikka Seminaarinpuisto ei varsinaisesti määrity kaupunkipuiston käsitteen alaisuuteen, viittaisi tutkimani materiaali joiltakin osiltaan samansuuntaisiin tulkintamahdollisuuksiin myös sen kohdalla. Koska Seminaarinpuiston kehityksessä on havaittavissa yhtymäkohtia kaupunkipuistojen kehitykseen ja koska tutkimukseni ajallinen rajaus on käytännössä sama kuin Häyrysellä, sivuan paikoitellen samoja teemoja hänen esityksensä kanssa.

Jyväskylän seminaarin puutarhatoimintaa ei aikanaan dokumentoitu yhtä tarkoin kuin sen hallinnollista ja opetuksellista toimintaa, mikä sinänsä kuvaa

puutarhanhoidon ja puistoalueiden asemaa sekä seminaarissa että myös yleisemmälläkin tasolla. Kuvaavana esimerkkinä voidaan pitää sitä, että seminaarirakennusten rakennustöiden etenemistä käsiteltiin varsin yksityiskohtaisesti sekä oppilaitoksen taloustilityksissä että myös paikallisissa ja valtakunnallisissa lehdistössä ja lähes kaikki niiden piirustukset ovat säilyneet. Puistoalueen muodoista ja sen rakennusvaiheista oli löydettävissä ainoastaan muutamia satunnaisesti säilyneitä dokumentteja seminaarin rakennustoimikunnan arkistoissa, joitakin mainintoja lehdistössä, mutta ei lainkaan piirustuksia. Dokumenttien vähäisyydestä johtuen tutkimukseni rajautuikin monilta osin löydettävissä olevan materiaalin ja sen tarjoamien tulkintamahdollisuuksien kautta.

Tutkimusmateriaalin hajanainen luonne määräsi pitkälti myös käyttämäni tutkimusmenetelmät. Kävin tutkimuksen aikana läpi varsin suuren aineistomäärän, josta seuloin esiin seminaarin puutarhatoimintaa sekä sen puistoalueiden kehitystä käsitteleviä ja sivuavia tietoja. Näiden eri arkistojen sekä teosten tarjoamien tietojen perusteella pyrin muodostamaan johtopäätöksiä, joiden perusteella puolestaan etsin asiayhteyksiä saavuttaakseni kokonaiskuvan aiheestani. Tutkimukseni määrittyykin perinteiseksi historialliseksi tutkimukseksi menetelmiensä osalta.

Seminaarinpuiston vaiheita on sivuttu useissa seminaarin historiaa ja/tai jyvaskyläläistä puutarhatoimintaa käsittelevissä julkaisuissa. Nämä esitykset tarjoavat hyviä lähtökohtia tutkimukselle, mutta kokonaiskäsitystä alueen vaiheista ei niiden kautta voi hahmottaa. Seminaarin historiikkeissa ja painetuissa vuosikertomuksissa puutarhan toiminta ja puistoalue on käsitelty hyvin yleisellä tasolla tai satunnaisin maininnoin. Jyvaskylän seminaarista on kirjoitettu kolme historiallista esitystä: K. Raition *Jyvaskylän seminaarin 50-vuotinen toiminta* (1913), J.M. Mikkolan, Artturi Leinosen sekä Sulo Rekolan toimittama *Jyvaskylän seminaari 1863-1937, muistojulkaisu* (1937) sekä Aimo Halilan *Jyvaskylän seminaarin historia* (1963). Myös O.J. Brummer käsittelee Jyvaskylän seminaarin vaiheita teoksessaan *Jyvaskylän kaupungin historia 1837-1912* (1916). Näiden teosten perusteella on kuitenkin hahmotettavissa

kokonaiskäsitys seminaarin yleisestä kehityksestä ja tätä kautta ne muodostavatkin tutkimukseni runkomateriaalin.

1970-luvulta lähtien Seminaarinpuistosta on kirjoitettu joitakin artikkeleita. Terttu Raatikaisen *Jyväskylän yliopiston viheraluepuutarhan esiselvitys* (1979) sekä Virve Veisterän *Jyväskylän viheraluepuutarha* (1982) edustavat esityksiä, joissa alueen vaiheita sivutaan sen suunniteltujen muutostöiden yhteydessä. Mikko Raatikaisen artikkelit Seminaarinpuiston vaiheista teoksessa *Jyväskylän puutarhaseura 1896-1986* (1986) ja Pimpinella-lehden numerossa 12 / 1992, sekä eri tekijöiden artikkelit Jussi Jäppisen toimittamassa teoksessa *Pikkukaupungin pihoja ja puistoja* (1996) käsittelevät aihetta yleisissä piirteissään lähinnä paikallishistoriallisesta perspektiivistä. Näissä uudemmissa esityksissä esiintyy jonkin verran ristiriitaisia tietoja ja todentamattomia käsityksiä, mikä ilmeisimminkin johtuu siitä, että aiheesta ei ole ollut saatavilla tarkempaa tietoa ilman varsin laajaa arkistotutkimusta.

Aikalaiskuvauksia alueesta on jonkin verran. Nämä kirjalliset kuvailut sekä artikkelit ovat pääasiallisesti peräisin vuosilta 1898-1915. Tätä varhaisempia kuvauksia alueesta löytyy lähinnä paikallisten lehtien artikkeleissa, joista suurin osa keskittyy seminaarin rakennusvaiheisiin. Tämän tutkimuksen kannalta merkittävimpiä olivat Kalle Kalervon kirjoitukset aiheesta sekä *Puutarha*-lehden artikkelit vuosilta 1898-1934. Kalervo toimi seminaarin puutarhurina vuosina 1909-1910.¹ Hän julkaisi koulupuutarhakysymystä käsitteleviä teoksia ja artikkeleita sekä joitakin oppikirjoja puutarhanhoidosta. Teoksissaan *Koulupuutarha-aatteen kehitys meillä ja muualla* (1913) sekä *Kaikille kasviksia ja hedelmiä* (1912) hän käsittelee ensisijaisesti koulupuutarhakysymystä. Tämän lisäksi hän käsittelee niissä yleisluontoisesti myös Jyväskylän seminaarin puutarhaa sekä sen puutarhatoimintaa. Esitysten kiinnostavuutta lisää niiden kohtuullisen runsas kuvamateriaali, jonka Kalervo on itse kuvannut vuoden 1910 tienoilla. Nämä valokuvat tarjoavat yhtenäisen sarjan arvokkaita historiallisia dokumentteja Seminaarinpuiston muodoista hänen puutarhurikaudellaan. *Puutarha*-lehden artikkeleissa keskitytään yleisesti seminaarien asemaan ja tehtäviin puutarhaharrastuksen levittämisessä väestön pariin sekä esitellään myös

¹ Raitio 1913, 345.

yleisluontoisesti seminaarien puutarhoja ja niiden puutarhatoimintaa. Kirjoittajia on useita. Nämä artikkelit ajoittuvat pääasiallisesti vuosisadan vaihteeseen, jolloin kysymykset puutarhaharrastuksen levittämisestä ja puutarha-alan koulutuksen järjestämisestä olivat ajankohtaisia.

Jyväskylän yliopiston luonnontieteellisen museon toimesta on oppilaitoksen alueella tehty kasvillisuuskartoitusta vuodesta 1974 asti. Kartoituksen aloittamisajankohtana oli suurin osa vanhemmasta kasvillisuudesta jo tuhoutunut joko vanhuuttaan tai eriaosteisten rakennus- ja muutostöiden yhteydessä. Kasvillisuuskartasta on löydettävissä joitakin puuyksilöitä vanhemmalta ajalta, mistä voidaan löytää joitakin yhtymäkohtia muihin lähteisiin. Tämän tutkimuksen kannalta merkittäviä ovat eri ajankohtina piirretyt seminaarialueen kartat, joita tehtiin sekä oppilastöinä että erilaisten rakennustöiden ja kaavoitusten yhteydessä. Näitä karttoja on löydettävissä Jyväskylän yliopiston museossa, Jyväskylän kaupunginarkistossa, Jyväskylän maakunta-arkistossa sekä Kansallisarkistossa. Karttojen perusteella on hahmotettavissa alueen yleisilmeen sekä käytäväjärjestelyjen muutokset.

Merkittävän tietolähteen tutkimukselleni muodostaa useissa eri arkistoissa sijaitseva asiakirjamateriaali. Näistä asiakirjoista keskeisimpään asemaan nousivat Kansallisarkistoon sijoitetussa kouluhallituksen arkistossa sijaitsevat Jyväskylän seminaarin tilikirjat vuosilta 1863-1900, joiden kautta olen jossakin määrin kyennyt jäljittämään alueelle tilattua vanhempaa kasvillisuutta ja siemenmateriaalia sekä puutarhatyöhön käytettyjä työtunteja ulkopuolisen työvoiman osalta. Vuoden 1900 jälkeisiä taloustilityksiä ei tämän tutkimuksen yhteydessä ollut mahdollista tutkia. Tätä kautta olisi saatu valotettua selvemmin puutarhan toiminnan kehitystä, ulkopuolisen työvoiman käyttöä sekä alueelle tilattua kasvimateriaalia. Kouluhallituksen arkisto on kuitenkin vuoden 1900 jälkeiseltä ajalta järjestetty seminaarien tilitysten osalta niin, ettei niitä ollut tämän tutkimuksen yhteydessä mahdollista käsitellä. Tätä valitettavaa tilannetta paransi kuitenkin jossakin määrin se, että Jyväskylän seminaarin arkistossa on löydettävissä jonkin verran puutarhan tositteita ja tilityksiä K.M. Ståhlbergin toimikaudesta eteenpäin. Vuodesta 1904 lähtien Jyväskylän seminaarin puutarha toimitti vuosikertomuksensa koulutoimen ylihallitukselle. Näistä

vuosikertomuksista olen paikallistanut suurimman osan ja ne muodostavatkin tärkeimmän tutkimusmateriaalin seminaarin myöhempien vaiheiden puutarhatoiminnan kartoittamiselle.

Eriasteista kuva-, kartta- ja asiakirjamateriaalia, joiden tarjoamia tietoja tutkimuksessani käsittelen ja tulkitsen on löydettävissä Jyväskylän maakunta-arkistossa sijaitsevasta Jyväskylän seminaarin arkistosta, Jyväskylän yliopiston museon arkistosta ja kokoelmista, Jyväskylän yliopiston luonnontieteellisen museon kokoelmista, Keski-Suomen museon kokoelmista, Jyväskylän kaupunginarkistosta sekä Kansallisarkistossa sijaitsevista kouluhallituksen ja rakennushallituksen arkistoista. Asiakirjat ovat pääasiallisesti satunnaisesti säilyneitä puutarhan toimintaan kohdistuneita ohjeita, tositteita tai muita asiakirjoja, jotka osaltaan valottavat aihetta. Kuvamateriaalini koostuu edellä mainittujen museoiden kokoelmista sekä myös seminaarin historiaa käsittelevissä teoksissa julkaistuista valokuvista. Varhaisin kuvamateriaali on peräisin 1890-luvulta, joten alueen rakennusvaiheiden osalta pääasiallisimmiksi lähteiksi nousivatkin artikkeli- ja asiakirjamateriaali kuva-, kartta- ja piirustusmateriaalin puuttuessa.

Alueella käytetyn kasvillisuuden osalta lähdemateriaalini koostuu laskukopioista sekä puutarhan vuosikertomuksista. Kasvien lajikeominaisuudet eivät tällöin kaikissa tapauksissa tule ilmi. Olen koonnut erillisiin liiteosiin alueelle tilatun ja/tai kasvatetuksi mainitun kasvillisuuden. Kasvinimistön kieliasussa olen pitäytynyt täysin käyttämieni lähteiden alkuperäisessä kirjoitustavassa ja -kielessä. En ole suomentanut latinankielisiä nimiä, sillä vanhojen kasvilajien ja -lajikkeiden ilmiäsu ja nimistö poikkesivat monissa tapauksissa nykyisin käytettävästä. Nimien kääntäminen nykyisin käytössä olevan viljelykasvien nimistön mukaiseen asuun johtaisi väistämättä ristiriitaisuuksiin ja epätarkkuuksiin.

3. JYVÄSKYLÄN SEMINAARIN VARHAISVAIHEET 1863-1879

3.1. Uno Cygnaeuksen kansakouluehdotus

Uno Cygnaeuksen kansakouluehdotus *Förslag rörande folkskoleväsendet i Finland* julkaistiin vuonna 1861 hänen Skandinaviaan ja Keski-Eurooppaan suuntautuneen opintomatkinsa jälkeen. Tässä kansakouluehdotuksessa Cygnaeus esitti näkemyksensä Suomen opettajakoulutuksen ja kansakoulun järjestelyistä sekä niiden toimintamuodoista. Ehdotusta voidaan pitää myös Cygnaeuksen kasvatuksellisen ajattelun perusjulistuksena, jossa hän lisäksi pyrki sovittamaan ajatuksensa käytännön tasolle.² Cygnaeus toimi Jyväskylän seminaarin ensimmäisenä johtajana vuosina 1863-69, jolloin hän loi oppilaitokseen useita traditioita ja vaikutti suuresti sen henkisen ilmapiirin muotoutumiseen.³ Hän oli pitkään merkittävän ja vedotun auktoriteetin asemassa sekä kansakoulunopettajien keskuudessa että Jyväskylän seminaarissa.⁴

Ajatus kansanopetukseen ja opettajakoulutukseen kuuluvasta maatalous- ja puutarhaopetuksesta esiintyi 1800-luvun puolivälin suomalaisessa kansakoulukeskustelussa ja esimerkiksi myös Cygnaeuksen merkittävimmän vastustajan, Snellmanin, näkemyksissä.⁵ Täten sitä ei voida pitää yksinomaan Cygnaeuksen Saksasta tai Sveitsistä saamana ajatuksena. Voidaan kuitenkin katsoa, että Cygnaeuksen kansakouluehdotuksen näkemykset olivat merkittävimpiä perusteita, joiden kautta puutarhanhoito ja puistoalueet muodostuivat osiksi suomalaista seminaarijärjestelmää, olihan hänen ehdotuksensa se perusta, jonka pohjalta muodostettiin vuoden 1866 kansakouluasetus.⁶ Hänen ehdotuksestaan ja aihetta käsittelevistä kirjoituksistaan

² Halila 1949 I, 279-280.

³ Halila 1949 I, 324 ; Mikkola, Leinonen, Rekola 1937, 145.

⁴ Halila 1963, 38 ; Iisalo 1991, 116, 120.

⁵ Salo 1940, 324-325.

⁶ Halila 1963, 31-34.

löytyy opetuksellisia, kasvatuksellisia ja käytännöllisiä näkemyksiä, joita pidän Jyväskylän seminaarin puutarhatoiminnan ja sen koulualuekäsityksen perustana. Cygnaeuksen ehdotus käsitteli seminaarijärjestelyjen osalta ensisijaisesti Jyväskylän seminaaria⁷ ja hän vaikutti myös henkilökohtaisesti oppilaitoksen toimintamuotoihin johtajakaudellaan.

Cygnaeus käsitteli kansakouluehdotuksessaan tulevan seminaarin järjestelyjä varsin yksityiskohtaisesti. Koulualueeksi oppilaitokselle hän esitti Jyväskylän kaupungin läheisyydessä sijaitsevaa maapaikkaa. Maapaikan tuli sijaita kauniilla paikalla järven rannalla ja sen ympäristöstä tuli löytyä pelto-, metsä- ja niittymaata sekä mahdollisuuksia puutarhanhoidon ja maanviljelyn harjoittamiseen.⁸ Rakennuspaikan tuli olla kuiva ja terveellinen ja siellä tuli olla saatavilla runsaasti puhdasta kylpy- ja juomavettä. Toisistaan erilleen sijoitettujen osastojen väliin tuli sijoittaa puuistutuksia.⁹ Mies- ja naisosastolla tuli molemmilla olla oma puutarhansa humalistoineen ja pellavamaineen ja miesosastolla lisäksi vielä oma peltoalueensa sekä niitty- ja metsämaata.¹⁰ Cygnaeus painotti erityisesti koulualueella vallitsevaa ankaraa työteliäisyyttä ja puhtautta¹¹ seminaarin sveitsiläisten ja saksalaisten esikuvien tapaan.¹²

Wettingenin seminaari Sveitsissä mainitaan useissa yhteyksissä Cygnaeuksen merkittävimmäksi esikuvaksi Jyväskylän seminaarille.¹³ Wettingenin seminaari toimi eristäytyneenä yhteisönä maalaisympäristössä vanhan benediktiiniluostarin tiloissa ja sen oppilaat harjoittivat alueella maatalous- ja puutarhatöitä opetuksensa osana.¹⁴ Cygnaeuksen Wettingenistä ja muista eurooppalaisista seminaareista saamien vaikutteiden kautta hänen käsityksensä sopivasta seminaarialueesta muotoutui esteettisesti miellyttäväksi, eristäytyneeksi ja rauhalliseksi alueeksi maaseudulla, jossa harjoitettiin puutarhanhoitoa ja maanviljelystä. Hänen käsityksensä seminaarialueesta oli varsin romanttissävyyinen ja luostarimainen. Vaikutelmaa opettajaseminaarista lähinnä pappisseminaariin tai

⁷ Cygnaeus 1861, 20.

⁸ Cygnaeus 1861, 20.

⁹ Cygnaeus 1861, 39.

¹⁰ Cygnaeus 1861, 21.

¹¹ Cygnaeus 1861, 20.

¹² Halila 1963, 40.

¹³ Iisalo 1991, 116 ; Mikkola, Leinonen, Rekola 1937, 21 ; Raitio 1913, 83 ; Salo 1939, 435.

¹⁴ Salo 1940, 298-299.

luostariin vertautuvana laitoksena lisäsi entisestään hänen ehdotuksensa, jonka mukaan oppilaita tuli kutsua veljiksi ja sisariksi.¹⁵

Cygnaeuksen näkemys seminaarista varsin eristäytyneenä laitoksena tarjoaisi yhden selityksen sille, ettei Seminaarinpuisto missään kehityksensä vaiheessa muotoutunut varsinaiseksi julkiseksi kaupunkipuistoksi keskeisestä sijainnistaan ja kaupunkipuistomaisista järjestelyistään huolimatta. Alue pysyi koko seminaarin toiminta-ajan, nimensä mukaisesti, oppilaitoksen omana, puolijulkisena ja puutarhamaisena puisto- ja koulualueena, johon ei kajottu kaupungin kasvaessa. Kuvaavana esimerkkinä Seminaarinpuiston suhteesta kaupunkialueeseen voidaan pitää sitä, että oppilaitokseenkin liittyvät suuremmat juhlat ja joukkokokoukset keskittyivät Lounaispuistoon myös 1880-luvulla ja sen jälkeenkin, jolloin Seminaarinpuisto oli jo puistona valmis.¹⁶ Seminaarinpuiston alueella ei myöskään ollut ajankohdan kaupunkipuistoille tyypillisiä taideteoksia tai muistomerkkejä, ellei tällaisiksi tulkita Cygnaeuksen 100-vuotisjuhlan kunniaksi vuonna 1910 istutettua tammea¹⁷ tai itse seminaarirakennuksia.

Maalaiselämä ja visio maaseutuseminaarista olivat Cygnaeuksen lähtökohtina useimpien ehdotusten kohdalla. Oppilaitoksen tarkoituksena oli ensisijaisesti kouluttaa maalaiskansakoulujen opettajia, jolloin oli luonnollista järjestää myös opetusaineet ja -suunnitelmat palvelemaan tätä tarkoitusta.¹⁸ Seminaarin työkasvatusaineet olivat osa tätä suunnitelmaa. Käytännöllisten töiden avulla Cygnaeus halusi, kasvatuksellisten näkökohtien lisäksi ilmeisimminkin myös välittää uusia toimintatapoja ja ansiomahdollisuuksia väestölle.¹⁹ Tähän näkökohtaan viittaisi myös työaineiden painottuminen ajankohdan uusiin maatalouselinkeinoihin. Näihin käytännön töihin kuuluivat ehdotuksessa käsitöiden ja taloustöiden lisäksi mehiläistenhoito, kalanviljely, järkiperaäinen maanviljely, niitynhoito, navettatyöt sekä meijerityöt, voin- ja juustonvalmistus, maidonkäsittely, käytännöllinen eläinlääkintä, hevostenhoito, hampun, humalan ja pellavan viljely, järkiperaäinen metsänhoito, puutarhanhoito, vihannesten viljely ynnä muuta.²⁰

¹⁵ Cygnaeus 1861, 21.

¹⁶ Brummer 1916, 395.

¹⁷ Mikkola, Leinonen, Rekola 1937, 66.

¹⁸ Cygnaeus 1910, 431.

¹⁹ Halila 1963, 93-94.

²⁰ Cygnaeus 1861, 62.

Puutarhanhoidon käytännöllinen työ tuli järjestää niin, että naisosaston ja mallikoulun jokainen oppilas saisi oman puutarhapalstansa vapaasti viljeltäväkseen opetuksen osana. Miesosastolla oppilaat puolestaan saivat oman peltotilkun maataloustöiden harjoittamiseen.²¹ Käytännön puutarhatöiden ohjaus kuului puutarhurin tehtäviin ja luonnontieteen lehtorin tuli yhteistyössä johtajan kanssa valvoa niiden sopivuutta ja sisältöä.²² Oppilaiden velvollisuutena oli myös osallistua seminaarin taloustöihin ja ajankohtaisiin maataloustöihin.²³

Maanviljelyn ja puutarhanhoidon teoreettinen opetus oli ehdotuksessa muodostettu osaksi luonnontieteen opetusta.²⁴ Luonnontieteen opetuksen tuli olla näiltä osiltaan koko ajan sidoksissa käytännön töihin ja opetettavien asioiden tuli edetä työsuoritusten kanssa samassa tahdissa.²⁵ Opettajien ja oppilaiden tuli myös kerätä luonnontieteellinen havainto- ja opetusvälineistönsä omatoimisesti. Nämä kokoelmat sisälsivät mm. kasvi-, kivi-, eläin-, hedelmä-, sekä puulajikokoelman.²⁶

Puutarhan ja puuistutusten alueella kasvatettavia kasveja ei esityksessä tarkemmin määritelty. Koska puutarhanhoito oli kuitenkin läheisesti sidottu luonnontieteen opetukseen, voidaan suuntaa-antavia viitteitä saada luonnontieteessä opetettavaksi esitetyistä kasvilajeista. Seminaarilaisille mainittiin opetettaviksi lähiseudun ja maan puita, marja- ja viljalajeja, rehu-, kukka- ja yrkkikasveja, ihmisille ja eläimille haitallisia ja taloudessa hyödyllisiä kasveja sekä sieniä ja sammalia.²⁷ Opetuksen yhteydessä tuli ohjata ja harjoittaa näiden kasvien viljelyä sekä metsänhoitoa ja maanviljelystä.²⁸

Puutarhurin asema seminaarissa oli ylemmän palvelusväen joukossa. Puutarhurille, kuten muullekin henkilökunnalle, kuului vapaa asunto lämmityksineen.²⁹ Työtehtäviin kuului oppilaiden käytännön töiden ohjaaminen. Tämän lisäksi hänen tuli pitää huolta oppilaitoksen metsistä, pelloista, istutuksista ja puutarhoista.³⁰ Puutarhan rutiinitöissä oli sallittua käyttää myös ulkopuolista

²¹ Cygnaeus 1861, 64.

²² Cygnaeus 1861, 63.

²³ Cygnaeus 1861, 63.

²⁴ Cygnaeus 1861, 54.

²⁵ Cygnaeus 1861, 83-84.

²⁶ Cygnaeus 1910, 249.

²⁷ Cygnaeus 1861, 54 ; Cygnaeus 1910, 249.

²⁸ Cygnaeus 1861, 78.

²⁹ Cygnaeus 1861, 90.

³⁰ Cygnaeus 1861, 63.

työvoimaa.³¹ Seminaarin puutarhurin toimenkuvaan kuului myös opetuksellisia ja kasvatuksellisia piirteitä, sillä hänen velvollisuutenaan oli toimia oman persoonansa ja toimintansa kautta kasvattavana ja siveellisenä esimerkkinä oppilaille.³² Puutarhurin vuosipalkka oli ehdotuksessa neljäsosa miespuolisten lehtorien palkasta.³³

Seminaarin koulualue oli Cygnaeuksen ehdotuksissa puutarha, jossa oli puuistutuksia. Se oli opetuksellisten, kasvatuksellisten ja käytännöllisten tekijöiden summa, jossa käytännön työt, teoreettinen opetus ja koulualueen järjestelyt liittyivät toisiinsa kokonaiskasvatuksellisen ajattelun osa-alueina. Kokonaiskasvatuksellisen toiminnan tarkoituksena oli tuottaa valistuneita opettajia, jotka kykenisivät välittämään taitojaan ja tietojaan valtaväestölle ja tätä kautta kohottamaan kansan sivistys- ja elintasoja. Vaatimukset esteettisesti miellyttävästä, huolellisesti hoidetusta, puhtaasta ja terveellisestä koulualueesta tulee liittää osaksi Cygnaeuksen kokonaiskasvatuksellista ajattelua, samoin kuin ajatukset oppilaiden käytännöllisestä toiminnasta ympäristön puhtaanapitämiseksi, muokkaamiseksi ja elintarvikkeiden tuottamiseksi. Cygnaeuksen kasvatuksellisten näkemysten perusteella voidaan lisäksi olettaa, että seminaarin puutarhan ja koulualueen tarkoituksena oli toimia esimerkkeinä ja malleina tuleville opettajille, samalla tavoin kuin seminaarin muidenkin osa-alueiden. Ehdotuksessa esitetyn opetuksen ja käytännön töiden tarkoituksena oli tarjota näiden esimerkkien ja mallien toteuttamiseen ja ylläpitämiseen tarvittavia taitoja ja tietoja. Tämä Cygnaeukselta peräisin oleva ajatus seminaarin koulualueesta malliympäristönä tuleville malli-ihmisille leimasi Jyväskylän seminaarin viheralueiden kehitystä koko oppilaitoksen toiminta-ajan.

Ehdotuksen mainintoja puuistutuksista, havaintomateriaalin ja luonnontieteellisten kokoelmien keruusta, luonnontieteen opetuksen kasvilajivalikoimasta sekä opetuksen havainnollisuudesta pidän seminaarin puutarhan ja puistoalueiden opetuksellisen funktion alkulähteenä. Oletan, että seminaarin koulualueen kasvillisuus toimi jo varhaisimmissa vaiheissaan muiden tarkoitustensa lisäksi myös eri opetusaineiden havaintomateriaalina. Tämän

³¹ Cygnaeus 1910, 261.

³² Cygnaeus 1910, 262.

³³ Cygneus 1861, 63.

opetuksellisen funktion myötä Seminaarinpuisto muodostui ajan mittaan pienimuotoiseksi kasvikoelmaksi, jota voidaan luonnehtia kansakoululaitoksen versioksi kasvitieteellisestä puutarhasta tai vaikkapa jokapojan arboretumiksi. Tähän opetukselliseen funktioon tulee liittää myös seminaarin viherkasvikokoelmat, joita kerättiin luokkahuoneisiin ja kasvihuoneeseen ja joita vaalittiin ja kartutettiin koko oppilaitoksen toiminta-ajan. Seminaariin hankittiin kasveja toki myös muista kuin opetuksellisista syistä, mutta opetuksellinen näkökohta ilmeisimminkin vaikutti kasvilajiston runsaslukaisuuteen.

On toki huomioitava, että Cygnaeuksen ehdotuksista monet perustuivat käytännöllisiin seikkoihin; puuistutukset lisäsivät alueen paloturvallisuutta, kuiva, terveellinen ja siisti koulualue lisäsi yleistä viihtyisyyttä ja pienensi tuberkuloosiriskiä, lähellä sijaitsevat vesialueet tarjosivat mahdollisuuden istutusten kasteluun, kylpemiseen, uimaharjoituksiin ja palonsammutukseen, viljely antoi tarpeellisia elintarvikkeita jne. Myös seminaarin puutarhan tapa harjoittaa puutarhatuotteiden myyntiä on mahdollisesti voinut perustua käytännöllisiin näkemyksiin, olihan tällöin mahdollista viljellä useita eri kasvilajeja ainakin jonkinasteista hyötyä tuottaen. Tämä käytännöllisyys ei kuitenkaan sulje pois ehdotusten kasvatuksellista merkitystä tai niiden muita tulkintoja.

3.2. Jyväskylän seminaarin puutarhatoiminta vuosina 1863-1879

Jyväskylän seminaarin toiminta alkoi väliaikaisen kansakouluasetuksen perusteella elokuussa 1863.³⁴ Vuoden 1866 kansakouluasetuksessa sen asema virallisesti vahvistettiin.³⁵ Tänä ajanjaksona seminaarin väliaikaisen toiminnan perusteella saadut kokemukset sekä kansakouluhdotuksen tarkastuskomitean työ toivat monia muutoksia Cygnaeuksen näkemyksiin. Seitsemän Jyväskylän

³⁴ Halila 1963, 29.

³⁵ Halila 1963, 34.

väliaikaisen seminaarin opettajaa antoi seminaarin järjestämistä koskevan lausunnon kansakouluehdotuksen tarkastuskomitealle. Tässä lausunnossaan he esittivät muun muassa, että oppilaitos sijoitettaisiin kaupunkiin eikä siellä toteutettaisi maataloustöitä, sillä heidän mukaansa ei ollut pelättävissä, että oppilaat vieraantuisivat maalaiselämästä.³⁶ Tarkastuskomitean esityksessä puutarhatoiminnan ja viheralueiden kehityksen kannalta keskeisimpiä olivat muutokset, joissa kevennettiin Cygnaeuksen ehdottamaa opetussuunnitelmaa ja alennettiin luonnontieteen ja työaineiden tuntimääriä. Myös työaineiden lukumäärää karsittiin.³⁷ Esityksessä tähdennettiin erityisesti työaineiden kasvattavaa, yleissivistävää ja virkistävää luonnetta ja ne erotettiin täysin ammatillisesta opetuksesta.³⁸

Vuoden 1866 kansakouluasetuksessa mainittiin opetuksen ohella harjoitettaviksi työaineiksi enää puutarhanhoito, maanviljelys, käsityöt sekä talousaskareet, joten moni Cygnaeuksen ehdottamista aineista jäi asetuksesta pois.³⁹ Asetusta tarkasteltaessa voidaan kuitenkin huomata, että se oli puutarhaopetuksen sisällön ja koulun alueen järjestelyjen suhteen varsin väljä ja tulkinnanvarainen, olihan se tarkoitettu myös tulevaisuutta varten, eri olosuhteissa toimivien seminaarien säädökseksi.⁴⁰ Tällöin käytännön toimintamuodot ja koulun alueen järjestelyt muodostuivat monilta osin oppilaitoksen sisäisiksi asioiksi. Asetuksessa muotoiltiin määräykset seminaarin koulun alueesta seuraavasti:

Nämät seminarit ovat varustettavat ei ainoastaan tarpeellisilla huonerakennuksilla ja kaluilla sekä kirjastolla ja opetuskapineilla vaan myöskin puutarhalla, sikäli kuin tarkoittavat opettajain valmistamista ja mahdollista on jollakin vähemmällä pellolla sekä niitty- ja metsämaalla.⁴¹

³⁶ Halila 1949 I, 329-330.

³⁷ Salo 1940, 321-325.

³⁸ Salo 1940, 321-325.

³⁹ Hänen Keisarillisen Majesteettinsa Armollinen Asetus 12/1866 kansakoulutoimen järjestämisestä Suomen Suuriruhtinanmaassa 1867, 11-12, 59-60.

⁴⁰ Salo 1940, 335.

⁴¹ Hänen Keisarillisen Majesteettinsa Armollinen Asetus 12 / 1866 kansakoulutoimen järjestämisestä Suomen Suuriruhtinanmaassa 1867, 1.

Puutarhurin palkaksi mainittiin asetuksessa tuhat markkaa ja miespuolisten lehtoreitten palkaksi 3200 markkaa, joten palkka oli suhteessa opettajien palkkoihin hieman Cygnaeuksen ehdotusta suurempi.⁴²

Cygneuksen kaavailema hiljainen maalaisseminaari ei toteutunut Jyväskylän seminaarin kohdalla, vaan oppilaitos asutettiin kaupunkialueella sijaitseviin vuokrattuihin rakennuksiin.⁴³ Myös maanviljelystyöt jäivät pois Jyväskylän seminaarin opetuksesta, sillä niiden käytännön toteutus ei ollut mahdollista kaupunkiympäristössä.⁴⁴ Näihin ratkaisuihin mahdollisesti vaikutti edellä mainittu opettajien lausunto. Suurin syy seminaarin jäämiselle kaupunkialueelle oli kuitenkin Cygnaeuksen kaavaileman Tourulan maaseutuseminaarin rakennustöiden lykkäytyminen vuonna 1867. Tourujoen varrelle suunniteltu rakennusprojekti siirtyi kymmeneksi vuodeksi valtion varainpuutteen ja Jyväskylän kaupungin vastustuksen vuoksi.⁴⁵ Seminaarin sijoittuminen kaupunkialueelle oli Cygnaeuksen kansakouluehdotuksen ohella merkittävin ja kauaskantoisin oppilaitoksen koulualueen ja puutarhatoiminnan muotoutumiseen vaikuttanut tekijä. Tällöin koulualueen tuli olla suhteessa myös kaupunkimiljööseen ja -kulttuuriin ja puutarhatoiminnan muotojen tuli olla kaupunkiooloissa toteutettavissa olevia. Tasapainottelua näiden kahden eri kulttuuripiirin välillä voidaankin pitää leimaa-antavana piirteenä Jyväskylän seminaarin puutarhatoiminnassa ja sen viheralueiden kehityksessä.

Vaikka maanviljelystyöt jäivät pois seminaarin ohjelmasta, oli puutarhanhoito jollakin tavoin toteutettavissa kaupunkiseminaarissakin. Tätä tarkoitusta varten Jyväskylän kaupunki vuokrasi seminaarille juhla-alueeksi sekä koekentäksi istutuksia varten maa-alueen, joka sijoittui nykyisen Lounaispuiston tienoille.⁴⁶ O.J.Brummer mainitsee, että Cygnaeus oli alunperin ehdottanut Jyväskylän kaupungille, että Lounaispuisto tasoitettaisiin ja se varustettaisiin puuistutuksin, olihan tämä alue jo vuoden 1837 kaavoituksessa suunniteltu esplanadiksi. Tasoitustyöt kuuluivat Cygnaeuksen kanssa tehdyssä sopimuksessa kaupungille, mutta kun ilmeni, että toteutus olisi vuonna 1863 puutarhuri Lönnrothin

⁴² Hänen Keisarillisen Majesteettinsa Armollinen Asetus 12 / 1866 kansakoulutoimen järjestämisestä Suomen Suuriruhtinanmaassa, 54.

⁴³ Brummer 1916, 695.

⁴⁴ Mikkola, Leinonen, Rekola 1937, 22 ; Raitio 1913, 148.

⁴⁵ Halila 1963, 137.

⁴⁶ Brummer 1916, 395 ; Halila 1963, 135.

näkemyksen mukaan vaatinut 200 hevostyöpäivää ja 350 jalkamiehen työpäivää, kaupunki kieltäytyi urakasta ja jätti alueen ja sen muokkauksen seminaarin vastuulle. Näiden tapahtumien jälkeen Lounaispuiston vuokrasopimus tehtiin vuosiksi 1863-1869 ja sen ehtoihin kuului, että sopimuksen päätyttyä alueen tuli olla tasoitettu sekä varustettu käytävin ja puuistutuksin. Vuonna 1869 Jyväskylän kaupunki hankki istutuksia varten taimia Jääskelän koulutilalta ja seminaarin väen toimesta nämä sata koivua, pihlajaa ja tuonta sekä 50 lehmusta istutettiin alueelle.⁴⁷

Siitä, millaista viljelyä tuolla alueella harrastettiin ei ole säilynyt tietoa, sillä vuosien 1863-69 tilikirjoissa ei ole mainintoja siemen- tai kasvitilauksista.⁴⁸ On mahdollista, että aluetta vain muokattiin, olihan Cygnaeuskin kaavailut alueelle puuistutuksia ja tasoitusta. Mikäli Lounaispuiston alue oli niin epätasainen, että puiden istuttaminen ja alueen tasoittaminen olisi vaatinut 200 hevos- ja 350 miestyöpäivää, voidaan asettaa kyseenalaiseksi myös maapohjan kelvollisuus puutarha- ja viljelymaaksi. On tietysti mahdollista, että Lönnrothilla oli kunnianhimoisempia suunnitelmia alueen käytävä- ja istutusjärjestelyjä varten.

Cygnaeus mainitsi kansakouluehdotuksessaan seminaarin toisistaan erilleen sijoitettujen rakennusten väliin istutettavaksi puuistutuksia.⁴⁹ Jyväskylän seminaarin varhaisvaiheissa mies- ja naisosasto sijoitettiin kaupunkialueen eri puolilla sijaitseviin rakennuksiin, jotka sijaitsivat Kauppakadun varrella Boringh-Engelin asemakaavan tonteilla numerot 57 ja 60.⁵⁰ Cygnaeus kuitenkin halusi muokata näistä tonteista muutaman korttelin päässä sijainnutta Lounaispuistoa tasoituksella ja puuistutuksilla. Hänen kaikista motiiveistaan tälle ehdotukselle ei ole säilynyt dokumentteja. Lounaispuiston tasoitusehdotusta voidaan kuitenkin pitää osoituksena siitä, että hän oli ajatellut kansakouluehdotuksessaan mainitsemilleen puuistutuksille muitakin funktioita kuin paloturvallisuuden lisäämisen.

Cygnaeus käytti ehdotuksessaan seminaarin puuistutuksista sanaa *trädplanteringar*. Maunu Häyrynen on tutkimuksessaan todennut, että Helsingin kaupunkipuistojen varhaisvaiheessa sana *plantering* viittasi terminä yleisesti

⁴⁷ Brummer 1916, 395.

⁴⁸ Jyväskylän seminaarin tilit 1863-69. KH IV / KA.

⁴⁹ Cygnaeus 1861, 39.

⁵⁰ Brummer 1916, 695.

kaupungin ylläpitämiin istutusalueisiin, niistä vastaavaan kunnallishallinnon alaan tai vaihtoehtoisesti yksittäiseen, pienehköön istutusalueeseen sekä istutustoimintaan.⁵¹ Tällä perusteella otaksun, että ehdotuksessa tarkoitettiin puuistutuksilla nimenomaan tarkoituksellisesti istutettua puustoa. Tällöin Cygnaeuksen maininta puuistutuksista voidaan tulkita myös jonkinasteiseksi maisematyylliseksi puistoalueeksi, sillä harkitusti sijoitellut puuistutukset muodostivat merkittävän maisemallisen elementin tässä puutarhatyyliässä.

Myös seminaarin vuokrattujen koulurakennusten ympäristöjä muokattiin. Vuonna 1864 seminaarin ensimmäiseen vuositutkintoon osallistunut senaattori H.V.W. Furuhjelm mainitsi hallitukselle antamassaan kertomuksessa miesosaston piha-alueen olleen tasoitettu ja muutettu puutarhaksi. Lisäksi hän mainitsi oppilaiden osallistuneen viljelytyöhön.⁵² (KUVVA 1) Vuokratiloissa toimiessaan ei seminaarilla ollut mahdollisuuksia suurisuuntaisempien istutus- ja puistosuunnitelmien toteuttamiseen. Voidaan kuitenkin huomata, että sen toimesta muokattiin ainakin osittain esteettisin perustein Lounaispuistoa ja vuokrattujen rakennusten ympäristöjä. Otaksun, että tällä toiminnalla oli myös sosiaalinen merkityksensä opetuksellisten, kasvatuksellisten, esteettisten ja käytännöllisten funktioiden ohella. Seminaarin toiminnan varhaisvaiheissa kansakoulunopettajan ammatti ja opettajakoulutus olivat sosiaaliselta statukseltaan vakiintumattomia. Kansakoululaitosta ja yhteisseminaaria kohtaan tunnettiin ennakkoluuloja eri tahoilla.⁵³ Otaksun, että huolella hoidetun koulun alueen ja ylempien sosiaaliryhmien makusuuntausten mukaisten istutusalueiden kautta haluttiin, tietoisesti tai tiedostamatta, hälventää oppilaitokseen kohdistuneita ennakkoluuloja ja liittää opettajan ammatti ja opettajakoulutuslaitos soveliaaseen sosiaaliseen viitekehykseen. Koulun alueen kaunistamisen kohdeyleisönä olivat valtaapitävän luokan edustajat, jotka tarkastivat ja tarkastelivat seminaarin toimintaa ja joiden hyväksynnästä riippui opettajakoulutuksen tulevaisuus. Toinen kohdeyleisö olivat seminaarin oppilaat, jotka seminaarikasvatuksensa osana identifioituivat myös sosiaalisesti. Tämä näkemys on havaittavissa myös

⁵¹ Häyrynen 1994, 18.

⁵² Raitio 1913, 183. Furuhjelmin lausunto on voinut tarkoittaa Lounaispuistossa tapahtunutta viljelyä, joten vaihtoehtoa sen käytöstä viljelytoimintaan ei pidä sulkea pois, vaikka dokumentteja aiheesta ei ole.

⁵³ Halila 1963, 29-30.

Seminaarinpuiston alkuperäisessä asussa (kts. luku 4.3.) sekä eri muodossa myös oppilaitoksen myöhemmissä vaiheissa. Voidaan lisäksi olettaa, että kaupunkiseminaarissa nämä sosiaaliset tekijät saivat enemmän painoarvoa kuin esimerkiksi Cygnaeuksen kaavailemassa maaseutuseminaarissa.

Lounaispuiston vuokrasopimuksen päätyttyä seminaarille vuokrattiin harjoitus- ja viljelymaaksi Harjupellon alue.⁵⁴ Alue oli ilmeisesti ainakin osittain sama kuin myöhempi Seminaarinpuiston alue.⁵⁵ Vuoden 1870 tilikirjassa oli maininta suoritetusta maanvuokrasta, jonka summa oli 88 markkaa.⁵⁶ Tarkempaa erittelyä ei kuitissa ollut, joten ei voida sanoa keneltä maa vuokrattiin tai oliko kyseessä yhden vai useamman vuoden vuokra. Vertailukohteena voidaan mainita seminaarin puutarhurin vuosipalkan vuokratarkoitukseen olleen tuolloin 250 markkaa.⁵⁷ Olisi loogista, että kyseessä oli nimenomaan Harjupellon alue, sillä Lounaispuiston vuokrasopimushan loppui vuonna 1869. Kaarlo Oksanen totesi muistelmissaan seminaarin oppilaiden muokanneen vuosina 1872-76 pelloksi maata, joka sijaitsi *maantiestä alkaen nykyisiä seminaarin rakennuksia kohti*,⁵⁸ mikä ilmeisesti tarkoitti Seminaarinpuiston puistoalueen peltopohjia. Lisäksi seminaarirakennusten rakennusvuosina puutarhurit tilasivat ryhmäkasvien ja vihannesten siemeniä puutarhalle sekä määrällisesti että laadullisesti samansuuntaisesti kuin aikaisempina vuosina,⁵⁹ mikä puolestaan viittaisi siihen, että oppilaitoksella oli koko rakennusvaiheen ajan käytössään viljelykelpoista maata, jossa puutarhan viljelytoiminta saattoi jatkua keskeytyksettä. Mainintoja muistakaan vuokratuista peltoalueista ei löytynyt, joten vaikuttaisi siltä, että Seminaarinpuiston alueen peltosarat olivat seminaarin hallinnassa ja viljelykelpoisia jo ennen rakennustöiden alkamista ja että ne jätettiin tällöin ainakin joiltakin osiltaan koskemattomiksi.

Seminaarin luonnontieteen opetuksessa jouduttiin pitkälti luopumaan Cygnaeuksen esittämistä käytännön töistä, sillä niiden toteutus oli vaikeaa kaupunkiooloissa. Opetus perustui monilta osiltaan oppikoulun oppikirjoihin ja opetussuunnitelmiin, jolloin kasvikokoelmien keruu ja kasvien tutkiminen jäivät

⁵⁴ Raitio 1913, 296.

⁵⁵ Brummer 1916, 705.

⁵⁶ Jyväskylän seminaarin tili Kosthållning 1870. KH VIII / KA.

⁵⁷ Jyväskylän seminaarin tili Löner och hyresmedel 1870. KH VIII / KA.

⁵⁸ Oksanen 1951, 9.

⁵⁹ Jyväskylän seminaarin tili Kosthållning vv. 1870-1883. KH VIII / KA.

käytännöllisimmiksi opetusmuodoiksi.⁶⁰ Puutarhaopetusta ja -työtä ei käsitelty luonnontieteen tai muiden opetusaineiden opetussuunnitelmissa.⁶¹ Täten luonnontieteen opetus muodostui Cygnaeuksen näkemyksiä teoreettisemmaksi. Samalla puutarhanhoidon kiinteä yhteys luonnontieteen opetukseen katkesi.

Seminaarin puutarhaopetus oli Kaarlo Oksasen mukaan vuosina 1872-76 tasoltaan ala-arvoista sopivien puutarhureiden puuttuessa. Ongelmia tuotti puutarhureiden ruotsinkielisyys, kyseenalainen raittius sekä sopimattomuus opetustyöhön. Oppilaat muokkasivat edeltäjiensä tavoin syyslukukauden käsityötunneilla pelloksi Harjupellon aluetta puutarhurien vaihtelevan ohjauksen alaisuudessa. Pellolla Oksanen mainitsi viljellyn keittiökasveja. Luonnontieteen lehtori hän mainitsi kääntäneen keittiökasveja esittelevän kirjasen, jota luonnontieteen tunnilla tutkittiin.⁶² Kyseessä oli ilmeisesti E. Lindgrénin teos *Kyökkikasvit*, jonka lehtori Canth suomensi.⁶³

Puutarhatoiminta etäännytti luonnontieteen opetuksesta, jolloin päävastuu käytännön puutarhatoiminnasta siirtyi puutarhurille luonnontieteen lehtorin sijasta. Vuosina 1863-1878 oppilaitoksen palveluksessa oli useita puutarhureita. Seminaarilla näyttäisi olleen vaikeuksia löytää suomenkielistä puutarhuria, joka kykenisi suoriutumaan käytännön puutarhatöiden opetuksesta ja ohjauksesta, joten puutarhureiden palvelusajat olivat lyhyitä. Puutarhureiden työtodistuksia tarkasteltaessa voidaan tosin huomata heidän palvelusaikojensa olleen lyhyitä muidenkin työnantajien palveluksessa, joten kyseessä on voinut olla myös alan yleinen käytäntö.⁶⁴ Seuraavassa luettelossa heidän nimensä sekä palvelusaikansa.

M. Lönnroth 1863-64

P. A. Lindstedt 1864-67

A. Sandell 1867-72

G. Kotoff 1873

F. Wigander 1873-76

*C.A. Åkerström 1877-1878*⁶⁵

⁶⁰ Halila 1963, 93-94.

⁶¹ Jyväskylän seminaarin opetussuunnitelmat 1863-1895. JSA / JyMA.

⁶² Oksanen 1951, 9-10.

⁶³ Halila 1963, 94.

⁶⁴ Puutarhureiden työhakemukset. JSA / JyMA.

⁶⁵ Raitio 1913, 345.

Puutarhureiden työhakemusten suositus- ja työtodistusliitteiden perusteella voidaan yleisesti todeta heidän saaneen koulutusta ammattiinsa joko Ruotsissa, Saksassa, Suomessa Kupittaaan puutarhakoulussa tai yksityishenkilöiden palveluksessa. Heidän työtodistuksensa olivat peräisin kartano- ja säätyläispuutarhoista tai saksalaisilta, ranskalaisilta tai venäläisiltä puutarhoilta tai puutarhayrityksiltä. Raja opiskelun, työskentelyn ja harjoittelun välillä oli todistuksissa ajan tavan mukaan hämärä. Työtodistuksia oli myös sekä Helsingin että Pietarin kasvitieteellisiltä puutarhoilta. Kaikkien seminaarissa toimineiden puutarhureiden osalta ei tietoa ole säilynyt.⁶⁶

Työtodistusten perusteella voidaan huomata, että seminaarin puutarhureiden ammattitaito liittyi opetus- ja ohjaustoiminnan sijasta kartano- ja säätyläispuutarhojen sekä puistoalueiden ylläpitoon sekä kaupalliseen puutarhatoimintaan. Tämän otaksun osaltaan vaikuttaneen puutarhaopetuksen heikkoon asemaan ja toteutukseen, puutarhan käytännön toimintamuotoihin sekä sen kasvivalikoimaan.

Seminaarin puutarhurit tilasivat vuosina 1870-1878 oppilaitokseen vihannesten, ryhmäkasvien ja perennojen siemeniä, monivuotisia koristepensaita ja -puita sekä viherkasveja ja niiden siemeniä. Siementen ja kasvien toimittajina olivat Bohnhoffin siemenliike Helsingistä, Dammansin siemenliike Lappeenrannasta sekä Molanderin siemenliike Viipurista. Kasvit ja siemenet olivat siis Suomessa toimivien liikkeiden kautta tilattuja ja vastasivat täten aikansa kotimaista tarjontaa. Siemenliikkeiltä tilattiin todennäköisesti vain sellaisia siemeniä, joita ei lähiympäristöstä saanut. Täten on mahdollista, että seminaarissa kasvatettiin vihannesten, ryhmäkasvien ja viherkasvien lisäksi myös Cygnaeuksen ehdotuksessaan mainitsemia yleisiä kuitu-, hyöty- ja talouskasveja. Monivuotisia koristekasveja ja -puita tilattiin vain joitakin yksittäiskappaleita, mikä olikin luonnollista oppilaitoksen toimiessa väliaikaisissa tiloissa. Marjapensaita tai omenapuita ei tilattu lainkaan. Ryhmäkasveja puolestaan tilattiin joka vuosi runsaasti, mikä viittaisi niiden käyttöön väliaikaisten tilojen kaunistamisessa, sekä kenties myös niiden myyntiin. Vihannesten siemeniä

⁶⁶ Puutarhureiden työhakemukset. JSA / JyMA.

tilattiin useita eri lajeja ja lajikkeita ja ne olivat pääasiallisesti yleisesti puutarhoissa viljeltyjä keittiökasveja. Yksittäiset siemenerät olivat sekä ryhmäkasvien että vihannesten osalta pieniä, useimmiten yksi tai kaksi annosta lajia kohti. Näiden tilausten perusteella vaikuttaisi siltä, että puutarhalla oli näytetyyppisiä viljelyksiä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö seminaari olisi harjoittanut myös elintarviketuotantoa, sillä yleisesti käytettyjen talouskasvien siemeniä sekä siemenperunoita oli todennäköisesti mahdollista hankkia myös lähiympäristöstä.⁶⁷

Myös seminaarin viherkasvikokeelmat saivat alkunsa jo tällöin. Seminaariin tilatut viherkasvit ja niiden siemenet olivat yleisesti käytettyjä ja saatavilla olevia huonekasveja,⁶⁸ mikä viittaisi kokoelmien yhtenä tarkoituksena olleen viherkasviharrastuksen levittämisen opettajiston pariin. Mahdollisista kasvitieteellisistä harvinaisuuksista tai muista erikoisuuksista ei ole jäänyt dokumentteja, sillä niitä ei yleensä ollut saatavilla tavallisissa siemenliikkeissä.

Puutarhalla harrastettiin ainakin vuodesta 1869 lähtien myös lavaviljelyä, sillä puutarhan kalustoluetteloissa mainittiin lavaikkunat jo tällöin.⁶⁹ Siementilausten perusteella näyttäisi siltä, että lavoissa kasvatettiin tuolloin todennäköisesti kurpitsoita, kurkkuja, ryhmäkasveja ja taimia sekä kenties myös muita kylmänarkoja ja/tai pitkän kasvukauden vaativia hyöty- ja koristekasveja.⁷⁰ Siitä, missä nämä lavat sijaitsivat, ei ole säilynyt tietoa.

Seminaarin vuosikertomuksissa oli vuodesta 1874 lähtien maininta puutarhan tulojen käyttämisestä sen menojen kattamiseen. Maininta tuli esiin vuosikertomuslomakkeiden käytön myötä, joten on mahdollista, että tuloja oli aikaisemminkin.⁷¹ Olisi loogista, että puutarhan tulot tällöin koostuivat puutarhatuotteiden myynnistä. Tällä perusteella vaikuttaisi siltä, että puutarhan myyntitoiminta olisi saanut alkunsa jo seminaarin toimiessa väliaikaisissa tiloissaan. Puutarhatuotteiden myynti muodostui ajan mittaan puutarhan vakituiseksi toimintamuodoksi, jota harjoitettiin koko seminaarin toiminta-ajan. Jo vuoden 1866 kansakouluasetuksessa oli maininta puutarhan tulojen

⁶⁷ Jyväskylän seminaarin tili Kosthållning 1870-1878. KH VIII / KA.

⁶⁸ Jyväskylän seminaarin tili Kosthållning 1870-1878. KH VIII / KA.

⁶⁹ Jyväskylän seminaarin puutarhan kalustoluettelo 1869. JSA / JyMA.

⁷⁰ Jyväskylän seminaarin tili Kosthållning 1870-1878. KH VIII / KA.

⁷¹ Seminaarien vuosikertomukset 1869-77. KH II / KA.

käyttämisestä oppilaitoksen hyväksi, joten myyntitoiminta miellettiin ilmeisesti jo alusta lähtien puutarhan yhdeksi toimintamuodoksi.⁷² On mahdollista, että puutarhatuotteiden myyntitoiminnan alkamiseen Jyväskylässä vaikuttivat myös puutarhureiden ammatilliset valmiudet sekä yleinen elintarvikepula. Tämän lisäksi se toimintamuotona oli kaupunkioiloissa toteutettavissa oleva ja tarjosi mahdollisuuden viljellä useita erilaisia kasveja, myös koristekasveja, hyödyllisesti. Siitä, mitä tuotteita seminaarilta myytiin ja kuinka laajaa myyntitoiminta oli, ei ole säilynyt dokumentteja. Siementilausten valikoiman perusteella voidaan otaksua puutarhalla todennäköisimmin myydyin pienimuotoisesti ryhmäkasveja ja vihanneksia.

Puutarhatoiden yleinen järjestely näyttäisi pääosiltaan vastanneen Cygnaeuksen esittämiä näkemyksiä. Puutarhatoissa käytettiin palkkatyövoimaa vaihtelevasti 50-150 työpäivää kasvukauden aikana. Ulkopuolisen työvoiman työtehtävät olivat mekaanisia sadonkorjuu-, muokkaus- ja siivoustöitä. Palkkakuitit olivat puutarhurin allekirjoittamia, joten töiden toteutus tapahtui ilmeisesti hänen johdolla. Työvoima koostui pääasiallisesti naisista, mutta raskaampiin töihin käytettiin mies- ja hevostyövoimaa.⁷³ Oppilaat osallistuivat puutarhatöihin lukuvuonna 1874-75 1640 tunnin verran.⁷⁴ Lukuvuonna 1872-73 he harjoittivat puutarhakasvien viljelyä ja niiden rakenteen tutkimista 2.260 tunnin verran.⁷⁵ Seminaarilla oli lisäksi kesäaikaan nk. kesäpoikia. Nämä olivat oppilaita, jotka jäivät kesäloman ajaksi auttamaan oppilaitoksen puutarha- ja maataloustöissä sekä muissa askareissa.⁷⁶ Kaarlo Oksanen mainitsi muistelmissaan oppilaiden osallistuneen vuosittain puutarhatöihin *edeltäjiensä tavoin*,⁷⁷ mikä antaisi aiheutta olettaa, että oppilaat osallistuivat vuosittain puutarhatyöhön, vaikka dokumentteja tästä ei ole säilynyt kuin lukuvuosilta 1872-73 sekä 1874-75. Tositteita ei tästä ilmaisesta työvoimasta luonnollisestikaan jäänyt, eikä oppilaiden puutarhaopetusta ja työskentelyä puutarhassa käsitelty myöskään opetussuunnitelmissa.⁷⁸ Missään

⁷² Komitean mietintö 5 / 1895, 34.

⁷³ Jyväskylän seminaarin tili Kothållning 1870-1878. KH VIII / KA.

⁷⁴ Todistus oppilaiden työskentelystä seminaarin puutarhassa lukuvuonna 1874-75. Seminaarin kalustoluettelot 1868-75. JSA / JyMA.

⁷⁵ Jyväskylän seminaarin vuosikertomus 1872-73. KH II / KA.

⁷⁶ Mikkola, Leinonen, Rekola 1937, 131.

⁷⁷ Oksanen 1951, 9-10.

⁷⁸ Jyväskylän seminaarin opetussuunnitelmat 1863-1895. JSA / JyMA.

lähteissä ei myöskään mainittu, että oppilailta olisi ollut omia harjoituspalstoja. Yhdellä vuosikurssilla oli yleensä 30-40 oppilasta ja vuosikursseja oli neljä.⁷⁹ Tällöin oppilasta kohden kertynyt puutarhatöiden tuntimäärä esimerkiksi lukuvuonna 1874-75 olisi n.11 tuntia ja lukuvuonna 1872-73 n.15 tuntia. Tämä tuntimäärä ei viittaisi kovinkaan syvälliseen aiheen opiskeluun, varsinkin jos opetus ja ohjaus käytännössä oli Oksasen mainitsemaa huonosti ohjattua ja vastentahtoista maanmuokkausta.⁸⁰

Jyväskylän seminaarissa ei siis annettu varsinaista suunnitelmallista puutarhanhoidon opetusta vuosina 1863-1898, eikä oppilailta myöskään näyttäisi olleen Cygnaeuksen kaavailemia puutarhapalstoja tänä ajankohtana. Oppilaiden työskentely puutarhassa koettiin ilmeisesti puutarhaopetuksiksi. Tällä toiminnalla ei kuitenkaan näyttäisi olleen kovinkaan kiinteätä yhteyttä luonnontieteen opetukseen. 1870-luvulla oppilaat valittivat uupumusta ja opetussuunnitelmaa jouduttiin supistamaan.⁸¹ Tällöin tärkeiksikin koetut opetusaineet joutuivat karsimaan tuntejaan. Tilanne helpottui jonkin verran vasta vuonna 1886, kun kansakoulun läpäiseminen asetettiin seminaarin pääsyvaatimukseksi.⁸² Pohjakoulutuskysymyksen ollessa ajankohtainen seminaarilla ei ilmeisesti ollut mahdollisuuksia antaa järjestelmällistä harjoitusta ja opetusta puutarhanhoidossa, varsinkaan kun se ei kuulunut varsinaisten virallisten opetusaineiden joukkoon. Puutarhan käytännön toiminta erotettiin tällöin seminaarin opetuksellisesta toiminnasta ja vastuu siitä siirtyi täten pääasiallisesti puutarhurille. He toimivat ammattitaitonsa ja saamansa koulutuksen mukaisesti, jolloin toimintamuodot lähenivät puutarha-alan yleisiä käytäntöjä. Yhtenä osoituksena siitä, että puutarhan toiminta oli pääasiallisesti puutarhureiden vastuulla voidaan pitää sitä, että dokumentteja on säilynyt toimintamuodoista hyvin vähän. Mikäli puutarhatoimintaa olisi käsitelty esimerkiksi opettajainkokouksissa tai opetussuunnitelmissa, olisi aiheesta säilynyt pöytäkirjamerkintöjä ja muita dokumentteja. Dokumenttien vähäisyys viittaisi siihen, että puutarha toimi kohtuullisen itsenäisenä, oppilaitoksen sisäisenä yksikkönä, jonka toimintamuodot kehitettiin epävirallisissa yhteyksissä. Voidaan kuitenkin otaksua, että

⁷⁹ Raitio 1913, 350-351, 363-364.

⁸⁰ Oksanen 1951, 9-10.

⁸¹ Halila 1963, 43-44 ; Mikkola 1937, 39-41.

⁸² Halila 1963, 43-44.

toimintamuodot olivat oppilaitoksen toiminnasta vastanneen johtajan sekä todennäköisesti myös luonnontieteen lehtorin hyväksymiä.

On valitettavaa, että luonnontieteen lehtoreiden, Uno Cygnaeuksen tai hänen seuraajansa, K.G. Leinbergin⁸³ henkilökohtaisesta vaikutuksesta käytännön toimintamuotoihin tai koulualueen järjestelyihin ei ole säilynyt dokumentteja. Edellä esitettyjen tietojen perusteella voidaan kuitenkin todeta, että Jyväskylän seminaarin puutarhatoiminnan ja sen koulualuekäsityksen perusta luotiin jo ennen Seminaarinpuiston alueelle siirtymistä.

4. SEMINAARINPUISTON VARHAISVAIHEET

4.1. Seminaarin rakennustyöt

Jyväskylän seminaarin omien rakennusten rakennustyöt aloitettiin kesäkuussa 1879.⁸⁴ Tätä ennen oli aiheesta keskusteltu pitkään. Vuonna 1874 johtaja K.G. Leinberg lähetti kouluhallitukselle kirjelmän, jossa hän painotti omien rakennusten tarpeellisuutta ja ehdotti rakennuspaikaksi Harjupellon aluetta, josta mallikoululaisilla olisi lyhyempi koulumatka kuin Cygnaeuksen kaavailemasta Tourulasta.⁸⁵ Tähän ehdotukseen suhtauduttiin vakavasti ja hankkeen toteuttamiseen ryhdyttiin. Hanke sinetöi Jyväskylän seminaarin lopullisesti kaupunkiseminaariksi.

Uno Cygneus, joka vielä tässä vaiheessa seurasi aktiivisesti Jyväskylän seminaarin toimintaa, ei suhtautunut suopeasti tähän ajatukseen. Hän elätteli vielä toivetta maalaisseminaarista, jota varten hän oli kaavaillut Tourujoen varrella

⁸³ K.G. Leinberg toimi Jyväskylän seminaarin johtajana vuosina 1869-1894.

⁸⁴ Raitio 1913, 296.

⁸⁵ Brummer 1916, 705.

sijaitsevaa maa-aluetta.⁸⁶ Tämän lisäksi hän vieroksui ajatusta seminaarin sijoittamisesta lähelle Mäki-Matin maineeltaan epämääräistä aluetta, vaikka totesikin alueen olevan muutoin kaunis.⁸⁷ Cygnaeus oli jäsenenä valiokunnassa, joka asetettiin vuonna 1877 tarkastamaan ja hyväksymään seminaarirakennusten ehdotettua rakennuspaikkaa,⁸⁸ joten Harjupellon aluetta voidaan pitää hänen hyväksyntänsä saaneena. Tarkastuksen jälkeen seminaarille erotettiin oma maa-alueensa, jonka kokonaispinta-ala oli hiukan yli kaksitoista hehtaaria. Tämän lisäksi luovutettiin pala Jyväsjärven rantaa uimahuoneita, venelaituria ja rantaan johtavaa tietä varten. Luovutetusta alueesta hiukan yli viisi hehtaaria oli peltomaata.⁸⁹ Tätä kautta seminaari sai käyttöönsä maa-alueen, joka vastasi pääpiirteissään Cygnaeuksen kansakouluehdotuksen käsitystä soveliaasta seminaarimiljööstä; paikka sijaitsi järven rannalla, luonnonkauniilla paikalla, siinä oli metsä-, pelto- ja niitty- ja maata sekä mahdollisuuksia puutarhanhoidon harjoittamiseen. Erona oli vain se, että maa-alue sijaitsi Jyväskylän kaupungin välittömässä läheisyydessä. (KUVA 2 ja KUVA 3)

Rakennustöiden toteutuksesta vastasi rakennustoimikunta, jonka puheenjohtajana toimi johtaja K.G. Leinberg.⁹⁰ Toimikunnan muut jäsenet olivat ylimetsäherra A.W. v. Zwegyberg, poikamallikoulun johtaja A. Oksanen sekä kaupunginviskaali J.E. Sandelin.⁹¹ Rakennustyöt toteutettiin vuosina 1879-1882. Naisosasto vihittiin käyttöön 15.6.1881 ja muut rakennukset valmistuivat vuoden 1882 kuluessa. Miesosasto pääsi muuttamaan rakennuksiinsa vasta kesäkuussa 1883, jolloin ne myös vihittiin käyttöön vuositutkinnon yhteydessä.⁹² Leinberg oli rakennustoimikunnan jäsenistä se, joka toimi puutarhasuunnitelman tilaajana ja esitti puutarhan muodostamista koskevat asiat eri tahoille.⁹³ Siitä, missä määrin Leinberg henkilökohtaisesti vaikutti suunnitelmien muotoutumiseen ei ole säilynyt tietoa. Voidaan kuitenkin perustellusti otaksua hänen esittäneen toiveita ja ehtoja suunnitelman toteuttaneelle puutarhurille työnantajan ja laitoksen

⁸⁶ Brummer 1916, 704-705 ; Cygnaeus 1910, 557.

⁸⁷ Cygnaeus 1910, 556-557.

⁸⁸ Brummer 1916, 705.

⁸⁹ Halila 1963, 138.

⁹⁰ Brummer 1916, 706.

⁹¹ Haavio 1953, 3-4.

⁹² Brummer 1916, 707-708.

⁹³ L.A.Jernströmin kirjeet K.G.Leinbergille 27.6.1880, 16.12.1880, 20.1.1881 ja 8.6.1882. JSA / JyMA ; K.G. Leinbergin kirje kirkollisasiain toimituskunnalle 25.10.1880. JSA / JyMA.

toiminnasta vastanneen tahon ominaisuuksissa. Leinbergille tuli ainakin vuonna 1879 ruotsalainen puutarha-alan lehti *Tidning för trädgårdsodlaren*,⁹⁴ mitä voidaan pitää osoituksena ainakin jonkinasteisesta kiinnostuksesta puutarhakulttuuria kohtaan.

Arvid Genetz toimi Jyväskylän seminaarin luonnontieteen lehtorina vuosina 1879-1881.⁹⁵ Muutamissa lähteissä mainitaan hänen osallistuneen puutarhan suunnitteluun ja sen istutustöihin.⁹⁶ Genetz on voinut luonnontieteen lehtorin ominaisuudessa vaikuttaa alueen kasvilajivalikoimaan sekä järjestelyihin. Hän oli henkilökohtaisesti perehtynyt puutarhanhoitoon ja hyötykasvituotantoon, joista hän kirjoitti Sortavalan seminaarin luonnontieteen lehtorin viranhoidon ohessa useita artikkeleita eri julkaisuihin. Hän myös kirjoitti ja käänsi alan oppikirjoja.⁹⁷ Dokumentteja hänen osallistumisestaan alueen rakennustöihin ei kuitenkaan löytynyt.

4.2. Seminaaripuiston puutarhasuunnitelma

Seminaaripuiston puutarhasuunnitelman laati puutarhuri L.A. Jernström.⁹⁸ Jernström toimi Seminaaripuiston suunnitelman tekoaikana Helsingin väliaikaisena kaupunginpuutarhurina. Koulutuksensa Jernström hankki Söderkullan puutarhakoulussa. Tämän lisäksi hän oli työskennellyt Helsingin kasvitieteellisessä puutarhassa, Pietarin Keisarillisessa kasvitieteellisessä puutarhassa, Sanssoucin linnanpuutarhassa Potsdamissa sekä Humboldthainissa Berliinissä. Humboldthainissa työskentelystä hänellä oli Gustav Meyerin henkilökohtaisesti allekirjoittama työtodistus. Jernström palasi Suomeen Helsingin kaupungin kutsusta. Helsingissä hän toimi Runeberginesplanadin,

⁹⁴ Jyväskylän seminaarin tili Bibliotek 1879. KH VIII / KA.

⁹⁵ Mikkola 1937, 161.

⁹⁶ Nurmi 1996, 44 ; Raatikainen 1992, 3.

⁹⁷ Mikkola 1937, 161.

⁹⁸ Rakennustoimikunnan pöytäkirja 31.6.1880. JSA / JyMA.

Kaisaniemen puiston sekä useiden aukoiden istutustöiden valvojana. Hän toimi sittemmin myös anniskeluyhtiön palveluksessa Korkeasaaren puutarhurina.⁹⁹ Muiden töidensä ohella Jernström myös laati puutarhasuunnitelmia. Hänen laatimiaan piirustuksia ei tiettävästi ole säilynyt yhtään kappaletta, joten emme voi saada varmaa käsitystä Jernströmin kyvyistä tai tyylistä puutarhasuunnittelijana.

Jernström kävi tutustumassa Seminaarinpuiston alueeseen yhden kerran, elokuussa 1880.¹⁰⁰ Kaksi päivää kestäneen tutustumismatkansa jälkeen hän ehdotti Leinbergille kasvihuoneen sijoituspaikan muuttamista, sillä hän katsoi suunnitellun rakennuspaikan olevan sopimaton tähän tarkoitukseen.¹⁰¹ Jernströmin ehdotukseen suostuttiinkin ja kasvihuone sai lopullisen sijoituspaikkansa alueen etelärinteestä. Jernström piirsi suunnitelmansa Helsingissä syksyn 1880 ja kevään 1882 välisenä aikana ja toimitti ne postitse Leinbergille kesäkuun alussa vuonna 1882. Piirustusten mukana olleessa kirjeessään hän esitti olevansa niin kiireinen, ettei kerkeä henkilökohtaisesti tulla valvomaan suunnitelman toteutusta. Jernström otaksui, että Leinberg löytäisi jonkun paikallisen puutarhurin valvomaan töiden toteutusta.¹⁰² Ennen lopullisia piirustuksia Jernström lähetti tammikuussa 1881 alustavan luonnoksen alueen järjestelyistä Leinbergille hyväksyttäväksi.¹⁰³ Suunnitelmien teko otti kaksi vuotta Jernströmin heikon terveydentilan vuoksi, sillä hänen lääkäriensä kielsi häntä työskentelemästä sairauden aikana.¹⁰⁴ Palkkiokseen suunnitelmasta Jernström sai 350 markkaa.¹⁰⁵

Näiden tietojen perusteella voidaan todeta, että Seminaarinpuiston puutarhasuunnitelma tehtiin ja toteutettiin rakennusvaiheista irrallaan ja omana projektinaan. Jernström teki suunnitelmansa yhden, kaksi päivää kestäneen vierailunsa antamien tietojen sekä ilmeisesti myös alueen asemapiirrosten perusteella, joten hänen tietämyksensä maaston ja alueella sijainneen kasvillisuuden yksityiskohdista oli todennäköisesti varsin yleisluontoinen.

⁹⁹ Häyrynen 1994, 77

¹⁰⁰ L.A. Jernströmin kirje K. G. Leinbergille 27.6.1880. JSA / JyMA.

¹⁰¹ K.G. Leinbergin kirje kirkollisasiain toimituskunnalle 25.11.1880. JSA / JyMA.

¹⁰² L.A. Jernströmin kirje K.G. Leinbergille 8.6.1882. JSA / JyMA.

¹⁰³ L.A. Jernströmin kirje K.G. Leinbergille 20.1.1881. JSA / JyMA.

¹⁰⁴ L.A. Jernströmin kirje Leinbergille 16.12.1880. JSA / JyMA.

¹⁰⁵ Vienti suoritetusta palkkiosta L.A. Jernströmille 8.6. 1882. Jyväskylän seminaarin rakennustoimikunnan tilikirja. JSA / JyMA.

Käytännön toteutuksesta vastasivat seminaarin omat puutarhurit, jotka eivät tiettävästi olleet henkilökohtaisesti yhteydessä Jernströmiin muulloin kuin hänen vierailunsa aikana. Jernström välitti töiden toteutusta koskevat ohjeensa ja toivomuksensa K.G. Leinbergille osoittamiensa kirjeiden kautta.¹⁰⁶

Merkityksellisenä voidaan myös pitää tietoa siitä, että puistoalueen suurempia rakennustöitä viivytettiin lähes kaksi vuotta Jernströmin suunnitelmaa odoteltaessa. On myös syytä panna merkkille Jernströmin puutarhasuunnitelmasta säilyneiden dokumenttien vähäisyys. Vaikka seminaarirakennusten kaikki muut piirustukset ovat säilyneet ja asianmukaisesti arkistoituja, ei Jernströmin työstä ole säilynyt kuin muutama satunnainen maininta seminaarin rakennustoimikunnan arkistossa. Esimerkiksi seminaarirakennusten vihkiäispuheessa ei Leinberg edes maininnut Jernströmin suunnitelmaa tai puistoalueen muokkaustöitä, vaikka hän muutoin käsitteli varsin yksityiskohtaisesti rakennustöiden vaiheita.¹⁰⁷ Syytä tälle vähäiselle huomiolle voidaan dokumenttien puuttuessa vain arvailla.

Mielenkiintoiseksi asian tekee se, että Leinberg suunnitteli puutarhasuunnitelman esillepanoa Moskovan näyttelyyn vuonna 1881, jolloin hän myös neuvotteli asiasta Jernströmin kanssa.¹⁰⁸ Tämän tiedon perusteella voidaan oletuksia puutarhurin ammattitaidottomuudesta tai suunnitelmaluonnosten kehnoudesta pitää poissuljettuina.

Seminaaripuiston puutarhasuunnitelmaa ei ole säilynyt, joten ei ole mahdollista kuin otaksua millainen alkuperäinen puistoalue on ollut. Jernström käsitteli kirjeissään joitakin puistoalueen yksityiskohtia sekä niiden muotoja koskevia perusteita, mutta näistä voidaan tehdä vain suuntaa-antavia johtopäätöksiä. Seminaaripuiston varhaisimmasta asusta ei myöskään ole säilynyt yksiselitteisiä valokuvia, piirustuksia tai karttoja.

Jernström mainitsi kirjeessään tehneensä Seminaaripuiston hedelmätarhasta tarkoituksellisesti suurikokoisen. Hän esitti, että omenanviljelyn levittäminen väestön pariin oli ensiarvoisen tärkeää. Tätä tarkoitusta varten tulevien kansakoulunopettajien tuli nähdä opiskeluaikanaan hyvin järjestetty ja hoidettu hedelmätarha, jotta he voisivat muodostaa näkemyksensä aiheesta. Tämän lisäksi

¹⁰⁶ L.A. Jernströmin kirjeet K.G. Leinbergille 27.6.1880 ; 16.12.1880 ; 20.1.1881 ; 8.6. 1882. JSA / JyMA.

¹⁰⁷ Haavio 1953, 2-5.

¹⁰⁸ L. A. Jernströmin kirje K.G. Leinbergille 20.1.1881. JSA / JyMA.

hän käsitteli alueelle sijoitettavan lammen perustustöitä. Hän mainitsi suoperäisen alueen kuivaamisen tapahtuvan padon sekä joko avo-ojan tai viemäröinnin kautta. Tällöin lampi on alkuperäisessä suunnitelmassa saattanut olla myös alueen halki virtaava puro, joka padottiin lammeksi metsäalueen pohjoisosassa. Istutusryhmät Seminaarinpuiston alueelle tehtiin joko olemassaolevaa puustoa harventamalla tai uutta kasvillisuutta istuttamalla Jernströmin piirustusten perusteella. Jernström antoi suunnitelmassaan vain yleiset suuntaviivat istutusryhmistä ja niiden muodoista. Istutettavien kasvien lajit, niiden yksityiskohtaisen ryhmittelyn sekä metsäpuuston hakkuutyöt hän jätti töitä johtavan puutarhurin vastuulle. Hän kuitenkin esitti toivomuksen, että töiden mahdollinen suorittaja kykenisi tulkitsemaan karttapiirrosta asianmukaisesti ja että hän omistaisi sellaisen arvostelukyvyn, jonka perusteella kukin kasvi saisi soveliaan paikkansa. Tämän maininnan perusteella voidaan otaksua, että tällöin suunnitelmassa esiintyneet istutusryhmien ratkaisut perustuivat yleisesti puutarhureiden tiedossa olleisiin malleihin ja käytäntöihin. Myös viljelyalueen sarkajaon hän jätti töiden toteuttajan haltuun.¹⁰⁹

Kalle Kalervo sivusi Seminaarinpuiston suunnitelman muotoja vuonna 1912 kirjoituksessaan *Jyväskylän seminaarin puutarha*.¹¹⁰ Artikkelin tiedot näyttäisivät perustuneen Gabriel Laitisen henkilökohtaisiin lausuntoihin ja/tai Jernströmin piirustuksiin. Kalervo mainitsi alkuperäisessä puutarhasuunnitelmassa vihannesviljelyyn varatun alueen olleen vain viidesosa verrattuna hänen kirjoituksessaan esittämäänsä Seminaarinpuiston karttaan vuodelta 1910 merkitystä keittiökasvimaasta sekä hedelmätarhan olleen samanlainen kuin kartassa (KUVA 4)¹¹¹ Kalervo mainitsi myös perustamisvaiheessa istutetun urheilukentän ympäristön kuusiryhmät sekä alueen pihdat.¹¹²

Kalervon antamia tietoja tukisi ajoittamaton karttaluonnos, joka sijaitsee Jyväskylän seminaarin toverikunnan arkistossa (KUVA 5) Piirroksessa keittiöpuutarhaksi määriteltiin peltoalueen kulmassa sijaitseva viisto lohko kasvihuoneen ympäristön lisäksi. Vuoden 1866 asetuksessa mainittiin seminaarille

¹⁰⁹ L.A. Jernströmin kirje K.G. Leinbergille 20.1.1881. JSA / JyMA.

¹¹⁰ Kalervo 1912, 41-49.

¹¹¹ Kalervo 1912, 43.

¹¹² Kalervo, 1912, 45.

luovutettavaksi metsä-, pelto-, sekä niittymaata.¹¹³ Tällä perusteella olisi todennäköistä, että seminaarille annettiin vuoden 1877 alueluovutuksessa metsä- ja peltomaan lisäksi myös niittymaata, jolla esimerkiksi hevoset olisivat voineet laiduntaa. Tämän kartan perusteella näyttäisi siltä, että seminaarin myöhempi keittiökasvimaa oli alunperin nimenomaan asetuksen mainitsemaa niittymaata. Mikäli viljelyyn varattu peltoalue käsitti kartan mukaisesti vain kasvihuoneen ympäristön sekä lohkon alueen lounaislaidassa, ei oppilaitos kyennyt olemaan elintarviketuotannossaan omavarainen eikä sen myyntitoiminta voinut olla kovinkaan suurisuuntaista.

Jyväskylän seminaarin toverikunnan arkistossa on säilyneenä myös seminaarin miesosaston maantieteellisiin kokoelmiin kuulunut seminaarialueen kartta (KUVVA 6) Tässä kartassa vuonna 1895 rakennettu voimistelusalirakennus¹¹⁴ on piirretty muista rakennuksista poikkeavalla tavalla, mikä viittaisi kartan valmistumiseen joko ennen voimistelusalirakennusta tai lähes samanaikaisesti. Kartassa ei myöskään esiinny vuonna 1905 rakennettua käsityörakennusta,¹¹⁵ joten karttaa voidaan pitää vanhimpana valmista seminaarialuetta esittävänä piirroksena. Tässä piirroksessa esitetty käytäväjärjestely voisi tällöin olla sama kuin alueen alkuperäisessä toteutuksessa ja mahdollisesti myös Jernströmin suunnitelmassa. Tätä perustelen sillä, että alueelle ei tehty mainittavia lisärakennuksia ennen vuotta 1895, eikä myöskään viemäri-, vesijohto- tai sähkötöitä, jotka mahdollisesti olisivat vaikuttaneet alueen järjestelyihin.¹¹⁶ Lisäksi voidaan otaksua, että kohtuullisen uusi puistoalue ei vielä tässä vaiheessa todennäköisesti ollut tarvinnut suurempia uudelleenjärjestelyjä.

Tarkasteltaessa alueen asemapiirrosta vuodelta 1880 ja toverikunnan arkiston karttapiirroksia rinnakkain, voidaan huomata hedelmä- ja marjatarhan sekä niittyalueiden pohjautuneen luovutetun alueen lounaisiin pelto- tai niittysarkoihin.(KUVAT 2, 5 JA 6) Kasvihuone sijaitsi etelärinteen peltolohkoilla. Puistoalue näyttäisi perustetun vanhoille peltopohjille ilmastollisesti edulliseen kaakkois-etelärinteeseen. Pallokentän pohjana oli myös

¹¹³ Hänen Keisarillisen Majesteettinsa Armollinen Asetus 12 / 1866 kansakoulutoimen järjestämisestä Suomen Suuriruhtinaskunnassa 1867, 10.

¹¹⁴ Halila 1963, 141.

¹¹⁵ Raitio 1913, 315.

¹¹⁶ Seminaari liittyi vesi- ja lokaviemäriverkkoon vuonna 1913 ja sai sähköt vuonna 1905.

pienempiä peltolohkoja, mikä ilmeisesti helpotti jonkin verran alueen muokkaamista tasaiseksi. Seminaarinpuiston metsäalue noudatteli luovutetun alueen alkuperäisiä metsikkoja. Myös eteläreunassa sijaitti pieni metsäkaista. Alueen länsi-pohjoisreunassa sijaitti suurempi metsäalue, mitä voidaan pitää järkevänä suojaistusvyöhykkeenä puistoalueelle ja rakennuksille. Länsi-pohjoisreunan metsäalue ilmeisimminkin toimi myös moraalisen suojavaikkeenä Mäki-Matin maineeltaan epämääräiselle alueelle. Mäki-Mattiin tehtiin selvä pesäero metsäalueen lisäksi myös korkean lankkuaidan avulla, jonka tarkasta pystyttämisaikakohdasta ei ole säilynyt dokumentteja. (KUVA 7)
 Kuriositeettina voidaan kysyä, kuinka paljon aidan pystyttämiseen vaikutti Uno Cygnaeuksen esittämä syvä paheksunta seminaarin sijoittamisesta lähelle Mäki-Matin aluetta.

Pohjoisosan metsäalueen keskipisteeksi muodostui Moiris-lampi. Se esiintyi jo asemapiirroksessa kosteikkoalueena. Sanomalehti Päijänne käsitteli 15.11.1882 lammen syntyvaiheita seuraavasti :

Saadaksensa kyllyksi vettä silläaikaan kun muuraustöitä tehtiin huomattiin edullisimmaksi kaivattaa suoperäiseen paikkaan mainitulla alalla pieni lammiko, jota senjällestä vähän pitennettyynä seudun kuivaksi saamista varten, nyt tarjoo laitoksen läheisyydestä runsaasti vettä taloudenpidon ja puiston tarpeiksi, tulipalon varalle lukuunottamatta sitä kauneutta jota tämänkautta on saatu ennen niin kivikkoiselle maalle ja sitä hupaisuutta, jota sama lammikko sekä sulana että jäätyneenä tulee tarjoamaan seminarin lukuisalle nuorisolle.¹¹⁷

Myös Jernström mainitsi kirjeessään Moiris-lammen tarkoitukseksi suoperäisen alueen kuivattamisen.¹¹⁸ Näiden tietojen perusteella näyttäisi siltä, että Seminaarinpuiston puutarhasuunnitelmassa otettiin huomioon luovutetun maa-alueen maasto-olosuhteet ja ilmansuunnat, Uno Cygnaeuksen kansakouluehdotuksessa esiintyneitä näkemyksiä sekä vuoden 1866 kansakouluasetuksessa esitetyt maininnat metsä-, pelto- ja niittymaasta.

¹¹⁷ *Jyväskylän seminaari*, Päijänne 15.11.1882.

¹¹⁸ L.A. Jernströmin kirje K.G. Leinbergille 20.1.1881. JSA / JyMA.

4.3. Seminaarinpuiston puutarhataiteelliset yhteydet

Koska Jernströmillä oli työtodistustensa perusteella ainakin jonkinasteinen henkilökohtainen kontakti Gustav Meyerin ja saksalaiseen puutarha- ja puistosuunnitteluun, voidaan otaksua hänen saaneen vaikutteita Meyeriltä suunnitelmansa ratkaisuihin. Gustav Meyer (1816-1877) oli saksalaisen 1800-luvun loppupuolen puutarha- ja puistosuunnittelun merkittävin vaikuttaja. Hän toimi opettajana Wildparkin kuninkaallisessa puutarhaoppilaitoksessa, joka tuolloin oli alansa johtava oppilaitos Saksassa. Tämän lisäksi hän toimi Berliinin kaupunginpuutarhurina vuodesta 1870 ja vastasi useiden kaupunkipuistojen suunnittelusta.¹¹⁹ Hänen suunnittelemaansa puistoalueita olivat muun muassa Humboldthain (1869) sekä Treptower Park (1874).¹²⁰

1800-luvun loppupuolella Saksassa rakennettiin kaupunkien kasvaessa ja porvariston huviloiden lukumäärän lisääntyessä paljon puistoalueita ja puutarhoja.¹²¹ Niiden käytännön toteutuksissa määräävinä tekijöinä olivat lähinnä kasvavan porvariston makusuuntauksiset ja arvostukset. Näiden viheralueiden toteutuksissa noudatettiin useimmiten auktoriteettien, Lennén, Meyerin sekä muutamien muiden antamia malleja ja ajan suunnittelua kritisoitiinkin myöhemmin hyvin voimakkaasti sabloonamaisuudesta ja samojen ideoiden toistosta.¹²² Laajimmin levinneet esimerkit näistä malleista ja suunnitteluperiaatteista olivat Gustav Meyerin *Lehrbuch der schönen Gartenkunst* (1860), jota myös käytettiin oppikirjana Wildparkin kuninkaallisessa puutarhaoppilaitoksessa, sekä Carl Hampelin *150 Kleine Gärten* (1894). Nämä teokset levisivät useina painoksina Suomeenkin asti.¹²³

Tarkkaa tietoa siitä, kuinka läheisesti Jernström tai seminaarin puutarhurit olivat tutustuneet Gustav Meyerin teokseen ei ole säilynyt. Vaikka Jernström ei olisikaan henkilökohtaisesti omistanut Meyerin teosta, näyttäisi hän ainakin soveltaneen alueeseen mallia, joka pyrki monien Meyerin teoksessaan esittämien

¹¹⁹ Merivuori 1982, 41-51 ; Sinisalo 1997, 210.

¹²⁰ Gustav Meyer. *The Oxford Companion to Gardens*.

¹²¹ Merivuori 1982, 42.

¹²² Häyrynen 1994, 50.

¹²³ Merivuori 1982, 47, 51 ; Sinisalo 1997, 210.

suunnitteluperiaatteiden noudattamiseen. Koska puistoalueen rakennustöitä viivytettiin kaksi vuotta Jernströmin suunnitelmaa odotettaessa, voidaan otaksua, että suunnitelma koettiin niin merkittäväksi ja tarpeelliseksi, että sen esittämiä muotoja myös toteutettiin alueella. Tällä perusteella käsittelen yleisesti Gustav Meyerin teoksessaan esittämiä puutarhasuunnitteluperiaatteita, joita voidaan katsoa sovelletun Seminaarinpuiston alueelle.

Meyer mainitsi uudemman puutarhataiteen tarkoituksiksi luoda kauniita kokonaisuuksia sekä pienoiskuvia luonnosta maastoa, vesiä, nurmipintaa sekä puustoa ynnä muuta muokkaamalla. Pääasiallisena pyrkimyksenä oli luoda maalauksellisia ja luonnollisia vaikutelmia, joskaan luonnollisuus ei tässä yhteydessä tarkoittanut luonnontilaisuutta, vaan alueen luontaisen maisematyyppin harkittua muokkaamista puutarhataiteellisin keinoin. Vesi muodosti puutarhassa pysyvän, tyyntäytävän ja muotoa-antavan elementin luonnonvoimien vaikutuksen keskellä. Mikäli vettä ei alueella luontojaan ollut, tuli sitä kaivamalla tai johtamalla saada alueelle. Maaston muokkauksessa tuli pyrkiä vesistöä mukaelemaan ja nauhamaisesti kumpuilemaan muotoiluun. Maaston sekä kasvillisuuden keskinäisen suhteen tuli puutarhassa erottua selkeästi.¹²⁴

Vapaamuotoisen maisemapuutarhan tuli muodostaa yhtenäinen maisemallinen kokonaisuus, jonka kaikki osat olivat suhteessa toinen toisiinsa. Maisemallisten elementtien tuli luoda valon, varjon ja värisävyjen harmonian kautta maalauksellinen vaikutelma. Maisemavaikutelman tuli perustua seudulle ominaiseen maisemaan sekä seudun ilmasto-olosuhteiden huomioon ottamiselle, mikä käytännössä tarkoitti vierasperäisen kasvillisuuden sekä elementtien käytön välttämistä suunnitelmissa. Suunnitelman kaikkien osien tuli olla sidoksissa sekä toisiinsa että kokonaisuuteen. Maisemallisten elementtien asettelussa tuli myös ottaa huomioon etäisyydet. Näköalan etuosan tuli olla varsin laaja, kun taas sen keski- ja takaosa voivat puolestaan olla myös kooltaan pienempiä. Toivottavana Meyer piti näköalan etuosan sijaitsemista korkeammalla paikalla muihin osiin nähden. Horisonttia kohden kasvillisuuden koon tuli vähitellen kasvaa ja sitä vasten oli suotavaa sijoitella maalauksellisia puita. Tällä keinolla ilmeisesti pyrittiin antamaan vaikutelma pinta-alaltaan laajasta alueesta. Maisemassa tuli olla

¹²⁴ Meyer 1895, 83-90.

myös yksi pääelementti, joka voi olla lampi, virta, vesiputous, puusto, majesteetillinen yksittäispuu tai joku muu vastaavanlainen, johon katsojan huomiota pyrittiin kiinnittämään. Meyerin teoksessaan esittämä näkemys vapaamuotoisesta maisemapuutarhasta oli varsin lähellä ajankohdan romanttisen maalaustaiteen ihannemaisemia. Kuvaavaa Meyerin asenteelle maisemapuutarhan suunnittelua kohtaan olikin hänen tapansa käyttää puutarhasuunnittelijasta myös sanaa Landschaftsmalerei ja verrata puutarhasuunnitelman tekoa maalauksen aikaansaamiseen.¹²⁵

Meyer käsitteli teoksessaan myös asuinrakennusten puutarhoja. Tällöin hän antoi ohjeita rakennusten sijoittelusta, kukka-, ruusu-, ja talvipuutarhan sekä asuinrakennuksen välittömän ympäristön järjestelyistä, hyötypuutarhan sijoittamisesta sekä puutarhaan kuuluvan puistoalueen, eläintarhan sekä vapaamuotoisten istutusalueiden järjestelyistä.¹²⁶ Asuinrakennusten puutarhojen tuli Meyerin näkemysten mukaan olla perustettuja paikoille, jotka olivat miellyttäviä, terveellisiä ja joissa hyvää juomavettä oli saatavilla. Puistoalueen tuli olla mieluiten lounaaseen päin suuntautunut.¹²⁷ Näissä suosituksissa voidaan havaita yhtäläisyyksiä Uno Cygnaeuksen kansakouluehdotuksen näkemyksiin seminaarin rakennuspaikasta. (kts. s. 7).

Meyer mainitsi, että puutarhan puisto-osan näkymien tuli avautua päärakennuksen julkisivulta. Tällöin oli toivottavaa, että päärakennuksesta avautuvaa näkymää eivät häittäisi tuotanto- ja talousrakennukset tai hyötypuutarhat.¹²⁸ Tämä näkökohta on syytä panna merkille ajateltaessa seminaarin kasvihuoneen rakennuspaikan siirtoa. Leinbergin asiaa koskeneessa kirjeessä perusteluna siirrolle mainittiin nimenomaan se, että Jernströmin näkemyksen mukaan ei ollut suotavaa, että puistoalueen keskeisimmällä paikalla sijaitsisi suttuinen ja esteettisesti vähemmän miellyttävä työskentelytila.¹²⁹ Seminaarinpuiston päänäkymänä voidaankin täten pitää nimenomaan johtajan rakennuksen parvekkeen puoleiselta sivustalta avautuvia puisto- ja järvinäkymiä, sijaitsihan oppilaitoksen omenatarhakin tähän näköalaan nähden sivussa.

¹²⁵ Meyer 1895, 98-111.

¹²⁶ Meyer 1895, 125-149.

¹²⁷ Meyer 1895, 125.

¹²⁸ Meyer 1895, 125-126.

¹²⁹ K.G. Leinbergin kirje kirkollisasian toimituskunnalle 25.11.1880. JSA / JyMA.

Asuinrakennusten puistoalueiden keskeisimmät esteettiset elementit olivat Meyerin mukaan vanhat puut sekä vesistö, joita ilman puistoalue oli hänen näkemyksensä mukaan puutteellinen. Hallitsevimpina puulajeina tuli olla kookkaita ja vanhoja lehtipuita. Puuston sijoittelun tuli olla elävää ja vaihtelevaa; pitkät samankaltaisina toistuvat linjat ja näkymät olivat vältettäviä. Puistoalueella tuli myös olla miellyttäviä kävelyteitä sekä levähdyspaikkoja, joissa kävijän tuli voida levätä ja nauttia miellyttävistä näkymistä sekä luonnonrauhasta. Puistoalueen maisema tuli tehdä eläväksi ja vaihtelevaksi maaston muotoilulla, vesistön ohjailulla sekä puuston sijoittelulla niin, että puistoalueelle muodostuisi myös pieniä metsäaukioita.¹³⁰

Seminaaripuiston pohjoisreunan metsäalueen muokkauksessa voidaan huomata näitä periaatteita noudatetun. Moiris-lampi oli nimenomaan muokattu vesialue, joka voidaan tulkita Meyerin suunnitteluperiaatteidensa mukaisesti toteutetuksi. Metsäalueen sivussa sijaitseva vanha pallokenttä puolestaan voidaan tulkita meyeriläisittäin metsäaluetta jäsentäväksi aukioksi. Pallokenttä voidaan myös liittää osioon, jossa Meyer käsitteli kaupunkipuistojen suunnittelua. Kaupunkipuistojen tuli tarjota hänen mukaansa mahdollisuuksia urheiluun, pallopeleihin sekä liikuntaharjoituksiin.¹³¹ Täten voidaan päätellä Jernströmin mahdollisesti soveltaneen suunnitelmassaan myös Meyerin ohjeita kaupunkipuistojen suunnittelua varten.

Meyer esitti teoksensa liiteosassa malliesimerkin miellyttävästä (maaseutu)puutarhasta puistoalueineen.¹³² (KUVA 8) Tässä karttapiirroksessa voidaan havaita selviä yhtymäkohtia Seminaaripuiston varhaisimpien karttapiirrosten muotoihin (KUVA 6) Meyerin mallipiirros on voinut olla Jernströmin yhtenä esikuvana Seminaaripuiston suunnitelmalle. Yhtymäkohtia voidaan havaita lammen muodoissa, käytäväjärjestelyissä ja istutusryhmien sekä metsäaukioiden sijoittelussa. On myös huomioitava, että mallipiirroksen ainoan formaalin osan muodostavat keittiöpuutarha sekä rakennusten lähiympäristö. Seminaaripuiston varhaisimmassa karttapiirroksessa voidaan havaita ainakin keittiö- ja hedelmäpuutarhan olleen säännönmukaisesti muotoiltuja, mikä

¹³⁰ Meyer 1895, 136-138.

¹³¹ Meyer 1895, 146.

¹³² Meyer 1895, 142.

puolestaan avaa mahdollisuuden sille, että myös rakennusten lähiympäristö on alkuperäisessä suunnitelmassa ollut säännönmukaiseksi suunniteltu.

Meyer käsitteli teoksessaan myös kaupunki-istutuksia sekä kaupunkipuistojen suunnittelua. Kaupunkialueelle sijaitsevien julkisten istutusalueiden tehtäviksi hän määritteli kansalaisten terveyden edistämisen sekä henkisen ja esteettisen kasvatuksen. Lisäksi puistoalueiden tuli tarjota mahdollisuuksia velvollisuuksista lepäämiselle, virkistäytymiselle, ulkoilulle, liikunnalle, perheiden ja eri yhteiskuntaluokkien kohtaamiselle sekä sivistyneelle kanssakäymiselle luonnonnautinnan ja säädylisen ilonpidon merkeissä.¹³³

Julkisella puistoalueella tuli sijaita kuivia kävelyteitä sekä mieluiten kotimaisista puulajeista koostuvia istutuksia, joiden varjossa kävijä voisi levähtää. Istutusten sijoittelussa tuli pyrkiä vapaasti istutettuihin, rauhallisiin ja suurikokoisiin ryhmiin. Näiden istutusten tuli muodostaa näkymiä, joita kävelyteitä kulkeva katsoja johdatettaisiin ihaillemaan. Näkymien tuli vaihtua toisenluonteisiksi vain vähitellen, sillä pyrkimys laajaan, selkeään ja rauhalliseen sommitelmaan oli eräs keskeisimmistä suunnitteluprinsipiistä. Kasvillisuudeksi kaupunkipuistoihin sekä julkisille istutusalueille Meyer suositteli jalompia lehtipuita sekä koristepensaita. Istutusten sijoittelussa tuli pyrkiä keveyteen, ilmavuuteen, suruttomuuteen sekä viehättävyyteen. Tiiviitä, sekavia ja jäsentämättömiä ryhmittelyjä tuli välttää. Ulkomaisia kasvilajeja tuli käyttää vain kasvitieteellisten ja sivistyksellisten intressien liittyessä puistoalueeseen. Puistossa tuli myös olla mahdollisuuksia urheiluharrastuksiin. Tällöin puistoalueelle voitiin sijoittaa esimerkiksi juoksurata, voimistelupaikka tai kenttä pallopelejä varten. Alueelle tuli pienimmänkin mahdollisuuden tarjoutuessa sijoittaa vesialueita, kallioita ja niihin liittyviä havupuuistutuksia sekä vesialueiden äyräille muodostettuja viehättäviä oleskelupaikkoja.¹³⁴

Puistoalueen nurmikoiden tuli olla matalakasvuisia, tuuheita ja vihreitä sekä lyhyeksi leikattuja, jotta kookkaamman kasvillisuuden muodot voisivat vapaammin piirtyä tasaista pintaa vasten. Meyer suositteli myös matalakasvuisten maanpeitekasvien käyttöä olosuhteiden niin salliessa.¹³⁵ Puistoalueiden käytävien

¹³³ Meyer 1895, 145-146.

¹³⁴ Meyer 1895, 145-147.

¹³⁵ Meyer 1895, 195-197.

tehtävänä oli Meyerin näkemysten mukaan esitellä harkitusti alueen näkymiä ja johdatella katsojaa kohtaamaan harkittuja maisemasommitelmia. Puistoalueen tärkein käytävä johti asuinrakennukselta puistoalueelle tai vaihtoehtoisesti puistoalueen läpi. Seminaaripuiston pääkäytävänä voidaan pitää rakennukselta toiselle vievää leveää käytävää. Pääkäytävän tuli olla muita käytäviä leveämpi ja sieltä tuli avautua katsojalle alueen päänäkymät. Käytävien tuli olla kuivia ja huolellisesti perustettuja ja niiden tuli polveilla harkitusti puistoalueella. Teiden yhtymäkohdissa oli vältettävä samanlaisina toistuvia ratkaisuja, jotta pitkäveteiseltä vaikutelmalta vältyttäisiin. Näkymät ja ratkaisut eivät toisaalta saaneet vaihtua myöskään liian usein, jottei alue muuttuisi rauhattoman oloiseksi. Samasta syystä oli myös vältettävä nurmialueiden turhaa pilkkomista käytävillä. Käytäväverkoston jäsentelyn tuli perustua maaston muotoihin ja puistoalueelta tarjoutuviin näkymiin. Käytäväverkoston ja sen näkymäalueelle sijoitettujen istutusten tarkoituksena oli tarjota elämyksiä sekä vaihtelevia näkymiä katsojalle.¹³⁶

Istutukset tuli puolestaan tehdä harkituiksi ja maalauksellisiksi sommitelmiksi, jossa määräävimpinä tekijöinä olivat kasvien visuaaliset ominaisuudet kasvupaikkavaatimusten sijasta. Istutusryhmät tuli muotoilla eläviksi ja vaihteleviksi epäsymmetrisellä sijoittelulla. Tällöin myös syvyysvaikutelma sekä kasvilajien kasvutapa tuli ottaa huomioon niin, että ryhmä olisi edustava kaikissa kasvuvaiheissaan. Tällöin apuna voitiin käyttää nopeakasvuisia kasvilajeja sekä yksittäiskasveja, joita voitiin sijoitella ryhmään antamaan elävyyttä sekä vaihtelua. Meyer katsoi, että havupuut ja lehtipuut olivat esteettiseltä luonteeltaan erilaisia; havupuut kuuluivat hänen mukaansa jylhiin vuoristomaisemiin ja olivat luonteeltaan karumpia kuin lehtevät ja lempeät, vesistöjen äärellä sijaitsevat lehtipuut. Tästä johtuen hän ei pitänyt niiden sekasijoittelua suotavana. Istutusten visuaalisen painopisteen muodosti ryhmän korkein latvus, joka ei kuitenkaan saanut sijaita näkymän keskilinjalla. Yhden kasvilajin monotonista käyttöä tuli välttää, mutta ryhmissä oli kuitenkin otettava huomioon luonnollisuus, joka tässä yhteydessä tarkoitti yhden lajin hallitsevaa asemaa kussakin ryhmässä. Tällöin

¹³⁶ Meyer 1895, 146, 197-204.

huomiota tuli kiinnittää myös yhteisvaikutelmaan, joka syntyi maastonmuotojen, kasvipeitteen, vesistönmuotojen, taiteellisen näkemyksen sekä työn tuloksena.¹³⁷ Vanhimpien valokuvien perusteella voidaan huomata Seminaarinpuiston istutusryhmissä ainakin pääpiirteissään noudatetun Meyerin periaatteita. Koivut olivat varhaisvaiheessa puistoalueen pääpuulaji, kun taas rinnealueella hallitsevina puulajeina kuuset sekä männyt. (KUVAT 9 JA 10) On valitettavaa, että tositteita alueelle tilatusta kasvillisuudesta ei ole säilynyt, sillä vanhin valokuvamateriaali on epätarkkaa, joten kaikkia puu- ja pensaslajeja ei ole mahdollista kartoittaa niistä.

4.4. Seminaarinpuiston rakennusvaiheet

Karl Lindström toimi Jyväskylän seminaarin puutarhurina vuosina 1878-1881.¹³⁸ Hänen saamastaan koulutuksesta ei ole säilynyt tietoa ja muutoinkin hänen henkilöhistoriansa osalta tiedot ovat vähäisiä. Varsinaisen puutarhurinvirkansa ohella Lindström tarjosi palveluksiaan kaupunkilaisille puutarha- ja puistoistutusten suunnittelussa ja toteutuksessa sekä maanhoidossa.¹³⁹ Tätä toimintaa hän harjoitti vuoteen 1905 asti, jolloin hän muutti Vaasaan.¹⁴⁰ Lindström ilmeisesti harjoitti myös puutarhakasvien myyntiä, sillä hänen yrityksensä mainitaan joissakin yhteyksissä Jyväskylän ensimmäiseksi varsinaiseksi kauppuutarhaksi.¹⁴¹

Seminaarin tilikirjojen perusteella näyttäisi siltä, että puutarhan rakennustyöt alkoivat pienimuotoisesti jo Lindströmin toimikaudella kesällä 1879. Tällöin puutarhalla oli vakituisesti palkattuna Gabriel Laitinen sekä tilapäistä työvoimaa. Heidän palkkalaskujensa perusteella voidaan havaita alueella tehdyn noin 195

¹³⁷ Meyer 1895, 164-183.

¹³⁸ Raitio 1913, 345.

¹³⁹ Karl Lindström, *En ärad allmänhet*. Keski-Suomi 8.5.1878.

¹⁴⁰ Pulkkinen 1986, 16.

¹⁴¹ Pulkkinen 1986, 16 ; Pulkkinen 1996, 108.

työpäivää palkatun ulkopuolisen työvoiman osalta, joista naisten osuus oli noin 60 päivää ja miesten osuus noin 135 työpäivää.¹⁴² Ulkopuolisilla teetetty työmäärä oli noin sata työpäivää suurempi kuin vuonna 1878.¹⁴³ Osa työvoimasta käytti aikansa ilmeisimmin puutarhan jokavuotisiin rutiinitehtäviin; kasvimaan kitkuun, kesäkukkien koulimiseen, sadonkorjuutöihin jne. Otaksuttavasti ainakin osaa työvoimasta käytettiin muihin töihin työpäivien lukumäärän suuruuden perusteella. Tarkempaa erittelyä suoritetuista töistä ei ole säilynyt. Kalle Kalervo mainitsi vuonna 1912 artikkelissaan *Jyväskylän seminaarin puutarha* Gabriel Laitisen osallistuneen alueen rakennustöihin.¹⁴⁴ Laitisen osallistumisesta alueen töihin ei ole dokumentteja kuin kesältä 1879, joten tämä vahvistaisi käsitystä töiden alkamisesta jo tuolloin. Seminaarissa tiedettiin varmasti jo ainakin vuodesta 1877 lähtien rakennuspaikaksi Harjupellon alue. Harjupellolla oli myös valmiiksi muokattua peltomaata sekä metsämaata, jotka otettiin huomioon suunnitelmassa, joten puutarhan perustus- ja raivaustöitä on ollut alustavasti mahdollista suunnitella ja toteuttaa ilman Jernströmin puutarhasuunnitelmaakin.

Seminaariin tilattiin myös taimimateriaalia syksyllä 1879. Molanderin siemenliike Viipurista toimitti alueelle puun- ja pensaantaimia 110 kappaletta. Alueelle tilattiin puu- ja pensastaimia myös Bohnhoffin siemenliikkeeltä Helsingistä. Tästä laskusta ei tarkkaa kopiota ole säilynyt, mutta Bohnhoffin vuoden 1879 tilaushinnastoa tarkastelemalla voidaan saada suuntaa-antavia viitteitä. Laskun loppusumma oli 44 markkaa. Molanderilta tilattujen puun- ja pensaantaimien yhteissumma oli 33 markkaa.¹⁴⁵ (LIITE 1) Taimia alueelle tilattiin mahdollisesti myös Evon metsäoppilaitokselta.¹⁴⁶ Tarkkaa tietoa siitä, kuinka monesta tilauksesta tai minkälaisista taimimäärästä oli kysymys tai siitä, kuka tai ketkä taimet tilasi, ei löytynyt seminaarin arkistoista.¹⁴⁷ Evon metsäoppilaitoksen tilauskirjoja rakennusajankohdalta ei ole säilynyt. Varhaisimmat dokumentit taimitarhan valikoimasta ja tilauksista ovat peräisin

¹⁴² Jyväskylän seminaarin tili Kosthållning 1879. KH VIII / KA.

¹⁴³ Jyväskylän seminaarin tili Kosthållning 1878. KH VIII / KA.

¹⁴⁴ Kalervo 1912, 45.

¹⁴⁵ Jyväskylän seminaarin tili Kosthållning 1879. KH VIII / KA.

¹⁴⁶ Halila 1963, 361.

¹⁴⁷ Tietoa Evon taimitilauksista täytyy pitää epävarmana, vaikka se vaikuttaakin loogiselta. Halila viittaa Martti Haavion artikkeliin *Seminaarirakennusten vihkiäiset seitsemänkymmentä vuotta sitten* Jyväskylän Jyskyjen julkaisussa III vuodelta 1953. Tästä artikkelista ei kyseistä tietoa kuitenkaan löydy.

vuodelta 1897. Tällöin valikoimaan kuului ainakin eri pihta-, kuusi-, mänty-, lehtikuusi-, tammi-, paju- ja jalavalajikkeita, saarni sekä koristepensaita.¹⁴⁸

On mahdollista, että lajikevalikoima oli samansuuntainen 1880-luvun alussa, mutta varmaa tietoa asiasta ei ollut saatavilla. Evon metsäoppilaitoksen vuoden 1897 tilauskirjassa oli lisäksi maininta Gabriel Laitisen taimitilauksesta.¹⁴⁹ Laitinen ei enää tässä vaiheessa työskennellyt puutarhurina seminaarissa, mutta tätä tilausta voidaan pitää merkinä siitä, että puutarhureilla oli tapana tilata erikoisempia puuntaimia Evon valikoimasta.

Kesältä 1880 ei ole säilynyt mainittavammin työkuitteja. Työpäiviä teetettiin ulkopuolisella työvoimalla n. 66-70 työpäivää.¹⁵⁰ Tällä perusteella voidaan olettaa, että tällöin odotettiin Jernströmin puutarhasuunnitelmaa ja hänen vierailuaan ja lausuntojaan alueesta. On myös mahdollista, että puutarhatöitä teetettiin rakennustoimikunnan laskutuksen kautta, jolloin töiden erittelyä ei suoritettu ja täten tehdyistä puutarhatöistä ei jäänyt dokumentteja. Myös oppilaat ovat voineet tuolloin, samoin kuin kesällä 1881 työskennellä puutarhassa ilmaisena työvoimana.

Kesällä 1881 puutarhurina toimi vielä Lindström, sillä työlaskut olivat hänen allekirjoittamiaan.¹⁵¹ Vuonna 1881 rakennettiin seminaarin kasvihuone ja tehtiin viemäröintitöitä sekä tasoitus- ja istutustöitä.¹⁵² Tällöin Jernström oli käynyt paikan päällä ja oli tammikuussa 1881 lähettänyt Leinbergille alustavan luonnoksen alueesta,¹⁵³ joten laajamittaisempia töitä oli mahdollista jo aloitella. Kasvihuoneen piirustukset ovat signeeraamattomat ja päiväämättömät, mutta otaksuttavasti ne tehtiin muiden piirustusten yhteydessä. (KUVA 11) Kasvihuone oli kooltaan pieni ja se oli malliltaan kanavalämmitteinen. Lämmitysjärjestelmän suunnittelijaksi mainittiin J.M. Berg.¹⁵⁴

Antti Henriksson oli se puutarhuri, joka johti alueen istutustöitä kesällä 1882, jolloin mittavimmat työt toteutettiin. Henriksson (s. 1850) aloitti puutarhurin uransa Espoon Järvenpään kartanon ja Elimäen Tavastbyn puutarhan

¹⁴⁸ Evois plantskolor för sålda plantor och frö 1897. Evon metsäoppilaitoksen arkisto.

¹⁴⁹ Evois plantskolor för sålda plantor och frö 1897. Evon metsäoppilaitoksen arkisto.

¹⁵⁰ Jyväskylän seminaarin tili Kosthållning 1880. KH VIII / KA.

¹⁵¹ Jyväskylän seminaarin tili Kosthållning 1881. KH VIII / KA.

¹⁵² *Jyväskylän seminaari*. Päijänne 23.11.1881.

¹⁵³ L.A. Jernströmin kirje K.G.Leinbergille 20.1.1881. JSA / JyMA.

¹⁵⁴ *Jyväskylän seminaari*. Päijänne 23.11.1881.

palveluksessa. Täältä hän siirtyi Pietarin Keisarilliseen kasvitieteelliseen puutarhaan ja haki oppia myöhemmin myös Hampurista, Stubenin, sekä Erfurtista, Hage & Schmidin liikkeistä. 1876 hän palasi Suomeen ja aloitti Rotkirchin puutarhurina Helsingissä. Tämän jälkeen hän työskenteli kaksi ja puoli vuotta Molanderin siemenliikkeessä sekä kolme vuotta Urjalan Nuutajärven kartanossa ennen siirtymistään Jyväskylän seminaarin puutarhuriksi, missä hän toimi vuosina 1881-1884. Vuonna 1884 Henriksson siirtyi Vaasan läänin puutarhaneuvojan virkaan. Tässä virassa hän pysyi eläkeikänsä saakka. Henriksson oli myös jäsenenä komiteassa, jonka mietintö Suomen puutarhaopetuksen järjestämisestä valmistui vuonna 1906.¹⁵⁵

Jernströmin suunnitelma oli valmistunut samana keväällä 1882, joten voidaan olettaa, että sitä käytettiin suurimpien töiden toteutuksessa. Sanomalehti Päijänne kuvaili puistoalueen rakennustöitä kesällä 1882 seuraavasti:

Laveat tasoitustyöt, jotka sisältävät yli kahdenkymmenen tynnyrinalan¹⁵⁶ maata ja joita jo aloitettiin viime vuonna, ovat tänä vuonna toimitetut pontevalla tavalla ja hyvällä menestyksellä, josta on ollut seurauksena että sopimaton, osaksi kivikkoinen, osaksi vedenperäinen maa on muuttunut raivatuksi metsämaaksi, tasaisiksi hiekka- ja ruohokentiksi ajoteineen ja polkuineen sekä viheriöitseviksi penkereiksi, joille ruohokentille ja penkereille on jo saatu toimeen iso joukko istutuksia, joita seminaarin miesoppilaat laitoksen puutarhurin johdolla ovat toimittaneet.¹⁵⁷

Kirjoituksesta käy ilmi, että puutarhan työt suoritettiin pääasiallisesti vuosien 1881 ja 1882 kesinä ja nämä tasoitustyöt käsittivät lähes koko luovutetun alueen. Kesältä 1882 ei seminaarin tilikirjasta löytynyt mainittavasti työlaskuja.¹⁵⁸ Keski-Suomi kuitenkin totesi 1.7.1882 puutarhan töitä tehdyn *50 miehen voimalla ja muutamilla hevosilla päivittäin.*¹⁵⁹ Tällöin töiden laskutus kulki ilmeisimmin normaalista tilityskäytännöstä poiketen rakennustoimikunnan erittelemättömien

¹⁵⁵ *Uutisia*. Puutarha 12/1920, 186.

¹⁵⁶ Yksi tynnyrinala = 0,494 ha.

¹⁵⁷ *Jyväskylän seminaari*. Päijänne 15.11.1882.

¹⁵⁸ Jyväskylän seminaarin tili Kosthällning 1882. KH VIII / KA.

¹⁵⁹ *Työt uuden seminaarin*. Keski-Suomi 1.7.1882.

työlaskujen kautta oppilaiden työvoiman jäädessä dokumentoimattomaksi. Edellä lainattu artikkeli oli ainoa löytämäni maininta oppilaiden osallistumisesta alueen rakennustöihin. On kuitenkin mahdollista, että he muulloinkin osallistuivat puutarhan rakennustöihin.

Vuodelta 1882 ei löytynyt laskujäljennöksiä kasvitilauksista muiden kuin siemenien osalta.¹⁶⁰ Koska edellä lainatussa artikkelissa alueelle mainittiin istutetun kasvillisuutta tänä kesänä, sekä kesällä 1881, voidaan otaksua kasvillisuutta tilatun mahdollisesti Evolta nimenomaan vuosina 1881 ja 1882. On mahdollista, että kuitti tai kuitit tilauksista kulkivat rakennustoimikunnan tilitysten kautta. Dokumentteja näistä tilauksista ei kuitenkaan ollut löydettävissä. Koska molemmat oppilaitokset olivat valtion omistamia, on myös mahdollista, että laskut suoritettiin jonkin muun käytännön perusteella.

Alueen muokkaustöitä jatkettiin todennäköisesti vähäisemmin voimin vielä seuraavana kesänä. Kesältä 1883, jolloin seminaarirakennusten rakennustyöt oli jo saatettu loppuun ja laskutus kulki jälleen tavanomaisesti, työlaskuja löytyi noin 290:n työpäivän verran. Naistyövoiman osuus oli noin 190 päivää ja miesten noin sata työpäivää.¹⁶¹ Kesän 1883 jälkeen ulkopuolisilla teetettyjen työpäivien lukumäärä vakiintui 100-150 työpäivän tienoille ja työlaskuissa naistyövoiman suhteellinen osuus kasvoi.¹⁶² Tämän voidaan katsoa merkitsevän sitä, että puutarhan rakennustyöt saatettiin loppuun kesän 1883 kuluessa ja tämän jälkeen töissä keskityttiin alueen kunnossapitoon ja viljelyyn. Puutarhan toiminnan voidaan täten katsoa vakiintuneen Henrikssonin saatettua työt loppuun ja Gabriel Laitisen tultua puutarhuriksi.

Gabriel Laitinen (s.1857) toimi Karl Lindströmin apulaisena kesällä 1879 Seminaarinpuiston alkuvaiheen rakennustöissä.¹⁶³ Hän hankki koulutuksensa puutarhurin ammattiin vuosina 1883-1884 Helsingissä, josta hänet kutsuttiin Jyväskylän seminaarin puutarhurin virkaan 1884¹⁶⁴ Henrikssonin siirryttyä Vaasaan. Vuonna 1891 Laitinen erosi seminaarin palveluksesta ja ryhtyi yksityiseksi liikkeenharjoittajaksi¹⁶⁵ perustaen Tourujoen varteen oman

¹⁶⁰Jyväskylän seminaarin tili Kosthållning 1882. KH VIII / KA.

¹⁶¹Jyväskylän seminaarin tili Kosthållning 1883. KH VIII / KA.

¹⁶²Jyväskylän seminaarin tili Kosthållning 1884-1891. KH VIII / KA.

¹⁶³Jyväskylän seminaarin tili Kosthållning 1879. KH VII / KA.

¹⁶⁴Kalervo 1912, 45.

¹⁶⁵Kalervo 1912, 45.

kauppapuutarhansa.¹⁶⁶ Vuonna 1905 Laitinen osti Lindströmin tontin puutarhoineen ja siirsi yrityksensä näihin tiloihin, joissa se toimi aina vuoteen 1915 asti.¹⁶⁷

Lindströmin, Henrikssonin ja Laitisen palveluskausilla puutarhalle tilattiin runsaasti ryhmäkasvien siemeniä. Siemeniä ja viherkasveja tilattiin suomalaisilta puutarhaliikkeiltä aiempien vuosien mukaisesti. Kasvilajisto vaihteli jonkin verran vuosittain ja oli runsaslukuista. Ryhmäkasvien lisäksi alueelle tilattiin myös erilaisia vihannesten ja viherkasvien siemeniä sekä viherkasveja. Hyötykasvien siemenet koostuivat useista avomaan vihanneslajeista ja -lajikkeista, yrteistä sekä lavassa viljeltävistä kurkuista, meloneista ja kurpitsaista. Lajeja ja lajikkeita oli useita, mutta siemenmäärät olivat yksittäisten lajien kohdalla pieniä, useimmiten vain yksi tai kaksi siemenmäärää lajia tai lajiketta kohti. Tämä viittaisi näyteviljelystyyppiin istutuksiin sekä kenties myös pienimuotoiseen kaupalliseen toimintaan. Siementilausten ja kartassa esiintyneen viljelyalan pienuuden perusteella voidaan todeta, että vihannestuotanto ei olisi riittänyt oppilaitoksen keittiön tarpeisiin eikä myöskään laajamittaiseen kaupalliseen toimintaan.¹⁶⁸ Koska dokumentteja muistakaan vuokratuista peltoalueista ei ole säilynyt, voidaan otaksua, ettei seminaari harjoittanut laajamittaisempaa elintarviketuotantoa alueellaan ennen vuosisadan vaihdetta.

Puutarhan toiminta näyttäisi siementilausten perusteella pysyneen samansuuntaisena kuin ennen Seminaarinpuiston alueelle siirtymistä. Hyötykasvien siemenmäärät pysyivät kutakuinkin samoina, mutta ryhmäkasveja tilattiin jonkin verran enemmän, mikä on voinut johtua kasvihuoneeseen tarjoamista paremmista kasvatusolosuhteista ja/tai suuremman koulun alueen vaatimuksista. Vihannesten viljelyala todennäköisimmin pieneni, sillä rakennukset, puistoalue sekä hedelmän- ja marjanviljely veivät suuren osan entisestä peltoalasta. Olen koonnut alueelle vuosina 1879-1885 tilatut ja siellä myös todennäköisesti viljellyt perennat ja ryhmäkasvit erilliseen liiteosaan. (LIITE 2) Tämän luettelon, yhdessä liitteessä 1 mainittujen kasvien sekä Evon metsäkoulun valikoiman kanssa voidaan kriittisesti soveltaen katsoa muodostavan Seminaarinpuiston

¹⁶⁶ Pulkkinen 1986, 17.

¹⁶⁷ Pulkkinen 1996, 108.

¹⁶⁸ Jyväskylän seminaarin tili Kosthållning 1879-1890. KH VIII / KA.

vanhimman koristekasvilajiston. Yksi- ja monivuotisten kasvien erottelussa olen käyttänyt nykyisestä käytännöstä poikkeavaa, alkuperäisten siemenluetteloiden jaottelua.

Seminaariin tilattiin jatkuvasti myös viherkasveja. Niiden tilausmäärät nousivat Seminaarinpuiston alueelle muuton myötä, mikä on voinut johtua luokkahuonetilan kasvusta sekä myös kasvihuoneen tarjoamista kasvatusolosuhteista. Vuosina 1879-1890 alueelle tilatun viherkasvilajiston voidaan todeta edustaneen ensisijaisesti yleisiä koristetarkoituksiin käytettyjä huonekasveja.¹⁶⁹ Näitä kasveja on lajikevalikoimansa perusteella voitu käyttää myös kuvioistutuksissa. Olisi loogista, että pitkän talvikauden aikana niitä myös käytettiin luonnontieteen opetuksen havaintomateriaalina. Tilausten perusteella ensisijaiset intressit näyttäisivät kuitenkin olleen kaupallisia ja esteettisiä, sillä samoja yleisiä koristekasvilajeja tilattiin useina vuosina.¹⁷⁰ Olen koonnut seminaariin tilatut tai siellä vuosina 1879-1934 kasvatetuiksi mainitut viherkasvit erilliseen liiteosaan.(LIITE 3)

Siementilausten kohtalaisen tasaisina pysyneet tilausmäärät viittaisivat siihen, että seminaarilla oli käytössään koko rakennusajan viljelykelpoista maata, jossa kasvien viljely saattoi jatkua keskeytyksettä. Tilauksissa esiintyneiden ryhmäkasvien lajivalikoiman runsauden ja viherkasvien lajiston perusteella voidaan lisäksi todeta, että alueella on voinut olla niistä koottuja kuvioistutuksia tai tapettiryhmiä, vaikka mitään dokumentteja näistä ei ollut löydettävissä. Alueelle tilattu siemenmateriaali ryhmäkasvien runsauden sekä samankaltaisina toistuneiden viherkasvi- ja siementilausten perusteella viittaisi myös jonkinasteiseen myyntitoimintaan. Lindström ja Laitinen harjoittivat kaupallista puutarhatoimintaa yleisemminkin, joten se oli heille tuttu toimintamuoto.¹⁷¹ Tositteita puutarhatuotteiden myynnistä ei ole säilynyt lukuunottamatta vuosikertomusten mainintaa seminaarin puutarhan tulojen käyttämisestä menojen kattamiseen, joten ei ole mahdollista saada tarkkoja tietoja myyntitoiminnan laajuudesta tai myydyistä tuotteista.¹⁷² Mikäli puutarhan käytössä oli vain

¹⁶⁹ Jyväskylän seminaarin tili Kothållning 1879-1890. KH VIII / KA.

¹⁷⁰ Jyväskylän seminaarin tili Kothållning 1879-1890. KH VIII / KA.

¹⁷¹ Pulkkinen 1996, 108.

¹⁷² Jyväskylän seminaarin vuosikertomukset 1879-1884. KH II / KA ; Jyväskylän seminaarin vuosikertomukset 1884-1890. KH V / KA.

kasvihuone ja sitä ympäröivä peltoala, ei myyntitoiminta voinut olla kovinkaan suurisuuntaista.

Maunu Häyrynen on teoksessaan *Maisemapuistosta reformipuistoon* (1994) käyttänyt helsinkiläisten kaupunkipuistojen tulkinnessa yhtenä lähestymistapana James Duncanin ja Nancy Duncanin esittämää näkemystä sosiaalisesta samaistumisesta puisto- ja asuma-alueiden muokkaamisen kautta. Häyrynen esittää teoksessaan, että vuosisadan vaihteessa Helsingin kaupunkipuistojen suunnittelua dominoi kulttuurieliitti, joka pyrki samaistumaan Keski-Euroopan ja Skandinavian kaupunkikeskuksiin. Kaupungin puistosuunnittelu 1800-luvun loppupuolella perustui tämän sosiaalisen ryhmän makusuuntauksiin ja sen paternalistiseen suhtautumiseen sosiaalisesti alempiin luokkiin. Tällöin yleisimpänä puistotyypinä oli mannermainen maisemapuisto, jossa harjoitettiin kurinalaista promeneerausta sekä näkymien ja istutusten ihailua.¹⁷³ Jyväskylän seminaarissa toteutettu puutarhasuunnitelma viittaisi samansuuntaisiin makusuuntauksiin ja miljöökäsityksiin, joita esiintyi tuolloin Helsingin kaupunkipuistoissa. Jernström toimi Helsingin tilapäisenä kaupunginpuutarhurina Seminaaripuiston puutarhasuunnitelman tilausajankohtana,¹⁷⁴ joten rinnastus Helsingin kaupunkipuistoihin on perusteltu.

Häyrysen esittämiä näkemyksiä soveltaen otaksun, että seminaarin koulualueen ulkoisen asun kautta liitettiin oppilaitos ja sen oppilaat, sekä myös opettajan ammatti soveliaaseen sosiaaliseen viitekehykseen. Tämä identifioituminen oli osa seminaarin kasvatuksellista toimintaa ja se ilmeni jo Cygnaeuksen johtajakaudella Lounaispuiston ja koulurakennusten ympäristön järjestelyissä. Samaistumisen kohteena oli valtakunnan pääkaupungin yläluokka ja sen edustamat näkemykset hyvästä mausta ja sivistyksestä. Tämä olikin luonnollista, sillä seminaarin toiminta perustui alkuvaiheissaan tämän valtaapitävän yhteiskuntaluokan hyväksyntään sekä sen arvostusten ja näkemysten levittämiseen. Seminaaripuiston rakennusvaiheessa seminaarin ja koko kansakoululaitoksen toiminta eivät vielä olleet laajamittaisesti vakiintuneita. Esimerkiksi vielä 1890-luvun alussa ilman kouluopetusta jääneiden lasten prosenttiluku Suomessa oli yli

¹⁷³ Häyrynen 1994, 20, 210-211.

¹⁷⁴ Häyrynen 1994, 77-78.

80.¹⁷⁵ Tällä perusteella olisi perin loogista, että 1880-luvulla seminaarin asemaa ja auktoriteettia pyrittiin vahvistamaan kaikin mahdollisin keinoin.

Seminaarin lehtorit ja rakennustöistä vastannut rakennustoimikunta kuuluivat sosiaaliselta statukseltaan pääasiallisesti sivistyneen kaupunkiporvariston luokkaan, joten meyeriläinen seminaarimiljöö kuvasi Jyväskylässä lähinnä heidän arvomaailmaansa. Suomen saloilta tulleiden seminaarilaisten luonnetta ja tapoja ilmeisestikin haluttiin jalostaa ajankohdan hyvää makua ja sivistyneisyyttä osoittavalla seminaarimiljööllä. Seminaarinpuistossa oli koulualuetta kiertävä promenadikäytävien verkosto, kuten vanhimmista kartoista voidaan huomata. Promeneeraus, harkituista näkymistä nauttiminen ja kaupunkipuistoihin liittynyt kurinalainen ja sivistynyt käytös näyttäisivät täten kuuluneen Jyväskylän seminaarin tarjoamaan kasvatukseen. Voidaan myös olettaa, että tulevien opettajien kautta näitä seminaarissa esiintyneitä koulu- ja viheraluekäsitteitä sekä niihin liittyntä tapakulttuuria haluttiin levittää myös valtaväestön pariin.

Seminaarinpuisto sijaitsi kauniilla paikalla, järven rannalla, siinä oli metsäpelto- ja niittymaata ja sen rakennusten välissä sijaitsi puuistutuksia sekä puutarha Cygnaeuksen näkemysten mukaisesti. Tämän lisäksi Seminaarinpuiston alueella oli todennäköisesti kuvioistutuksia, istutusryhmiä, harkittuja maisemasommitelmia sekä promenadikäytäviä meyeriläisten kaupunkipuistojen ja kartanopuutarhojen antamien mallien mukaisesti. Kasvihuoneen rakentaminen kasvikoelmille sekä näyteviljelykset puolestaan viittaisivat kasvitieteellisten puutarhojen antamiin vaikutteisiin. Koulupuutarhamaisina erityispiirteinä voidaan pitää Jernströmin painottamaa laajaa omenatarhaa, kasvilajien valikointia opetuksellisin perustein sekä hyöty- ja koristekasvien näyteviljelyksiä ja -istutuksia. Kansanopetuksellisen koulupuutarhan käsite ei tässä vaiheessa vielä ollut muodoiltaan vakiintunut, joten Seminaarinpuiston merkittävimmät muodot haettiin jo olemassaolevista puutarha- ja puistomalleista sekä kansakoululaitoksen yleisistä periaatteista lähinnä K.G. Leinbergin, L.A. Jernströmin sekä työt toteuttaneiden puutarhureiden toimesta.

Suunnitelmallista puutarha-, metsänhoito- tai maatalousopetusta ei tuleville maalaiskansakoulunopettajille kuitenkaan annettu eikä heillä myöskään ollut omia

¹⁷⁵ Halila III 1949, 23.

harjoituspalstoja. Vihannesviljelyyn ja hedelmä- ja marjatuotantoon varatut alat eivät olleet riittäviä elintarvikkeiden omavaraisuutta ajatellen. Tästäkin peltoalasta osa käytettiin ryhmäkasvien tuotantoon, joskin varsinainen kauppapuutarhatoiminta olisi vaatinut huomattavasti laajemmat tilat ja peltoalueet. Tällä perusteella vaikuttaisi siltä, että peltoalan ja kasvihuoneen sijoittaminen Seminaarinpuiston alueelle toimi lähinnä muodollisena ja kasvattavana demonstraationa; mallina ja esimerkkinä puutarhatoiminnasta käytännöllisen, opetuksellisen tai kaupallisen hyödyn tavoittelun sijasta. Tätä näkemystä tukisi myös puutarhureiden toiminta, joka keskittyi varsinaisen puutarhaopetuksen puuttuessa lähinnä puistoalueen ylläpitoon ja kaunistamiseen, näyteviljelyksiin sekä pienimuotoiseen kaupalliseen toimintaan. Kuvaavana esimerkkinä suhtautumisesta puistoalueen järjestelyihin voidaan pitää erästä Jernströmin kirjeessä esiintynyttä yksityiskohtaa. Hän mainitsi, että tulevilla kansakoulunopettajilla tulisi opiskeluaikanaan olla tilaisuus *nähdä* huolellisesti hoidettu omenatarha, jotta he pystyisivät saamaan käsityksen alasta ja levittämään hedelmänviljelyä myös valtaväestön piiriin.¹⁷⁶ Kasvihuone, puistoalue ja viljelyalueet suunniteltiin nimenomaan *näkemistä* varten, ei itsenäistä työskentelyä, hyödyn tavoittelua tai elintarviketuotantoa varten.

Uno Cygnaeus paheksui uusien seminaarirakennusten kasarmimaisuutta ja niiden sijoittamista kaupunkialueelle. Hän piti ehdottomasti parempana suunniteltua Tourulan maaseutuseminaaria, vaikka totesikin rakennuspaikan olevan muutoin kaunis.¹⁷⁷ Cygnaeuksen näkemyksistä poikkeavia elementtejä seminaarin koulualueeseen toikin eniten juuri oppilaitoksen sijoitus kaupunkialueelle. Tällöin maataloustyöt jäivät pois seminaarin opetuksesta ja oppilaitoksen puutarha sai kaupunkipuistoille ominaisia piirteitä. Seminaarinpuiston alkuperäistä asua ja seminaarin varhaisvaiheiden puutarhatoimintaa tarkasteltaessa näyttäisi oppilaitos tällöin lähentyneen kaupunkikulttuuria ja vieraantuneen maaseutukulttuurista, joka kuitenkin oli tulevien opettajien pääasiallinen asuinympäristö. Tätä kautta tulee ymmärrettävämmäksi se, miksi Cygnaeus niin voimakkaasti puolusti Tourulan maaseutuseminaaria. Dokumentteja Cygnaeuksen suhtautumisesta uuden

¹⁷⁶ L.A. Jernströmin kirje K.G. Leinbergille 20.1.1881. JSA / JyMA.

¹⁷⁷ Cygnaeus 1910, 522.

puistoalueen järjestelyihin tai seminaarin puutarhatoimintaan ei valitettavasti löytynyt. Kirjeessään K.G. Leinbergille hän paheksui hyvin voimakkaasti seminaarin sijoitusta kaupunkialueelle, mutta ei missään vaiheessa käsitellyt puistoalueen järjestelyjä tai muita yksityiskohtia.¹⁷⁸ Uno Cygnaeus kuoli vuonna 1888,¹⁷⁹ joten hän on voinut osallistua Seminaarinpuiston rakennusprosessiin.

On otettava huomioon, että jo Cygnaeuksen johtajakaudella kouluympäristöä sekä myös Lounaispuistoa muokattiin esimerkilliseksi malliympäristöksi kasvatuksellisin, esteettisin ja sosiaalisin perustein. Lisäksi hänen ehdotuksessaan mainitsemat puuistutukset voidaan myös tulkita maisematyyliseksi puistoalueeksi, jollainen Seminaarinpuiston alkuperäinen asu olikin. Täten on mahdollista, että puistoalue oli muiltakin osiltaan Cygnaeuksen hyväksymä ja hänen kasvatuksellisten ihanteidensa mukainen, vaikka seminaarin sijoituspaikka sekä sen puutarhatoiminta poikkesivatkin hänen näkemyksistään. Cygnaeuksen ajatukset koulualueesta ja seminaarimiljööstä eivät loppujen lopuksi olleet kovinkaan kaukana esimerkiksi Gustav Meyerin luontosuhteesta ja ihannemaisemasta, edustivathan he kumpainenkin omalla alallaan Jean-Jacques Rousseau'n luonnonfilosofisista näkemyksistä periytynyttä ajattelua.

5. SEMINAARINPUISTO KOULUPUUTARHANA 1891-1934

5.1. K.M.Ståhlbergin toimikausi

Kaarlo Magnus (Kalle Maunu) Ståhlberg (1866-1908) toimi Jyväskylän seminaarin puutarhurina vuosina 1891-1908.¹⁸⁰ Hänen koulutuspaikastaan tai

¹⁷⁸ Cygnaeuksen kirje K.G.Leinbergille 21.3.1878. Leinbergin kirjekokoelma, kansio I. JyMA.

¹⁷⁹ Raitio 1913, 320.

¹⁸⁰ Raitio 1913, 345.

aiemmasta työkokemuksestaan ei ole säilynyt tietoa. Ståhlbergin ilmeisen ansiokkaan viranhoidon katkaisi keuhkotaudin aiheuttama kuolema 42-vuotiaana vuonna 1908.¹⁸¹ Ståhlberg oli myös ensimmäinen seminaarialueella asunut puutarhuri.¹⁸² Hänen toimikaudellaan alkoi vuosia kestänyt muutosprosessi, jonka myötä seminaarin puutarhatoiminta ja sen puistoalueet muodostuivat ulkoisesti säädellyiksi osiksi seminaarin opetuksellista toimintaa.

Vuosisadan vaihde oli sekä puutarha- että opetuslalla aktiivista aikaa. Keskustelu puutarhanhoidosta ja sen opetuksesta laajeni sekä kansanopetusrintamalla että puutarha-alan ammattilaisten keskuudessa. Vuonna 1898 perustettiin ensimmäinen suomenkielinen puutarha-alan lehti nimeltään *Puutarha*. Tämän julkaisun artikkeleissa käsiteltiin innokkaasti alan kysymyksiä ja asemaa maassamme. Kansakouluissa ja seminaareissa harjoitettava puutarhatoiminta katsottiin lehden aihetta käsittelevissä artikkeleissa tärkeäksi alan edistäjäksi ja harrastuksen levittäjäksi.¹⁸³ Vuonna 1906 valmistuneessa komiteamietinnössä, joka koski puutarhanhoidon opetuksen järjestämistä, käsiteltiin myös seminaarien ja kansakoululaitoksen puutarhaopetusta osina suunniteltua kokonaisuutta. Tällöin niiden rooli katsottiin myös puutarha-alan näkökulmasta harrastusta levittäväksi ja yleistä hyötyä tuottavaksi. Mietinnössä käsiteltiin myös seminaarien puutarhojen yleistä järjestämistä. Komitean jäseninä olivat Jyväskylän seminaarin entinen puutarhuri A.W.Henriksson sekä seminaarin ensimmäisten puutarhaluentojen pitäjä ja Jyväskylän puutarhayhdistyksen aktiivinen jäsen K.A.O.Relander,¹⁸⁴ mikä osaltaan on voinut vaikuttaa kansakoululaitoksen aseman korostamiseen mietinnössä.

Puutarhaseuroja perustettiin eri puolille maata ja Jyväskyläänkin sai omansa virallisesti vuonna 1898.¹⁸⁵ Yhdistyksen ensimmäisessä virallisessa vuosikokouksessa luennoi puutarhanhoidosta K.A.O. Relander.¹⁸⁶ Puutarhuri Ståhlbergin nimeä ei puutarhayhdistyksen varhaisissa dokumenteissa ollut

¹⁸¹ *Kalle Maunu Ståhlberg*. Puutarha 12/1908, 189.

¹⁸² Hedman 1993, 12.

¹⁸³ *Erytyisiä puutarhureita kansakouluja varten*. Puutarha 8/1898, 57 ; *Koulupuutarhoista*. Puutarha 9/1898, 65; *Käynti Jyväskylän seminaarin puutarhassa*. Puutarha 9/1900, 70 ; *Koulujen puutarhat*. Puutarha 9/1901, 65 ; *Millä tavoin puutarhaopetus olisi seminaareissamme ja kansakouluissamme järjestettävä*. Puutarha 2/1905, 9 ja 3/1905, 17.

¹⁸⁴ Komitean mietintö n:o 3/1906, 9, 56-59.

¹⁸⁵ *Jyväskylän puutarhayhdistys*. Puutarha 11/1898, 65.

¹⁸⁶ *Jyväskylän puutarhayhdistyksen 1. vuosikokous*. Puutarha 2/1899, 12.

löydettävissä, joten yhteydet seminaarin puutarhaan ovat epäselvät. On kuitenkin todennäköistä, että niitä oli. Monet puutarhayhdistyksen jäsenistä olivat tekemisissä seminaarin kanssa joko oman tai puolisonsa ammatin kautta ja yhdistyksen koeistutusalue sijaitsi lähellä Seminaarinpuistoa.¹⁸⁷ Lisäksi puutarhayhdistyksen perustaman Rutalan puutarhakoulun opettajana vuosina 1900-1904 toimi F.K. Väinölä,¹⁸⁸ josta sittemmin tuli Jyväskylän seminaarin puutarhuri sekä puutarhayhdistyksen aktiivinen jäsen.

Uusia seminaareja perustettiin ja opettajien lukumäärä lisääntyi. Vuoden 1898 piirijakoasetuksen myötä koko kansakoululaitos kasvoi ja opettajien tarve oli suuri.¹⁸⁹ Toiminnan laajenemisen myötä käytäntöjä ja säädöksiä yhdenmukaistettiin seminaareissa ja myös puutarhojen toimintaan kiinnitettiin enemmän huomiota.¹⁹⁰ Vuonna 1891¹⁹¹ asetettiin nk. Flomanin komitea pohtimaan massakoulutukseksi muuttuvan opettajakoulutuksen uusia vaatimuksia. Tässä komiteanmietinnössä käsiteltiin myös puutarhanhoidon opetusta. Sitä ei kuitenkaan vielä asetettu virallisen opetusaineen asemaan, vaan se jäi edelleen aineeksi, jossa suositeltiin annettavaksi harjoitusta. Puutarhanhoidon opetus määriteltiin ehdotuksessa puutarhurin toimeksi.¹⁹²

Keskustelu puutarhanhoidon opetuksesta ja sen asemasta kansakoulussa virisi.¹⁹³ Asiaa pohdittiin laajasti vuonna 1899 Vaasassa järjestetyssä Suomen yleisessä kansakoulukokouksessa¹⁹⁴ sekä seminaarinopettajien kokouksessa Helsingissä vuonna 1903.¹⁹⁵ Aihetta käsitteleviä kirjoituksia ilmestyi runsaasti sekä kasvatus- että puutarha-alan lehdissä. Puutarhanhoidon, maatalouden ja kotitalouden opetuksen järjestäminen sekä kansakoulun raittiustyö olivat keskeisiä kysymyksiä kansanopetusrintamalla vuosisadan vaihteessa.¹⁹⁶ Tällöin kansakoulun opetusta haluttiin havainnollistaa ja käytännöllistää sekä lähentää sitä

¹⁸⁷ Brummer 1916, 807-808 ; *Jyväskylän puutarhayhdistyksen vuosikertomus 1899*. Puutarha 7/1900, 54.

¹⁸⁸ F.K. Väinöläns ansioluettelo. KH IV / KA.

¹⁸⁹ Mikkola 1937, 64 ; Raitio 1913, 314.

¹⁹⁰ Halila 1963, 35-37, 178.

¹⁹¹ Halila 1963, 35-37, 178.

¹⁹² Alamainen ehdotus asetukseksi kansakoulunopettaja ja -opettajatarseminaarien järjestämistä varten Suomen Suuriruhtinaskunnassa 1895, 77-78.

¹⁹³ Halila 1949 III, 236-237.

¹⁹⁴ Kalervo 1913, 22.

¹⁹⁵ Kalervo 1913, 31.

¹⁹⁶ Halila 1949 III, 39.

valtakunnan pääelinkeinoihin eli maatalouteen ja metsänhoitoon. Tämä muutosprosessi liittyi herbartilaisten kasvatusaatteiden laajempaan leviämiseen maassamme Mikael Soinisen toimiessa niiden aktiivisena puolestapuhujana.¹⁹⁷ Tällöin myös monet Uno Cygnaeuksen ajatuksista saivat osakseen laajempaa julkisuutta ja kannatusta.

Mikael Soininen oli muiden uudistusmielisten toimiensa lisäksi kansanopetuksellisen puutarha-, maatalous-, ja metsänhoito-opetuksen puolestapuhuja ja hän kirjoitti aiheesta eri julkaisuissa ja alusti keskusteluja.¹⁹⁸ Tässä vaiheessa kansanopetusrintamalla herättiin kollektiivisesti huomaamaan, että puutarhanhoidon sekä maataloustöiden opetus oli jäänyt toteutumatta seminaareissa ja kansakouluissa ja niiden opetus oli monilta osiltaan vieraantunut maaseudun käytännön elämästä Uno Cygnaeuksen näkemysten vastaisesti. Mikael Soininen pyrki esityksissään löytämään sellaisia käytännön ratkaisuja, jotka muodostaisivat puutarhanhoidosta elävän osan käytännöllistyvää kansanopetusta. Hän esitti ensimmäisinä toimenpiteinä puutarhaopetuksen järjestämistä yhden viikkotunnin verran seminaareissa, käytännön työharjoituksia oppilaille sekä seminaarien puutarhureiden pätevyysvaatimusten lisäämistä opettajanpätevyydellä ja tällä perusteella myös heidän palkkansa nostamista.¹⁹⁹

Jyväskylän seminaarissa asiasta keskusteltiin ja opetusta puutarhanhoidossa ryhdyttiin antamaan käsityötunneista nipistetyillä tunneilla lukuvuonna 1898-99.²⁰⁰ Aluksi opetusta annettiin satunnaisesti toisen vuosikurssin kevätlukukaudella sekä kolmannen vuosikurssin syyslukukaudella.²⁰¹ Käytännön harjoitukset tehtiin puutarhuri Ståhlbergin johdolla ja niihin kuuluivat oman palstan viljely seminaarin peltoalueella, taimien kasvatus, kylvö ja harvennus lavassa,²⁰² sekä esimerkiksi lukuvuonna 1906-1907 oksastus, pistokas- ja taivukaslisäys sekä pensaiden leikkaus.²⁰³ Teoreettinen opetus kuului luonnontieteen lehtorille sekä vieraileville luennoitsijoille, joista ensimmäinen oli

¹⁹⁷ Iisalo 1991, 169.

¹⁹⁸ Halila 1949 III, 236-237.

¹⁹⁹ Kalervo 1913, 22-38 ; Halila 1949 III, 236-237.

²⁰⁰ Halila 1963, 240 ; Mikkola 1937, 63.

²⁰¹ Mikkola 1937, 63.

²⁰² Jyväskylän seminaarin vuosikertomus 1897-98, 4. KH V / KA ; Jyväskylän seminaarin vuosikertomus 1898-99, 5. KH V / KA.

²⁰³ Jyväskylän seminaarin vuosikertomus 1906-07, 28. KH V / KA.

K.A.O. Relander.²⁰⁴ Lukuvuonna 1903-1904 tietopuolista opetusta ryhdyttiin antamaan toisen luokan syyslukukaudella sekä kolmannen luokan kevätlukukaudella yhden viikkotunnin verran.²⁰⁵ Teoreettisesti opetettaviksi asioiksi mainittiin esimerkiksi lukuvuonna 1906-07 puutarhanhoidon merkitys, puutarhan perustaminen, maan lannoitus ja muokkaus, lannoitteiden valmistus ja kemiallinen luonne, kulttuurikasvien syntyminen ja tavallisten puutarhakasvien hoito.²⁰⁶ Käytännöllisestä opetuksesta voidaan todeta, että se noudatteli Flomanin komitean vuonna 1895 antaman ehdotuksen ohjeita puutarhaopetuksen toteutuksesta.²⁰⁷ Lisätty teoreettinen opetus oli tästä poikkeavaa. Säännöllisen puutarhaopetuksen järjestäminen ja sen vakiintuminen pysyväksi toimintamuodoksi vaikutti myös puistoalueen järjestelyihin sekä puutarhan toimintamuotoihin.

Seminaarin puutarhan myyntitoiminta oli laajimmillaan Ståhlbergin isännöimänä. Puutarhalla oli kesäisin toripaikka, jossa myytiin puutarhan tuotteita. Valikoimaan kuuluivat monet eri ajalle tyypilliset viherkasvit, hyödetty kukkasipulit, marjat, hedelmät ja vihannekset, kukkakimput, leikkokukat, pensaan- ja puuntaimet sekä kukkamulta.²⁰⁸ Tuotteita käytettiin myös oppilaitoksen keittiön tarpeisiin.²⁰⁹ Myyntitoiminnan aktiivisuuteen vaikutti todennäköisesti koulutoimen ylihallituksen vuonna 1904 antama määräys, jonka mukaan seminaarien puutarhureiden tuli saada 10 % puutarhan ja kasvihuoneiden bruttotuloista kehotuspalkkiokseen. Seminaarin omiin tarpeisiin käytetyt tuotteet laskutettiin osaksi myyntituloja käyvän hinnan mukaan. Samassa määräyksessä velvoitettiin seminaarien puutarhat toimittamaan vuosikertomuksensa ylihallitukseen, mikä käytännössä merkitsi puutarhojen toiminnan valvomista koulutoimen ylihallituksen toimesta.²¹⁰ Kehotuspalkkiöjärjestelmää kritisoiitiin, sillä se johti joissain seminaareissa puutarhureiden liialliseen innokkuuteen

²⁰⁴ Jyväskylän seminaarin vuosikertomus 1898-99, 5. KH V / KA.

²⁰⁵ Mikkola 1937, 63.

²⁰⁶ Jyväskylän seminaarin vuosikertomus 1906-07, 28-29. KH V / KA.

²⁰⁷ Alamainen ehdotus asetukseksi kansakoulunopettaja- ja opettajasseminaarien järjestämistä varten Suomen Suuriruhtinaskunnassa 1895, 77.

²⁰⁸ Puutarhan tulot ja menot 1895-1936. JSA / JyMA.

²⁰⁹ Jyväskylän seminaarin puutarhakertomus 1907. KH V / KA.

²¹⁰ Kiertokirje nro 158 23.2.1904. KH V / KA.

kaupallisessa puutarhatoiminnassa parempien provisioiden toivossa.²¹¹

Jyväskylässä ei käytännöstä kuitenkaan luovuttu, sillä esimerkiksi vielä vuoden 1930 puutarhakertomuksessa oli maininta puutarhurille suoritetusta kehotuspalkkiosta.²¹²

Puutarhuri Ståhlberg tilasi puutarhalle runsaasti erilaisia kasveja ja siemeniä. Toimittajia oli useita ja ne olivat pääasiallisesti suomalaisia puutarhayrityksiä. Hyödettäviä hyasintin-, tulppaanin- ja narsissinsipuleita tilattiin useita kertoja ja monia lajikkeita Hollannista. Viherkasveja tilattiin Philipp Pauligin liikkeestä Lyypekistä. Ruusuja tilattiin runsaasti eri liikkeiltä sekä ruusunviljelyyn erikoistuneelta Solhemin puutarhalta että myös muiltakin tahoilta. Myös muita koristepensaita ja -puita tilattiin.²¹³ Vuonna 1892 Suomen puutarhayhdistys lahjoitti Jyväskylän seminaarille omenapuuntaimia koeviljelyä varten.²¹⁴ Vihannesten, ryhmäkasvien ja viherkasvien siemeniä tilattiin M.G. Steniuksen siemenliikkeestä, Turun siemenkaupasta sekä Molanders Fröhandelilta.²¹⁵ Olen koonnut Ståhlberin toimikaudella alueelle tilatut ja/tai siellä kasvatetuiksi mainitut pensaat, puut ja perennat erilliseen liiteosaan. (LIITE 4)

Kasvivalikoimaa tarkasteltaessa voidaan havaita ruusun- ja omenanviljelyn painottuneen voimakkaasti. Hedelmänviljelyn kehitys olikin puutarha-alan päivänkysymyksiä vuosisadan vaihteessa. Tällöin maassamme toimi lääninpuutarhureita sekä valtionpomologi edistämässä erityisesti hedelmänviljelyä.²¹⁶ Hedelmänviljelyä painotettiin jo Jernströmin suunnitelmassa ja sen laajeneminen K.M. Ståhlbergin toimikaudella liittyi todennäköisesti suunnitelmallisen puutarhaopetuksen alkamiseen. Omenapuiden ja ruusujen lisäksi seminaariin hankittiin koristeellisesti kukkivia ja voimakkaan värisiä pensaita ilmeisen esteettisin perustein. Koristepuita tilattiin alueelle vähän. Joko niitä ei ostettu kuin muutamia tai niiden tilaustositteita ei ole säilynyt.²¹⁷ Niitä

²¹¹ *Millä tavoin puutarhaopetus olisi seminaareissamme ja kansakouluissamme järjestettävä ? Puutarha 2/1905, 9 : Millä tavoin puutarhaopetus olisi seminaareissamme ja kansakouluissamme järjestettävä? . Puutarha 3/1905, 17.*

²¹² Jyväskylän seminaarin puutarhakertomus 1930. JSA / JyMA.

²¹³ Puutarhan tositteet 1895-1908. JSA / JyMA.

²¹⁴ K. M. Ståhlberg, *Hedelmänviljelyä Jyväskylässä*. Puutarha 3/1900, 18-19.

²¹⁵ Jyväskylän seminaarin tili Kosthållning 1891-1900. KH VIII / KA.

²¹⁶ Ossian Lundén, *Silmäys Suomen puutarhaviljelyksen syntyyn ja kehitykseen 1-2*. Puutarha 1 / 1900, 2 sekä Puutarha 2 / 1900, 3.

²¹⁷ Puutarhan tositteet 1895-1908. JSA / JyMA.

myös lisättiin puutarhalla.²¹⁸ Monivuotiset kukkakasvit eli perennat koostuivat säilyneiden dokumenttien perusteella ajankohdalle tyypillisistä lajikkeista. (kts. LIITE 4)

Viherkasvikokoelmat saivat säädellyn muotonsa kun koulutoimen ylihallitus antoi vuonna 1905 ohjeet seminaarien viherkasvikokoelmien sisällöstä. Tämän ohjeiston mukaan viherkasvikokoelma oli tarkoitettu maantiedon, luonnontieteen ja tarvittaessa myös piirustuksen opetuksen havaintovälineistöksi ja se sisälsi yli sata kasvia.²¹⁹ (kts. LIITE 3) Perusteluna tälle määräykselle käytettiin tarkastuksessa havaittua seminaarien kasvihuoneiden liiallista koristekasvien määrää havaintomateriaalin kustannuksella.²²⁰ Kaikkia listaan merkittyjä kasveja ei seminaarin kasvihuoneeseen hankittu. Jyväskylän seminaarin kokoelmissa oli kuitenkin useita erilaisia viherkasvilajeja ja niiden lajikkeita. Ståhlbergin toimikaudella viherkasveja tilattiin hyvin runsaasti.(kts. LIITE 3) Kasvitilaukset toistuivat samansuuntaisina vuodesta toiseen,²²¹ joten voidaan otaksua myös viherkasvikokoelmien tarkoitusprien olleen vielä hänen toimikaudellaan ensisijaisesti kaupallisia ja esteettisiä. Lajien runsaus tarjosi mahdollisuuksia myös niiden käytölle havaintomateriaalina eri opetusaineissa.

Viherkasvien hyvinvointia edesauttoi myös uusittu kasvihuone. Seminaarin historiikeissa mainitaan kasvihuone uudelleenrakennetuksi Kosti Raition johtajakaudella (1900-1912), mutta tarkkaa vuosilukua ei lähteissä mainittu.²²² Piirustusten ja valokuvien perusteella voidaan huomata, että se uusittiin vuosisadan vaihteen tienoilla (KUVAT 11, 12 JA 13) Uusitun kasvihuoneen piirustukset olivat W. Polonin vuonna 1901 signeeraamat ja se oli kooltaan edellistä suurempi ja paremmin varusteltu. Kasvihuoneen uusiminen ilmeisesti liittyi seminaarin järjestelmällisen puutarhaopetuksen alkamiseen.

Vuonna 1904 koulutoimen ylihallitus velvoitti seminaarien puutarhat toimittamaan vuosikertomuksensa sille.²²³ Näiden toimitettujen vuosikertomusten perusteella voidaan huomata puutarhan toiminnan noudattaneen säännöllistä

²¹⁸ Jyväskylän seminaarin puutarhakertomukset 1904-1907. KH V / KA.

²¹⁹ Elfving 1906, 290-295.

²²⁰ Kiertokirje nro 1727 17.5.1905. KH V / KA.

²²¹ Puutarhan tulot ja menot 1895-1908. JSA / JyMA.

²²² Mikkola, Leinonen, Rekola 1937, 73.

²²³ Kiertokirje nro 158 23.2.1904. KH V / KA.

vuosirytmii vuosina 1904-1908.²²⁴ Kasvihuoneessa kasvatettiin talvella viherkasveja ja hyödettiin ruusuja, kukkasipuleita ja kieloja. Viherkasveja vietiin luokkahuoneisiin ja kesällä myös ulos puutarhaan. (KUVA 14) Kasvihuoneen ympärillä sijainneissa kylmissä ja lämpimissä lavoissa kasvatettiin vihannesten taimia, ryhmäkasveja, kurkkuja, meloneita, kurpitsaita ja ruusuja.²²⁵

Puutarhassa oli myös taimituotantoa, jossa jalostettiin omenapuita varttamalla, oksastamalla ja silmikoimalla sekä tuotettiin koristepensaiden ja -puiden taimia.²²⁶

Hedelmä- ja marjatarhassa kasvatettiin useita omenalajikkeita, viinimarjoja, vadelmia, päärynöitä, kirsikoita ja luumuja vaihtelevalla menestyksellä.²²⁷

Alueella mainittiin olleen myös perenna- ja ryhmäkasvi-istutuksia,²²⁸ mutta seminaarin kukkaistutusten muodoista tai määristä ei ole säilynyt juurikaan valokuvamateriaalia. Vuosikertomuksissa mainitaan joitakin vuosina 1904-1907 kukkapenkeissä kasvatettuja perennoja ja ryhmäkasveja, jotka olen eritelty liitteosassa (LIITE 4).

Seminaarinpuiston varhaisin valokuvamateriaali on peräisin Ståhlbergin toimikaudelta. Valokuvien perusteella voidaan havaita puistoalueen olleen hyvin siisti ja järjestelmällisesti hoidettu.(KUVAT 15 JA 16) Puistoalue siivottiin työvaltaisilla menetelmillä joka kevät. Nurmikoita ja käytäviä hoidettiin ja niitä perustettiin uudestaan tarpeen vaatiessa. Puistoalueella sijaitsi myös istuimilla varustettuja lehtimajoja ja leikattuja pensasaitoja. Valitettavasti ei ole täyttä selvyyttä siitä, olivatko kyseessä syreeni- vai koivumajat. Pensasaidat olivat siperianhernepensasta tai orapihlajaa. Uuden käsityörakennuksen ympärille mainittiin istutetun orapihlaja-aita kesällä 1906. Metsäaluetta hoidettiin käytäviä siivoamalla ja kuivia oksia karsimalla.²²⁹

Työlaskujen perusteella voidaan huomata runsaasti aikaa ja varoja uhratun alueen hoitoon ja muokkaustöihin. Vuosittain ulkopuolisella työvoimalla teetettiin vaihtelevasti noin 100-300 työpäivää. Suuremmat projektit, kuten esimerkiksi

²²⁴ Jyväskylän seminaarin puutarhakertomukset 1904-1907. KH V / KA.

²²⁵ Jyväskylän seminaarin puutarhakertomukset 1904-07. KH V / KA.

²²⁶ Jyväskylän seminaarin puutarhakertomukset 1904-1907. KH V / KA.

²²⁷ Käynti Jyväskylän seminaarin puutarhassa. Puutarha 9 / 1900, 70.

²²⁸ Käynti Jyväskylän seminaarin puutarhassa. Puutarha 9/ 1900, 70.

²²⁹ Jyväskylän seminaarin puutarhakertomukset 1904-07. KH V / KA.

vuonna 1897 rakennettu aita, vaativat runsaammin työvoimaa. Vuonna 1899 työlaskuja oli erityisen runsaasti, arviolta 400-500:n työpäivän verran.²³⁰ Tällöin voidaan otaksua tehdyn suurempia muutostöitä alueelle. On mahdollista, että vuonna 1899 aluetta muokattiin vasta alkaneen puutarhaopetuksen järjestämisen takia. Puutarha-lehdessä mainittiin vuonna 1900 oppilaille olleen omat harjoituspalstansa.²³¹ Opetusta puutarhanhoidossa ei järjestetty ennen vuotta 1898, eikä oppilaille mainittu missään lähteissä olleen ennen tätä harjoituspalstoja. Tällöin olisi mahdollista, että harjoituspalstat oppilaille raivattiin seminaarin niittymaasta opetuksen alettua. Tätä käsitystä tukisivat myös aiemmin käsitellyt vanhat karttapiirroksiset, joissa myöhempi keittiökasvimaa todennäköisesti oli niittymaata sekä se, että esimerkiksi Flomanin komitean ehdotuksissa ei enää mainittu niittymaata seminaarille tarpeellisena alueena.²³²

Työtunteja ilmeisesti käytettiin myös Moiris-lammen muokkaustöihin. Moiris oli pyöreä ja huvimajalla varustettu ainakin vuosina 1908, 1909 ja 1910 (KUVAT 4, 17 ,18) piirretyissä kartoissa ja valokuvissa (KUVA 19) Sekaannusta aiheesta on ilmeisimminkin tullut sen takia, että joissakin myöhemmissä karttapiirroksissa lampi edelleen esitettiin pitkulaisena. Tämä johtunee siitä, että näiden karttapohjien perustana käytettiin alueen asemakaavapiirroksia, joissa lampi oli vanhassa muodossaan. Lisäksi täytyy ottaa huomioon, että lammen muoto ja koko vaihtelivat vesiolosuhteiden ja vuodenaikojen mukaan, olihan kyseessä kosteikkolampi.

Vuonna 1905 Jyväskylän seminaari sai sähköt ja puistoalueen keskiosaan valmistui Yrjö Blomstedtin suunnittelema käsityörakennus.²³³ Vuonna 1902 Blomstedt teki kaksi suunnitelmaa Jyväskylän kirkkopuistoa varten. Näistä toinen toteutettiin.²³⁴ Tätä voidaan pitää osoituksena hänen kiinnostuksestaan myös puutarhasuunnittelua kohtaan sekä myös ainakin jonkinasteisista kyvyistä suunnittelijana. Valitettavasti seminaarin arkistossa tai muissa käyttämässäni lähteissä ei löytynyt mainintoja hänen osallistumisestaan Seminaarinpuiston muutostöihin. Missään lähteissä ei löytynyt myöskään mainintoja siitä, että

²³⁰ Jyväskylän seminaarin tili Kosthällning 1891-1900. KH VIII / KA.

²³¹ Käynti Jyväskylän seminaarin puutarhassa. Puutarha 9/1900, 70.

²³² Komitean mietintö nro 5 / 1895, 1.

²³³ Raitio 1913, 315.

²³⁴ Jäppinen 1996, 64.

alueelle olisi tilattu muita puutarhasuunnitelmia kuin alkuperäinen Jernströmin suunnitelma. Vaikuttaisi siltä, että alue muuttui hiljalleen seminaarin omien puutarhureiden toimesta toteutetuissa muutostöissä, jotka perustuivat oppilaitoksen opetuksellisiin, käytännöllisiin tai esteettisiin vaatimuksiin. Tätä näkemystä tukisivat myös vuosikertomuksissa lähes vuosittain esiintyvät maininnat nurmikoiden ja käytävien uudelleenperustamisesta.²³⁵

Alueen rakennus-, korjaus- ja muutostyöt johtivat muutoksiin myös käytäväjärjestelyissä ja kasvillisuudessa. Voidaan huomata, että vielä 1890-luvun alun kartassa käytäväjärjestely edusti vielä varsin meyeriläisiä ihanteita. Johtaja Leinbergin siirryttyä pois virastaan vuonna 1894 puistoalue sai uusia piirteitä jo muutamassa vuodessa. Nämä uudet piirteet kuvastivat uutta asennoitumista puistoalueeseen ja maisemaan. Harkitut, järjestelmällisesti toteutetut ja ulkopuolelta saneltua tyylilajia edustavat kokonaisuudet, näkymät, käytäväjärjestelyt sekä istutukset, joita voidaan vielä havaita alueen vanhimmista valokuvista (kts. KUVA 10) korvautuivat vapaamuotoisemmilla kokonaisuuksilla, joiden ei voida katsoa edustavan mitään perinteisen puutarhataiteen tyylilajia puhtaana. Kokonaisuus voidaan määritellä lähinnä villiintyneeksi maisemapuutarhaksi. Tämä muutos on voinut johtua puuston ja muun kasvillisuuden kasvamisesta tai oppilaitoksen käytännöllisistä vaatimuksista. On myös mahdollista, että luonnontilaa tai lehtomaisemaa lähentelevä vaikutelma koettiin viehättäväksi, soveliaaksi ja tavoiteltavaksi ajankohdan henkisessä ilmapiirissä ja tapakulttuurissa.

Tarkasteltaessa alueen vanhinta karttapiirrosta 1890-luvulta rinnakkain vuosien 1908 ja 1909 karttapiirrosten kanssa (KUVAT 6, 17 JA 18) voidaan havaita muutoksia käytäväjärjestelyihin tulleen metsäalueilla sekä Villa Ranan välittömässä läheisyydessä. Moiris-lammen ympäristöön lisättiin uusia käytäviä saaren lisäksi, mikä puolestaan viittaisi alueen suosioon. Etelärinteeseen metsälämpäreeseen ympyräkäytävä vaihtui tällöin suoraksi poluksi. Vuosien 1908 ja 1909 kartoissa on lisäksi havaittavissa useita lehtimajoja. Vanhan pallokentän puusto saavutti täyden mittansa ja kenttä muistutti lähinnä pientä metsäaukiota. (KUVA 20) Tämä vaikutelma ei todennäköisesti ollut vastenmielinen vuosisadan

²³⁵ Jyväskylän seminaarin puutarhakertomukset 1904-1907. KH V / KA.

vaihteen kansallisromanttiselle nuorisolle, vaikka nykyisten urheilukenttästandardien näkökulmasta katsottuna alue oli perin alkeellinen.

Myös alueen muu puusto alkoi vähitellen saavuttaa täyden mittansa, jolloin näköhteys järvelle katkesi. Järvinäköalan katoamiseen vaikutti osaltaan myös kaupungin ja rautatieverkoston laajeneminen, Älylän rakentaminen sekä Lounaispuiston puuston kasvu. Tätä kautta seminaarirakennukset menettivät merkittävän maisemallisen elementtinsä, eikä vuosisadan vaihteen jälkeistä seminaaria enää voi parhaalla tahdollakaan luonnehtia järven rannalla sijaitsevaksi. Johtajan rakennuksen parvekkeelta avautuva puistoalueen päänäkymä muuttui järvinäköalasta kookkaiden puiden hallitsemaksi puistonäköalaksi. (KUVA 21)

5.2. Kalle Kalervo ja koulupuutarhakysymys

Kalle Kalervo syntyi vuonna 1867 ja sai ensimmäisen työkokemuksensa puutarha-alalta Laitialan kartanossa. Hän kävi Kupittaaan puutarhakoulun vuosina 1885-1888 ja työskenteli tämän jälkeen Molanderin siemenliikkeessä 1888-1889, Pekkalan kartanossa 1892-93 sekä Hämeen läänin maanviljelysseuran puutarhurina 1895-1903. Hän toimi myös opettajana Vaasan puutarhakoulussa sekä Kajaanin seminaarin puutarhurina, josta hän vuoden 1909 alussa siirtyi Jyväskylän seminaarin puutarhuriksi.²³⁶ Kalervon varsinainen toimikausi Jyväskylän seminaarissa jäi lyhyeksi, sillä jo vuonna 1910 hänet nimitettiin koulutoimen ylläpidon puutarhaneuvojaksi, jossa virassa hän toimi sen lakkauttamiseen asti vuonna 1924.²³⁷

Kalervon toimikaudella seminaarin puutarhan käytännön toiminnassa toteutettiin muutoksia. Puutarhanhoidon teoreettinen opetus siirtyi puutarhurille ja opetusta laajennettiin Kalervon laatimaan opetussuunnitelmaan pohjautuen.

²³⁶ Kalle Kalervon hakemus seminaarin puutarhurin virkaan 19.12.1908.JSA / JyMA.

²³⁷ Halila 1949 IV, 202.

Puutarhakursseja ryhdyttiin pitämään kesäaikaan. Opetusta järjestettiin myös mallikoulun oppilaille. Seminaarinpuiston alueella Kalervo keskittyi lähinnä hyötykasviviljelyksen kohentamiseen mansikka- ja marjapensasviljelyksiä uudistamalla, taimi- ja siementuotantoa aloittelemalla sekä vihannesmaata uudelleen järjestämällä.²³⁸ (KUVVA 22) Puutarhatuotteiden myynti ei suinkaan lakannut, vaikka niitä ryhdyttiin käyttämään ensisijaisesti laitoksen omiin tarpeisiin.²³⁹ Puutarhalta myytiin edelleenkin hedelmiä, vihanneksia, marjoja, taimia, kukkamultaa sekä viherkasveja ja voidaan todeta valikoiman olleen lähes yhtä laaja kuin Ståhlbergin toimikaudella.²⁴⁰

Kalervon laatima puutarhanhoidon opetussuunnitelma oli laajempi ja perinpohjaisempi luonteeltaan verrattuna varhaisempaan opetukseen sekä Flomanin komitean esityksiin. Suunnitelmassa oli esitettynä kaksi viikkotuntia puutarhanhoidon opetusta seminaarin toiselle ja kolmannelle luokalle.²⁴¹ Aivan näin suurta määrää ei koulutoimen ylihallitus tuntimääräksi hyväksynyt, vaan opetusta annettiin toisella luokalla yhden viikkotunnin verran ja kolmannella luokalla ½ viikkotuntia. Puutarhanhoidosta ryhdyttiin myös antamaan arvosana.²⁴² Opetettavia asioita oli suunnitelmassa sangen runsaasti. Yleisesti voidaan todeta suunnitelman sisältäneen kukka-, marja-, hedelmä-, vihannes-, ja koristekasvien viljelyn, maanhoidon, siemen- ja taimituotannon ja muiden lisäysmenetelmien, sadon säilyttämisen ja kasvinsuojelun perusteet sekä koriste- ja hyötypuutarhan perustustyöt ajan yleisten työtapojen mukaisesti opetettuna.²⁴³ Kalervon seuraaja, F.K. Väinölä käytti mitä ilmeisimmin Kalervon laatimaa opetussuunnitelmaa opetuksensa runkona 1910-luvulla aina itsenäistymisen jälkeiseen seminaariuudistukseen asti.²⁴⁴ Kalervon opetussuunnitelma oli myös sikäli merkittävä, että hän käytti sitä esimerkkinä kirjoituksissaan siitä, kuinka puutarhanhoidon opetus tulisi seminaareissa järjestää.²⁴⁵

²³⁸ Jyväskylän seminaarin puutarhakertomus 1909. KH V / KA.

²³⁹ Jyväskylän seminaarin puutarhakertomus 1909. KH V / KA.

²⁴⁰ Puutarhan tulot ja menot 1895-1936. JSA / JyMA.

²⁴¹ Jyväskylän seminaarin puutarhakertomus 1909. KH V / KA.

²⁴² Mikkola 1937, 63.

²⁴³ Jyväskylän seminaarin puutarhakertomus 1909. KH V / KA.

²⁴⁴ Jyväskylän seminaarin puutarhakertomukset 1913-1916. KH V / KA.

²⁴⁵ Kalervo 1913, 184-188.

Vaikka Kalervon varsinainen toimikausi Jyväskylän seminaarin puutarhurina jäi sangen lyhyeksi, hän vaikutti puutarhan toimintaan ja erityisesti puutarhaopetukseen. Kalervo oli lisäksi sekä virkansa sekä yleisen toimeliaisuutensa puolesta merkittävä koulupuutarhatoiminnan edistäjä maassamme. Julkaistujen kirjoitusten kautta hänen ehdotuksensa ja suunnitelmansa Jyväskylän seminaarin puutarhaa sekä sen puutarhaopetusta varten saivat osakseen myös laajempaa huomiota. Seminaarissa toteutettuja puutarhaopetuksen ja puutarhan muutoksia voidaan pitää ilmentymänä säädellyn koulupuutarhatoiminnan täysimittaisesta saapumisesta Jyväskylän seminaariin Kalle Kalervon mukana. Tälle koulupuutarha-aatteelle keskeisiä tavoitteita Suomessa olivat hyötykasvituotannon voimakas painottaminen puutarhanhoidossa elintarvikepuulan poistamiseksi, pyrkimys saada puutarhanhoidon opetus viralliseksi ja suunnitelmalliseksi opetusaineeksi seminaareihin ja kansakouluihin sekä pyrkimys puutarhaharrastuksen levittämiseen kansakoulujärjestelmän kautta.²⁴⁶ Tämän lisäksi katsottiin puutarhatyön tarjoama käytännöllinen hyöty, esteettisesti kehittävä vaikutus, fyysinen virkistys sekä kasvatuksellinen merkitys niin suuriksi, että jokaiseen kouluun pyrittiin saamaan puutarha, viljelypalstoja oppilaille sekä järjestettyä puutarhanhoidon opetusta. Kouluympäristöjen muokkaamiseksi toivottiin löytyvän ammattimaista apua ja sen tarjoamien mallien toivottiin toimivan esimerkkinä myös ympäristön väestölle.²⁴⁷ Tähän tarkoitukseen seminaareihin tuli perustaa myös erillisiä kansakoulun mallipuutarhoja²⁴⁸ Koulutoimen ylläpitoon perustettiin erityinen puutarhaneuvojan virka vuonna 1909,²⁴⁹ jonka haltijan tehtäviin kuului neuvonta, suunnittelu ja opettajien ohjaus koulupuutarhojen järjestämisessä sekä kurssitoiminta kouluilla ja seminaareissa.²⁵⁰

Nämä ajatukset voidaan löytää myös vuoden 1906 komiteanmietinnöstä,²⁵¹ jota voidaan pitää puutarhaopetuksen sekä kansanopetuksellisen puutarhatoiminnan muotojen vakiintumisen ensimmäisenä merkinä maassamme. Tässä komiteanmietinnössä pohdittiin yleisen puutarhaopetuksen järjestämisen lisäksi

²⁴⁶ Kalervo 1912, 32-40.

²⁴⁷ Kalervo 1913, 22-26.

²⁴⁸ Kalervo 1913, 22-26.

²⁴⁹ Puutarha 3/1910, 33.

²⁵⁰ Kouluhallituksen kirje nro 242 20.12.1913 Puutarhanhoidon neuvojan ohjesääntö. JSA / JyMA.

²⁵¹ Kalervo 1913, 38-47.

myös niitä käytännöllisiä toimenpiteitä, joihin olisi ryhdyttävä seminaarien ja kansakoulun puutarhaopetuksen kehittämiseksi. Toimenpiteiksi ehdotettiin seminaareille puutarhojen ja puutarhaopetuksen uudelleenjärjestämistä, kesäkurssijärjestelmän luomista, puutarhurin palkan korottamista, virkojen vakinaistamista ja kehotuspalkkioista luopumista, puutarhurin toimenkuvan ja koulutusvaatimusten muuttamista niin, että hän olisi kykenevä antamaan opetusta käytännön puutarhatöissä sekä havaintomateriaalin hankkimista nimilapuilla varustettujen istutusten, mallipuutarhan ja muunlaisen opetusmateriaalin kautta.²⁵²

Kalervo toimi puutarhaneuvojan virassaan aktiivisesti koulupuutarha-aatteen puolestapuhujana ja kirjoitti aiheesta artikkeleita ja teoksia. Nämä teokset ovat myös sikäli mielenkiintoisia, että niihin liittyi Kalervon ottamia valokuvia. Nämä valokuvat tarjoavat arvokkaita historiallisia dokumentteja seminaarin viljelyksistä ja sen puutarhasta (KUVAT 23 JA 24) Kirjoituksissaan Kalervo esitti puutarhaopetusta järjestelmälliseksi opetusaineeksi kansakouluihin ja seminaareihin. Näissä kirjoituksissa vedottuna auktoriteettina oli Uno Cygnaeus ja hänen kansakouluehdotuksensa esittämät näkemykset puutarhanhoidosta sekä vuoden 1866 kansakouluasetuksen maininnat puutarhanhoidon harjoittamisesta seminaareissa ja kansakouluissa.²⁵³ Myös Mikael Soininen mainitsi Uno Cygnaeuksen näkemykset koulupuutarhatoiminnan esikuvaksi ja alkulähteeksi.²⁵⁴

Puutarhaopetuksen aloittaminen ja sen aseman vahvistuminen vaikutti Jyväskylässä ensisijaisesti puutarhatoiminnan muotoihin. Puutarhatoiminnan painopiste siirtyi esteettisistä ja kaupallisista näkökohdista kohti opetuksellisesti ja kasvatuksellisesti painottuneita muotoja. Tällöin puutarhurin toimenkuva, puutarhaopetus, oppilaiden puutarhapalstat sekä luonnontieteen opetuksen ja puutarhanhoidon yhteistyö olivat monilta osiltaan hyvin lähellä Cygnaeuksen kansakouluehdotuksen näkemyksiä, joita pyrittiin sovittamaan massakoulutukseksi muuttuneen opettajankoulutuksen tarpeisiin. Tällöin Seminaarinpuistoonkin ryhdyttiin suhtautumaan säädeltyinä ja järjestelmällisesti toimivana malli-, opetus- ja havaintomateriaalina eli koulupuutarhana.

²⁵² Komitean mietintö nro 3/1906 Puutarhanhoito-opetuksen uudelleen järjestämistä varten asetetulta komitealta, 56-59 ; Kalervo 1913, 38-47.

²⁵³ Kalervo 1912, 32-40 ; Kalervo 1913, 5-17, 32.

²⁵⁴ Kalervo 1913, 32.

5.3. Uuden valtion rakentajat vanhassa miljöössä: F.K.Väinölän toimikausi

Frans Kustaa Väinölä syntyi vuonna 1873 Kaarinassa. Vuonna 1895 hän valmistui Kupittaaan puutarhakoulusta. Valmistumisensa jälkeen hän työskenteli koululla vuosina 1895-1899 alipuutarhurina. Vuosina 1899-1900 Väinölä toimi opettajana Osaran maanviljelys- ja maamieskoulussa Ikaalisissa, mistä toimesta hän siirtyi Jyväskylään Rutalan puutarhakoulun opettajaksi. Tässä toimessa hän oli vuoteen 1904 saakka, jolloin hän siirtyi Rauman seminaarin palvelukseen. Rauman seminaarista hän siirtyi Jyväskylän seminaarin puutarhuriksi vuonna 1911²⁵⁵ ja palveli oppilaitosta eläkkeelle jäämiseensä asti vuonna 1936.²⁵⁶

Seminaarien puutarhaopetuksen järjestämisen ongelmana oli pitkään ollut sopivien puutarhanhoidon opettajien puute. Puutarhurit eivät aina olleet kykeneviä teoreettisen opetuksen antamiseen, eivätkä lehtorit puolestaan olleet aina tietoisia käytännön töiden toteutuksesta.²⁵⁷ Jyväskylässä tilanne muodostui sikäli poikkeukselliseksi, että Väinölä oli puutarhurin pätevyytensä lisäksi myös toiminut alan opettajana. Jyväskylän seminaarissa puutarhanhoidon opetusta annettiin jatkuvasti, 1910-luvulla pääasiallisesti Väinölän ohjauksessa. Esimerkiksi lukuvuonna 1912-13 opetusta annettiin puutarhurin johdolla oppilaille yhden viikkotunnin verran toisen luokan kevätlukukaudella ja kolmannen luokan syyslukukaudella.²⁵⁸ Opetettaviin asioihin kuuluivat toisella luokalla Kalle Kalervon opetussuunnitelmaa mukaellen puu- ja kasvitarhojen perustaminen, suojusten ja -pensastien istuttaminen, maan parantaminen ja lannoittaminen, vuoroviljely, taimilavojen perustaminen ja hoito, erilaisten keittiökasvien viljely ja säilyttäminen, siemenviljely ja siementen tilaus, huonekasvien hoito sekä jalostusharjoituksia.²⁵⁹ Kolmannella luokalla opetettaviin asioihin kuuluivat hedelmäpuutarhan hoito ja perustaminen, hedelmäpuuiden ja marjapensastien lisääminen, jalostaminen ja leikkaaminen, hedelmien säilytys sekä

²⁵⁵ Frans Kustaa Väinölän ansioluettelo. KH IV / KA.

²⁵⁶ Mikkola, Leinonen, Rekola 1937, 823.

²⁵⁷ Komitean mietintö 3/1906, 56-57.

²⁵⁸ Jyväskylän seminaarin vuosikertomus 1912-13, 42. JSA / JyMA.

²⁵⁹ Jyväskylän seminaarin vuosikertomus 1912-13, 42. JSA / JyMA.

tuhohyönteisiltä suojaaminen, kaunistuspuutarhan järjestäminen, kaunistuspuiden ja -pensasten sekä kukkien ryhmittäminen sekä viherkasvien hoito.²⁶⁰

Oppikirjana käytettiin K.A.O. Relanderin teosta *Kansakoulun puutarhakirja*.²⁶¹

Tämän lisäksi puutarhalla järjestettiin lähes joka kesä sisällöltään samankaltaisina toistuvia puutarhakursseja, jotka kestivät yleensä noin kaksi viikkoa. Näihin ottivat osaa mies- ja naisosaston oppilaat siirtyessään toiselta kolmannelle luokalle; miehet keväällä ja naiset syksyllä. Opetusta kursseilla annettiin sekä teoriassa että käytännössä. Käytännön opetus tarkoitti oman viljelypalstan muokkaamista ja viljelyä ja teorettinen opetus tunnin tietopuolista opetusta päivittäin. Opetus noudatteli samoja linjoja koko 1910-luvun.²⁶²

Kasvitarhanhoidon ja maatalouden opetus saivat virallisen opetusaineen aseman vuoden 1916 seminaariasetuksessa, jossa seminaari muutettiin myös viisiluokkaiseksi.²⁶³ Maatalouden opetuksen osa-alueeksi tuli virallisesti myös karjanhoidon opetus.²⁶⁴ Itsenäistymisen myötä seminaarien opetussuunnitelmia uudistettiin jälleen. Opetustunteja vapautui tällöin venäjän kielen, historian ja maantieteen opiskelusta. Näitä tunteja siirrettiin erityisesti luonnonopin ja luonnonhistorian opetukselle sekä maatalouden ja kasvitarhanhoidon opetukselle.²⁶⁵

Jyväskylän seminaarin maatalouden ja kasvitarhanhoidon opetus kuului vuoden 1917 asetuksen jälkeen lehtorille, jonka opetusvelvollisuuteen kuuluivat myös maantieto sekä luonnonhistoria.²⁶⁶ Käytännössä viisiluokkaiseen miesosastoon siirryttiin vasta vuonna 1919 naisosaston muututtua keski- tai tyttökoulupohjaiseksi ja kolmiluokkaiseksi vuonna 1920.²⁶⁷ Viisiluokkaisen seminaarin maatalous- ja kasvitarhaopetus käsitti kaksi viikkotuntia seminaarin kolmella keskimmaisella luokalla sekä miesosastolla että naisosaston neljällä vuosikursilla vuosina 1916-1919.²⁶⁸ Teorettinen opetus kuului lehtorille ja

²⁶⁰ Jyväskylän seminaarin vuosikertomus 1912-1913, 42. JSA / JyMA.

²⁶¹ Jyväskylän seminaarin puutarhakertomukset 1910-1919. KH V / KA.

²⁶² Jyväskylän seminaarin vuosikertomukset vv. 1912-13, 42 ; 14-15, 46 ; 15-16, 48 ; 16-17, 48. JSA / JyMA ; Halila 1963, 241.

²⁶³ Halila 1963, 241,343.

²⁶⁴ Komiteanmietintö nro 3/1922, 206-208.

²⁶⁵ Mikkola, Leinonen, Rekola 1937, 79.

²⁶⁶ Halila 1963, 237.

²⁶⁷ Mikkola, Leinonen, Rekola 1937, 79-80.

²⁶⁸ Mikkola, Leinonen, Rekola 1937, 79-80.

puutarhurin tehtäviin kuului kasvitarhanhoidon käytännön töiden ohjaus.²⁶⁹ Kolmiluokkaisella naisosastolla oli ensimmäisellä ja toisella luokalla kaksi viikkotuntia sekä kolmannella luokalla puoli viikkotuntia.²⁷⁰

1920-luvulla vakiintui seminaarin lopuksi toiminta-ajaksi järjestely, jossa puutarhanhoidon teoreettinen opetus oli luonnontieteen lehtorin vastuulla, kiinteästi sidoksissa maataloustöiden opetukseen ja pohjautui puutarhanhoidon osalta Matti Hyvösen oppikirjaan *Kotipuutarha*.²⁷¹ Oppilaat osallistuivat tällöin vaihtelevasti Väinölän johdolla puutarhan töihin ja käytännön ohjaukseen muutaman tunnin verran lukuvuosittain.²⁷² Oppilaiden harjoituspalstoja ei yleensä ollut, sillä viljelymaat tarvittiin oppilaitoksen elintarviketuotannon tarpeisiin.²⁷³

Seminaarien puutarhoille annettiin vuonna 1913 yhteiset järjestelyohjeet koulutoimen ylihallituksen toimesta.²⁷⁴ (LIITE 6) Ohjesäännön laati mahdollisesti Konrad Hildén. Ohjesäännössä painotettiin ensisijaisesti opetuksellisia ja kasvatuksellisia näkökohtia sekä elintarviketuotantoa. Yksityiskohdiltaan se oli kuitenkin varsin tulkinnanvarainen. Ohjesäännön mukaan seminaarin puutarhan tuli toimia havainto- ja harjoitusvälineenä luonnontieteen, maantieteen sekä piirustuksen opetukselle, puutarhaharrastuksen levittäjänä, esteettisesti kasvattavana esimerkkinä sekä todistusvälineenä puutarhanhoidon kannattavuudesta seminaarin sijaintiseudulla. Tämän lisäksi puutarhassa tuli sijaita mallipuutarha maalaiskansakoulua varten. Puistoalueen kasvivalikoima käsitti kotimaisten kasvien lisäksi myös ulkomaisia kasveja. Kasvien valintaperusteina tuli käyttää joko niiden kauneutta tai sitä, että ne olivat jossakin Suomelle tärkeässä maassa tyypillisiä tai erikoisen hyödyllisiä. Nämä kasvit tuli sijoittaa puutarhaan esteettisiä ja käytännöllisiä näkökohtia noudattaen. Kasvihuoneessa ja luokahuoneissa tuli kasvattaa viherkasveja opetustarkoituksiin ja ympäristön kaunistamiseksi. Viherkasvien tuli olla lajeiltaan kansanomaisia tai sellaisia joiden toivottiin leviävän väestön pariin. Puisto-osaan

²⁶⁹ Halila 1963, 343.

²⁷⁰ Mikkola, Leinonen, Rekola 1937, 81.

²⁷¹ Jyväskylän seminaarin vuosikertomukset 1926-27, 34 ; 1927-28, 38 ; 1928-29, 46 ; 1929-30, 51 ; 1930-31, 50 ; 1933-34, 41-42. JSA / JyMA.

²⁷² Jyväskylän seminaarin puutarhakertomukset 1920-1928. KH V / KA ; Jyväskylän seminaarin puutarhakertomukset 1930-1934. JSA / JyMA.

²⁷³ Opettajankokousten pöytäkirja 10.4.1924. JSA / JyMA.

²⁷⁴ Jyväskylän seminaarin vuosikertomus 1913, 18. JSA / JyMA.

tuli myös sijoittaa yksi- ja monivuotisia kukkakasveja sekä luonnonkasveja niiden biologisessa ympäristössä. Hyötykasvituotantoa painotettiin voimakkaasti. Hedelmä-, marja-, ja vihannestuotannon lisäksi seminaarin puutarhan alueella tuli harjoittaa myös siemen-, koe- ja näyteviljelyä hyötykasveista sekä niiden lavaviljelyä. Puutarhan tuli lisäksi harjoittaa hyötykasvien taimituotantoa ja lahjoittaa näitä taimia myös lähiseudun kansakouluille. Ohjesäännössä mainittiin puutarhassa harjoitettavaksi myös mehiläistenhoitoa ilmasto-olosuhteiden niin salliessa.

Tämä ohjeisto ei toteutunut Jyväskylän seminaarin puutarhassa kuin osittain. Koulutoimen ylihallitus pyysi vuonna 1924 selvitystä siitä, kuinka nämä järjestelyohjeet olivat ajan mittaan toteutuneet seminaareissa. Tällöin asiaa käsiteltiin Jyväskylän seminaarin opettajankokouksessa yhdessä puutarhuri Väinölän kanssa.²⁷⁵ Puistoalueen, hedelmän- ja marjanviljelyksen, taimilavojen ja keittiökasviosaston todettiin yleisesti olevan ohjesäännön mukaisessa kunnossa. Puutarhaan oli myös sijoitettu nimilaput kasveille. Biologiseen ympäristöönsä sijoitettuja luonnonkasveja, koti- ja kansakoulupuutarhaa tai oppilaiden harjoituspalstoja ei Seminaarinpuistossa oltu toteutettu, sillä niiden todettiin vievän liikaa alaa kipeän tarpeelliselta keittiökasvien tuotannolta.²⁷⁶ Vuonna 1930 Väinölä järjesti ainakin yhdeksi kesäksi kansakoulupuutarhan alueelle ja hän totesi sen sisältäneen marjapensaita sekä viljelypalstoja.²⁷⁷

Taimituotantoa mainittiin alueella olevan, lukuunottamatta jatkuvasti paleltuneita hedelmäpuiden taimia. Lähikansakouluja varten ei taimien tuottamista koettu mahdolliseksi, sillä se olisi vaatinut liikaa maa-alaa ja työvoimaa puutarhan resursseihin nähden. Kasvihuone puolestaan todettiin vanhanaikaiseksi ja loppuunkuluneeksi, joten siellä ei ollut mahdollista pitää ohjeiston vaatimaa viherkasvikokoelmaa. Luokkahuoneissa oli kasveja pidetty, mutta kasvihuoneen uusimista pidettiin välttämättömänä, sillä kasvit paleltuivat luokissakin.²⁷⁸ Uusi kasvihuone rakennettiinkin lukuvuonna 1930-31. Tällöin työt toteutti Vaasan rautabetoni OY ja piirustukset laati H. Åberg.²⁷⁹ (KUVA 13)

²⁷⁵ Opettajankokouksen pöytäkirja 10.4.1924. JSA / JyMA.

²⁷⁶ Sama

²⁷⁷ Jyväskylän seminaarin puutarhakertomus 1930. JSA / JyMA.

²⁷⁸ Opettajankokouksen pöytäkirja 10.4.1924. JSA / JyMA.

²⁷⁹ Jyväskylän seminaarin vuosikertomus 1930-1931, 20. JSA / JyMA.

Siemenviljely ei ollut onnistunut alueella ja koeviljely koettiin kokouksessa liikaa varoja ja työvoimaa vaativaksi projektiksi suhteessa sen tuottamaan hyötyyn. Mehiläistenhoitoa oli alueella harjoitettu, mutta mehiläiset olivat sairastuneet ja kuolleet.²⁸⁰ Mehiläistenhoito otettiin kuitenkin ohjelmaan ja 1920-luvulla sitä harjoitettiin vaihtelevalla menestyksellä.²⁸¹

Seminaarin puutarhan myyntitoiminta jatkui myös Väinölän toimikaudella. Puutarhalta myytiin vihanneksia, marjoja, hedelmiä, hyödettyjä kukkasipuleita, kieloja, koriste- ja hyötykasvien taimia, huonekasveja, kukkamultaa ja sidontatöitä.²⁸² Vaikka viherkasvikokoelmat kärsivät kasvihuoneen huonosta kunnosta, kasveja kuitenkin oli. Kasvit olivat pääasiallisesti koristekasveja, mutta opetukselliset tekijät otettiin huomioon lajien valinnassa. Kokoelmissa oli erilaisia hyötykasveja, kasvitieteellisiä erikoisuuksia sekä eri ilmastotyyppien ominaisia kasvilajeja.²⁸³ (LIITE 3)

Väinölä toimitti joka vuosi puutarhakertomuksensa koulutoimen ylihallitukselle. Näissä puutarhakertomuksissa hän käsitteli hyötykasviviljelyä ja niiden satomääriä, puistoalueen kasvilajeja sekä yleisluontoisesti myös puistoalueella suoritettuja muutostöitä. Lisäksi kertomuksissa tehtiin selkoa puutarhaopetuksesta, kasvikokoelmista sekä näyteviljelyksistä. Näiden puutarhakertomusten perusteella voidaan kartoittaa ainakin vuosina 1912-1934 Seminaaripuiston alueella kasvatetut puut, pensaat sekä perennat pääpiirteissään. (LIITE 5) Alueella viljeltyjä vihanneksia en ole liiteosassa erikseen eritelty. Yleisesti voidaan kuitenkin todeta niiden käsittäneen lähinnä seminaarin keittiön tarpeisiin viljeltyjä keittiökasvilajeja. Kasvilajivalikoiman voidaan todeta runsastuneen huomattavasti Väinölän toimikaudella, mikä luonnollisesti voi johtua myös paremmin säilyneistä dokumenteista. On valitettavaa, että kasvien sijoituspaikoista ei ole säilynyt muita dokumentteja kuin varsin tulkinnanvaraiset ja useissa tapauksissa tarkasti ajoittamattomat valokuvat. Dokumentteja kasvien hankintapaikoista ei myöskään ollut saatavilla.

Vuonna 1934, seminaarin lakkautusvuonna, piirrettyssä kartassa (KUVA 25) voidaan havaita hyötykasvien viljelylle ja urheilulle varatun puistoalueesta

²⁸⁰ Opettajankokousten pöytäkirja 10.4.1924. JSA / JyMA.

²⁸¹ Jyväskylän seminaarin puutarhakertomukset 1920-1928. KH V / KA.

²⁸² Puutarhan tilit 1895-1936. JSA / JyMA.

²⁸³ Jyväskylän seminaarin kasvihuoneissa viljeltyjen kasvien luettelo. JSA / JyMA.

huomattavasti alkuperäistä suunnitelmaa enemmän tilaa. Kuvaavaa tälle kehitykselle oli, että lukuvuonna 1929-30 Moiris-lampi täytettiin paikalle suunnitellun urheilukentän tieltä.²⁸⁴ Karttapiirroksen perusteella Seminaarinpuiston voidaan huomata vähitellen muokkautuneen varhaisia muotoja huomattavasi toiminnallisemmin ja käytännöllisemmin painottuneeksi, mikä on havaittavissa suurempina viljelypinta-aloina hyötykasveille sekä urheilu- ja leikkialueiden suurempina pinta-aloina. Tällöin myös liikuntatelineet ja leikkivälineet saapuivat alueelle. (KUVA 26) Kaartuvat promenadikäytävät harkittuine järvinäkymineen korvautuivat vähitellen suuremmilla käytävillä, kookkaalla puustolla sekä kaupunkinäkymin.

Koulupuutarhatoiminta, maatalousopetus sekä hyötykasvien tuotanto olivat kansakoululaitoksen puutarhatoiminnan ensisijaiset intressit itsenäisyyden alkuvuosina. Tällöin urheilu sekä elintarviketuotanto eli käytännölliset sekä toiminnalliset näkökohdat painoutuivat esteettisiä tekijöitä enemmän. Seminaarinpuisto oli jo puustoltaan kohtuullisen iäkästä varsinaisen koulupuutarhatoiminnan alkaessa 1900-luvun alkuvuosina, joten puistoalueen ulkoiseen asuun näillä asennemuutoksilla oli vähemmän vaikutusta kuin myöhemmin perustetuissa seminaareissa. Merkittävimmät muutokset puistoalueen järjestelyissä oli tehty jo vuosisadan vaihteessa, jolloin puutarhopetus alkoi. Itsenäistymisen jälkeen Seminaarinpuisto oli jo muokkautunut puupuistoksi, jolloin suurisuuntaisemmat muutostyöt olivat hankalia toteuttaa.

Seminaarin puutarhakertomusten perusteella voidaan huomata toiminnan jatkuneen pääasiallisesti tutuilla ja turvallisilla poluilla myös F. K Väinölän toimikaudella. Ainoa säilynyt dokumentti seminaarin kukkaistutuksista on peräisin hänen toimikaudeltaan. (KUVA 27) Kaupallista puutarhatoimintaa harjoitettiin jatkuvasti ja myyntituotteiden sisältö pysyi samansuuntaisena kuin aiempienkin virkatovereiden toimikausilla. Muutoksia esimerkiksi puutarhuri Ståhlbergin toimikauteen nähden oli perin vähän. Suurimmat erot johtuivat ulkoisista tekijöistä. Yleinen elintarvikepula pakotti puutarhurin keskittymään opetustoiminnan sijasta elintarviketuotantoon. Tähän tarkoitukseen valjastettiin myös oppilaiden harjoituspalstat, joita ei enää seminaarin toiminta-aikana

²⁸⁴ Jyväskylän seminaarin vuosikertomus 1928-1930, 24. JSA / JyMA.

palautettu alkuperäiseen käyttötarkoitukseensa. Taloudellisen tilanteen kireyden takia myös puutarhan määrärahat pienenevät huomattavasti, mikä johti viherkasvikokeelmien ja kasvihuoneen rapistumiseen.²⁸⁵ Vuonna 1924 Väinölä totesi määrärahojen olevan riittämättömät puistoalueen ylläpitoon.²⁸⁶ Voidaan myös otaksua, että Moiris-lammen täyttämisen olisi tuskin tullut kysymykseen, mikäli alue olisi ollut hoidettu ja jatkuvasti suosittu kokoontumispaikka seminaarilaisille. Seminaarin puutarhakertomuksissa vuosilta 1912-1934 ei ole mainintoja suurisuuntaisista muutostöistä. Lähes vuosittain mainitaan kuitenkin joitakin kasvilajeja istutetun alueelle entisten lisäksi sekä mainitaan yksittäisiä nurmialueita, käytäviä tai pensasaitoja uudelleenperustetuiksi.²⁸⁷ Tällä perusteella otaksun, että muutokset alueen kokonaiskuvassa tapahtuivat pikkuhiljaa. Alueen yleisilme oli ja pysyi kuitenkin lehtevänä puupuistona, mikä voidaan tulkita Uno Cygnaeuksen kansakouluehdotuksen mukaisiksi, seminaarirakennusten välissä sijaitseviksi puuistutuksiksi. (KUVVA 28)

6. PÄÄTÄNTÖ

Jyväskylän seminaari aloitti toimintansa vuonna 1863 pitkällisen keskustelun jälkeen. Se oli Suomen ensimmäinen kansanopetuksellinen opettajakoulutuslaitos ja sen perustaminen oli kansallisesti merkittävä tapaus. Varsinkin seminaarin toiminnan varhaisvaiheissa opettajakoulutus ja kansakoulu koettiin sivistyneistön piirissä järjestelmäksi, jonka tehtävänä oli välittää väestölle sivistykseksi ja valistukseksi koettuja asioita lähes kaikilla elämänalueilla. Tätä kautta myös seminaarimiljöötä leimasi ajatus esimerkillisestä malliympäristöstä tuleville malli-

²⁸⁵ Jyväskylän seminaarin puutarhakertomukset 1912-1928. KH V / KA ; Jyväskylän seminaarin puutarhakertomukset 1930-1935. JSA / JyMA.

²⁸⁶ Opettajankokousten pöytäkirja 10.4.1924. JSA / JyMA.

²⁸⁷ Jyväskylän seminaarin puutarhakertomukset 1912-1928. KH V / KA ; Jyväskylän seminaarin puutarhakertomukset 1930-1934. JSA / JyMA.

ihmisille. Jyväskylän seminaarin puutarha oli Suomen ensimmäinen valtion rahoittama kansanopetuksellinen koulupuutarha, joten sen järjestelyjä toiminnan alkuvaiheissa voidaan pitää suuntaa-antavina muidenkin seminaarien järjestelyjen suhteen. On valitettavaa, että tämän tutkimuksen yhteydessä ei ollut mahdollista käsitellä perusteellisesti muiden seminaarien koulualueita tai tarkastella millään tavoin seminaarien vaikutusta kansakoulujen koulu- ja viheralueisiin. Voidaan kuitenkin huomata, että kansakoululaitoksen puutarhatoiminta ja sen koulu- ja viheralueet olivat jo varhaisimmista vaiheistaan omaperäisiä ja intentionaalisia kasvatuksellisen ja esteettisen ajattelun tuloksia, mikä puolestaan avaa tuleville tutkimuksille varsin hedelmällisiä mahdollisuuksia.

Uno Cygnaeuksen kansakouluehdotuksen kasvatuksellisiin, opetuksellisiin ja käytännöllisiin näkemyksiin pyrittiin monissa Jyväskylän seminaarin käytännön toteutuksissa ja ne vaikuttivat oppilaitoksessa sen koko toiminta-ajan. Cygnaeuksen kaavailema maaseutuseminaari muotoutui kuitenkin Jyväskylässä kaupunkiseminaariksi, jonka vaatimukset ja käytännön mahdollisuudet poikkesivat hänen näkemyksistään. Hänen ehdotustensa käytännölliseen toteutukseen vaikutti myös vuoden 1866 kansakouluasetuksen valmisteluprosessi, joten seminaarin puutarhatoiminnasta ja sen koulualueesta muodostui useiden eri tekijöiden muokkaama kompromissi. Seminaarinpuiston opetukselliset ja kasvatukselliset funktiot sekä koulualueen muodostuminen kaupunkialueesta eristetyksi puutarhaksi ja puistoalueeksi näyttäisivät kuitenkin juontavan juurensa Uno Cygnaeuksen näkemyksistä. Cygnaeuksen voidaan katsoa edustaneen ajankohtansa sivistyneistöä, jonka keskuudessa puisto liitettiin yleisen hyvän, hygienian ja yhteiskuntaluokkien kohtaamisen näyttämöksi, kuten Maunu Häyrynen on tutkimuksessaan todennut.²⁸⁸ Täten Cygnaeuksen ajatuksia puistoalueesta seminaarin koulualueena voidaan myös tarkastella yhtenä ilmentymänä ajankohtansa sivistyneistön filantrooppisista näkemyksistä.

Jyväskylän seminaarin rakennustyöt vuosina 1879-1882 olivat aikanaan kansallisesti huomattava tapaus. Töiden edistymistä seurattiin sekä paikallislehdissä että valtakunnallisissa julkaisuissa. Tällöin myös puistoalueen suunnittelussa käytettiin valtakunnan arvovaltaisinta puutarhuria, Helsingin

²⁸⁸ Häyrynen 1994, 211.

kaupunginpuutarhuri L.A.Jernströmiä. Seminaarirakennuksia ja niitä ympäröivää Seminaarinpuistoa voidaan tätä kautta lähestyä myös kansanopetuksellisena monumenttina, jossa ympäristöön haluttiin viestittää kansakoululaitoksen ja opettajakoulutuksen edustamia ihanteita ja kasvatustavoitteita sekä niiden asemaa yhteiskunnassa. Tätä kautta tulee myös ymmärrettävämmäksi ristiriita puistoalueen järjestelyjen ja ajankohdan maalaiskansakoulunopettajan varsin arkisen työnkuvan välillä. Kuvaavana seikkana voidaan pitää sitä, että kansakoululaitoksen aseman vakiintumisen jälkeen ei Seminaarinpuiston muokkaamiseen enää näyttäisi käytetyn ulkopuolista suunnitteluapua, vaan sen kehitys perustui oppilaitoksen opetuksellisiin ja käytännöllisiin tarpeisiin ja muutostyöt toteuttivat seminaarin omat puutarhurit.

Kansanopetukselliseen koulupuutarhatoimintaan alettiin kiinnittämään yleisempää huomiota 1890-luvulla herbartilaisen kasvatusajattelun levitessä maassamme ja Cygnaeuksen työkouluaatteen saadessa laajempaa huomiota. Tämän kehityksen myötä syntyi koulupuutarhan käsite ja siihen kuuluneet muodot. Kehityksessä voidaan myös havaita joitakin yhtymäkohtia kaupunkipuistojen reformipuistovaiheeseen. Opettajakoulutuksen laajetessa piirijakoasetuksen myötä seminaareille sekä niiden puutarhoille luotiin yhtenäisiä toimintamuotoja. Tällöin esiintyneissä näkemyksissä korostuivat ajatukset seminaarin puutarhasta käytännöllisenä esimerkkinä, mallipuutarhana, opetuksen havaintovälineenä, esteettisesti kasvattavana ympäristönä sekä hyötykasvien tuotannon ja puutarhaharrastuksen levittäjänä väestön keskuuteen. Seminaarinpuisto muuttui vähitellen statukseltaan ulkoisesti säädellyksi kansanopetukselliseksi koulupuutarhaksi, jossa pääpaino nähtiin olevan koulualueen toiminnallisilla, opetuksellisilla ja kasvatuksellisilla elementeillä sekä hyötykasvituotannolla.

Tämä koulupuutarhatoiminta ei kuitenkaan esiintynyt Seminaarinpuiston ilmiössä yhtä voimakkaasti kuin uudemmissa seminaareissa, sillä puisto oli koulupuutarhatoiminnan laajetessa jo täyteen mittaansa kasvanut puupuisto, joka sijaitsi rajoitetulla kaupunkialueella. Suunnitelmallisen puutarhaopetuksen alkamisen vaatimat muutostyöt toteutettiin Seminaarinpuistossa hiukan varhaisemmin, pääasiallisesti vuosisadan vaihteessa, puutarhuri Ståhlbergin

toimikaudella. Varsinainen järjestäytynyt koulupuutarhatoiminta kosketti alueella lähinnä vihannes- ja hedelmätuotantoa sekä puutarhaopetuksen järjestelyjä. Koska vihannesviljelyyn varattu maa-ala oli tiukasti sidottu oppilaitoksen elintarviketuotantoon ja koska yleiset koulupuutarhapalstat Jyväskylässä sijaitsivat kaupungin mailla,²⁸⁹ ei koulupuutarhatoiminta erityisemmin vaikuttanut Seminaarinpuiston ulkoisiin muotoihin. Merkittävin ulkoinen muutos puistoalueessa oli Moris-lammen täyttäminen vuonna 1930 suunnitellun urheilukentän alle. Tämä toimenpide kuvaa asennemuutosta, jossa koulualue ei enää ollut ensisijaisesti näkemistä varten suunniteltu esimerkillinen malliympäristö; vaan toiminnallinen, käytännöllinen sekä hyötyä tuottava alue, joka palveli oppilaitoksen opetuksellista toimintaa.

Oppilaitoksen alkuvaiheissa kaupunkipuistomaiset järjestelyt ja kaupunkikulttuuriin miellellävät elementit korostuivat seminaarin koulualueen järjestelyissä. Tällöin ei katsottu tarpeelliseksi järjestää maatalous- tai puutarhaopetusta, sillä opettajakunta ja tarkastuskomitea eivät katsoneet pelättäväksi, että opiskelijat vieraantuisivat maaseutukulttuurista. Itsenäistymisen jälkeen, jolloin kaupungistuminen oli huomattavasti voimakkaampaa, tulivat maatalous- ja puutarhaopetus virallisiksi ja suunnitelmallisiksi opetusaineiksi seminaariin. Tällöin maaseutukulttuuriin miellellävät elementit puolestaan painottuivat suhtautumisessa koulualueeseen kaupunkipuistojen esteettisiä näkemyksiä enemmän. Myös urheilu sai huomattavasti aikaisempaa enemmän jalansijaa koulualueen järjestelyissä.

On kuvaavaa, että Seminaarinpuiston alueeseen ei kajottu missään Jyväskylän kaupunkikehityksen vaiheessa. Se säilyi koskemattomana aina siihen asti, kunnes muospaine tuli oppilaitoksen sisältä. Se enemmältikin levitti vaikutteita ympäristöönsä kuin sai niitä. Kuvaavana voidaan pitää sitä, että Jyväskylän puutarhaseura perustettiin alunperin lähinnä seminaariin sidoksissa olleiden henkilöiden toimesta. Ruusupuisto, koulupuutarha sekä Lounaispuisto olivat vuorovaikutussuhteessa seminaarin toimintaan ja sen puutarhureihin. On myös syytä panna merkille, että vuosisadan vaihteessa Jyväskylä oli puistoalueistaan tunnettu kaupunki, mikä seikka voidaan puolestaan liittää

²⁸⁹ Koulupuutarhalautakunnan pöytäkirjat 1914-1920. JSA / JyMA.

samoihin kansallismielisiin tahoihin, viime kädessä piirilääkäri W.S. Schildtiin (Kilpinen) sekä Uno Cygnaeukseen, joiden ansiosta seminaarikin menestyksellisesti sijoittui Jyväskylään. Täten tulee ajatella puistokulttuurin ja puutarhaharrastuksen olleen osa suomalaista kansansivistystä jo sen varhaisimmista vaiheista lähtien.

KUVALUETTELO

- kuva 1. Jyväskylän seminaarin ensimmäisiä vuokrattuja rakennuksia kaupungin keskustassa. Halila 1963, 28.
- kuva 2. Jyväskylän seminaarialueen asemapiirros vuodelta 1880. Signeeraus A.H. Dahlström. Rakennushallituksen arkisto / KA.
- kuva 3 Yleiskuva seminaarirakennuksista Jyväsjärven rannasta päin. Keski-Suomen museon kokoelmat.
- kuva 4. Seminaarialueen karttapiirros vuodelta 1910. Kalervo 1912, 42.
- kuva 5. Ajoittamaton karttaluonnos. JSA / toverikunnan arkisto. JyMA.
- kuva 6. Seminaarialueen kartta noin vuodelta 1895. JSA / toverikunnan arkisto. JyMA.
- kuva 7. Mäki-Matin aita ja Moiris. Kalervo 1912, 43.
- kuva 8. Gustav Meyerin mallipuutarha vuodelta 1860. Meyer 1895, kuvataulut 16 ja 17.
- kuva 9. Gustav Meyerin malli-istutuksia vuodelta 1860. Meyer 1895, 178-179.
- kuva 10. Seminaarinpuiston istutuksia 1880-1890-luvuilta. Jyväskylän yliopiston museon kokoelmat.
- kuva 11. Jyväskylän seminaarin kasvihuoneen piirustukset vuodelta 1880. Rakennushallituksen arkisto / KA.
- kuva 12. Jyväskylän seminaarin kasvihuoneen piirustukset vuodelta 1901. Signeeraus W. Polon. Rakennushallituksen arkisto / KA.
- kuva 13. Jyväskylän seminaarin kasvihuoneen laajennus- ja uudistuspiirustukset vuodelta 1928. Signeeraus H.J. Åberg. Rakennushallituksen arkisto / KA.
- kuva 14. Viherkasveja Seminaarinpuistossa n. vuoden 1910 tienoilla. Keski-Suomen museon kokoelmat.
- kuva 15. Seminaarinpuisto K.M.Ståhlbergin toimikaudella. Keski-Suomen museon kokoelmat.
- kuva 16. Seminaarinpuisto K.M. Ståhlbergin toimikaudella. Keski-Suomen museon kokoelmat.
- kuva 17. Jyväskylän seminaarialueen kartta vuodelta 1908. Piirtänyt Hilda

Huntuvuori. Stolt 1996, 30.

kuva 18. Jyväskylän seminaarialueen kartta vuodelta 1908. Piirtänyt Voipa Sulkava. Stolt 1996, 31.

kuva 19. Moiris-lampi saarella vuonna 1903. Halila 1963, 311.

kuva 20. Vanha pallokenttä. Halila 1963, 245.

kuva 21. Seminaarinpuisto noin vuonna 1910. Jyväskylän yliopiston museon kokoelmat.

kuva 22. Jyväskylän seminaarin vihannesviljelyksiä. Kalervo 1913, 73.

kuva 23. Seminaarinpuisto Kalle Kalervon toimikaudella. Kalervo 1912, 41.

kuva 24. Seminaarin hedelmätarha Kalle Kalervon toimikaudella. Kalervo 1913, 59.

kuva 25. Seminaarinpuiston karttapiirros vuodelta 1934. Jyväskylän yliopiston luonnontieteellisen museon kokoelmat.

kuva 26. Liikuntatelineitä 1910-luvulta. Jyväskylän yliopiston museon kokoelmat.

kuva 27. Puutarhurin talon kukkapenkit 1910-luvulla. Jyväskylän yliopiston museon kokoelmat.

kuva 28. Seminaarirakennusten välissä sijaitsevia puuistutuksia. Keski-Suomen museon kokoelmat.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

Evon metsäoppilaitoksen arkisto, Evo.

Evois plantskolor för sålda plantor och frö 1897.

Jyväskylän maakunta-arkisto, Jyväskylä. (JyMA)

Jyväskylän seminaarin arkisto. (JSA)

Hakemukset virkoihin. Eq:1.

Johtajan kirjekonseptit. I Da: 1-7.

Kalustoluettelot. I Bga : 1-10.

Kouluhallituksen kirjeet. I Eab: 1-10.

Koulupuutarhalautakunnan kokouspöytäkirjat. I Cc:1.

Laskujäljennökset 1863-1937. I Gh 1-20.

Muut tavaraluettelot 1898-1912. I Bc:1.

Opetussuunnitelmat 1863-1895. I Dca 1-5.

Opettajankokousten pöytäkirjat. I Caa 1-11.

Puutarhan tositteet 1895-1908. I Gi:2.

Puutarhan tulot ja menot 1895-1936. I Ge:5.

Puutarhan työkertomukset 1905-7, 22-23,30-35. I Dg:1.

Tilitositteet 1874-1937. I Gi 1-6.

Jyväskylän maakunta-arkisto (JyMA), Jyväskylä.

Jyväskylän seminaarin arkisto. (JSA)

Jyväskylän seminaarin rakennustoimikunnan asiakirjat.

Kartat ja piirustukset III : I : 1-2.

Konseptit 1878-1885 III D:1.

Laskujäljennöskirjat ja tositteet 1879-1882 III Gd : 1.

Rakennusten tilikirjat III Ga: 1-4.

Rakennustoimikunnan pöytäkirjat III c:1.

Saapuneet asiakirjat III E:1.

Jyväskylän maakunta-arkisto (JyMA), Jyväskylä.

Jyväskylän seminaarin arkisto. (JSA)

Toverikunnan arkisto.

Kartat ja piirustukset II I:1-2.

Jyväskylän maakunta-arkisto (JyMA), Jyväskylä.

Yksityishenkilöt / taloarkistot.

K. G. Leinbergin kirjekokoelmat kansiot I-VIII, M:20.

Kansallisarkisto (KA), Helsinki.

Kouluhallituksen arkisto. (KH)

:

V Diaariot 1885-1928, Aa 1-53.

IV Jyväskylän seminaarin tilit 1863-1869, Ga 1-2.

V Opettajien ansioluettelot, Eva 4.

II Seminaarien tarkastuskertomukset 1870-77, Eh 3.

VIII Seminaarien tilit 1870-1900, Gj 1-53.

II Seminaarien vuosikertomukset 1869-1884, Ek1-4.

PAINETUT ASIAKIRJAT

Kansallisarkisto (KA), Helsinki.

Kouluhallituksen arkisto. (KH)

Seminaarien vuosikertomukset 1897-1936

Kiertokirjeet

Jyväskylän maakunta-arkisto (JyMA), Jyväskylä.

Jyväskylän seminaarin arkisto. (JSA)

Seminaarin toimintakertomukset 1897-1937.

KIRJALLISUUS

ALAMAINEN EHDOTUS ASETUKSEKSI KANSAKOULUNOPETTAJA- JA OPETTAJATARSEMINAARIEN JÄRJESTÄMISTÄ VARTEN SUOMEN SUURIRUHTINASKUNNASSA, 1895. Helsinki.

ALANKO, PENTTI 1994: Ukonhattu ja ahkeraliisa. Helsinki.

BOHNHOF, C. 1879: Priskurant 1879. Helsingfors.

BOHNHOF, C. 1880: Priskurant 1880. Helsingfors.

BRUMMER, O.J. 1916: Jyväskylän kaupungin historia 1837-1912. Jyväskylä.

CYGNÆUS, UNO 1861: Förslag rörande Folkskoleväsendet i Finland enligt kejsrerliga senatens uppdrag i underånighet afgifna. Helsingfors.

CYGNÆUS, UNO 1910: Uno Cygnaeuksen kirjoitukset Suomen kansakoulun perustamisesta ja järjestämisestä: Valtion varoilla toimitettavaksi 100-vuotispäiväksi 12.10.1910. Toim.G. Lönnbeck. Helsinki.

ELFVING, A. Fredr 1906: *Om odling af växter i seminariernas växthus*. Suomen kasvatusopillisen yhdistyksen aikakauskirja 1906. Helsinki.

ERITYISIÄ PUUTARHUREITA KANSAKOULUJA VARTEN, 1898: Puutarha 8/1898.

HAAVIO, MARTTI H. 1953: *Seminaarirakennusten vihkiäiset seitsemänkymmentä vuotta sitten*. Jyväskylän Jyskyt III 1953. Jyväskylä.

HALILA, AIMO 1949: Suomen kansakoululaitoksen historia I-IV. Turku.

HALILA, AIMO 1963: Jyväskylän seminaarin historia. Porvoo.

HANS KEJSERLIGA MAJESTETS NÅDIGA FÖRORDNING, 1863 angående inrättande af ett provisoriskt seminarium för bildande af folkskollärare och lärarinnor i Finland. Gifwen i Helsingfors den 17 Mars 1863, Storfurstendomet Finlands författningssamling no 12 ,1863.

HANS KEJSERLIGA MAJESTETS NÅDIGA FÖRORDNING, 1866 angående organisation af folkskolewäsendet i Finland. Gifwen i Helsingfors den 11 Maj 1866, Storfurstendomet Finlands författningssamling no 12 ,1866.

HEDMAN, TARJA 1993: Paja ja puutarhurin talo. Jyväskylän yliopiston museon julkaisuja 1. Jyväskylä.

HÄYRYNEN, MAUNU 1994: Maisemapuistosta reformipuistoon: Helsingin kaupunginpuistot ja puistopolitiikka 1880-luvulta 1930-luvulle. Turku.

HÄNEN KEISARILLISEN MAJESTEETTINSA ARMOLLINEN ASETUS 12 1866, kansakoulutoimen järjestämisestä Suomen Suuriruhtinanmaassa. Helsinki.

IISALO, TAIMO 1991: Kouluopetuksen vaiheita keskiajan katedraalikouluista nykyisiin kouluihin. Keuruu.

JYVÄSKYLÄN PUUTARHAYHDISTYKSEN VUOSIKERTOMUS, 1899: Puutarha 7/1900.

JYVÄSKYLÄN PUUTARHAYHDISTYS 1898: Puutarha 11/1898.

JYVÄSKYLÄN SEMINAARI 1863-1937, 1937: Muistojulkaisu. Toim. J.M. Mikkola, Artturi Leinonen ja Sulo Rekola. Helsinki.

JYVÄSKYLÄN SEMINAARI ,1881: Päijänne 23.11.1881.

JYVÄSKYLÄN SEMINAARI, 1882: Päijänne 15.11.1882.

KALERVO, KALLE 1911: *Koulupuutarha-aate*. Puutarha 1/1911.

KALERVO, KALLE 1911: *Jyväskylän seminaarin puutarha*. Puutarha 4/1911.

- KALERVO, KALLE 1912: Kaikille kasviksia ja hedelmiä. Kansa puu- ja kasvitarhaviiljelystä harjoittamaan. Porvoo.
- KALERVO; KALLE 1913: Koulupuutarha-aatteen kehitys meillä ja muualla. Helsinki.
- KALLE MAUNU STÅHLBERG*, 1908: Puutarha 12/1908.
- KOMITEAN MIETINTÖ NRO 3, 1906: Puutarhanhoito-opetuksen uudelleen järjestämistä varten asetetulta komitealta. Helsinki.
- KOMITEAN MIETINTÖ NRO 3, 1922: Seminaarikomitean mietintö, Helsinki.
- KOULUPUUTARHOISTA*, 1898: Puutarha 9/1898.
- KÄYNTI JYVÄSKYLÄN SEMINAARIN PUUTARHASSA*, 1900: Puutarha 9/1900.
- LUNDÉN, OSSIAN 1900: *Silmäys Suomen puutarhaviiljelyn syntyyn ja kehitykseen 1-2*. Puutarha 1-2/ 1900.
- MERIVUORI; TUULA-MARIA 1982: Viheralueiden kehityshistoriasta. Tiivistelmiä, otteita, kuvia koostanut ja tulkinnut kukanpäiväksi 1982. Otaniemi.
- MERIVUORI, TUULA-MARIA 1987: Puutarha- ja maisema-arkkitehtuuri suomessa 1: Katsaus viheralueiden syntyyn ja kehitykseen. Tallentamissuunnitelma. Helsinki.
- MEYER, GUSTAV 1895 (1860): Lehrbuch der schönen Gartenkunst. Berlin.
- MILLÄ TAVOIN PUUTARHANHOIDON OPETUS OLISI SEMINAAREISSAMME JA KANSAKOULUISSAMME JÄRJESTETTÄVÄ ?*, 1905: Puutarha 2-3/1905.
- MOLANDERS FRÖHANDEL, 1882: Priskurant 1882. Wiborg.
- MOLANDERS FRÖHANDEL, 1883: Priskurant 1883. Wiborg.
- OKSANEN, KAARLO 1951: *Mennyttä aikaa muistellessa. Kuvia seminaarivuositani 1872-1876*. Jyväskylän Jyskylt II 1951. Jyväskylä.
- PULKKINEN, KALEVI 1986: *Jyväskylän puutarhaseuran jäsenet yrittäjinä*. Jyväskylän puutarhaseura 1896-1986. Toim. Eila Korpiaho, Tauno Käki, Kalevi Pulkkinen. Jyväskylä.
- PULKKINEN, KALEVI 1996: *Puutarha-alan vaikuttajat*. Pikkukaupungin pihoja ja puistoja. Toim. Jussi Jäppinen. Jyväskylä.
- RAATIKAINEN, MIKKO 1986: *Jyväskylän ylimmän oppilaitoksen anti puutarhaharrastukselle*. Jyväskylän puutarhaseura 1896-1986. Jyväskylä.

- RAATIKAINEN, MIKKO 1992: *Jyväskylän yliopiston kasvitieteellinen puutarha*. Pimpinella-kasvitieteellisten puutarhojen tiedotuslehti vol.12/1992.
- RAATIKAINEN, TERTTU 1979: Jyväskylän yliopiston viheraluepuutarhan esiselvitys. Jyväskylän yliopiston biologian laitoksen tiedonantoja nro 21. Jyväskylä.
- RAITIO, K. 1913: Jyväskylän seminaarin 50-vuotinen toiminta. Katsaus sen syntyyn ja vaiheisiin. Jyväskylä.
- SAARI, VELI 1996: *Yliopiston viheralueiden kehitys*. Pikkukaupungin pihoja ja puistoja. Toimittanut Jussi Jäppinen. Jyväskylä.
- SALO, AUKUSTI 1939: Pikkulasten kasvatus Uno Cygnaeuksen kansansivistysjärjestelmässä. Hämeenlinna.
- SALO, AUKUSTI 1940: Suomen ensimmäisen seminaariasetuksen synty. Historiallinen arkisto 47. Helsinki.
- SINISALO, ANTERO 1997: Puutarhataiteen historian perusteet. Toim. Maunu Häyrynen. Espoo.
- STOLT, EEVA 1996: *Luonto oppia lujempi. Yrjö Blomstedt Jyväskylän seminaarin lehtorina*. Työ miehen kunnia -arkkitehti Yrjö Blomstedt Jyväskylän seminaarin lehtorina. Toimittanut Pirjo Vuorinen. Jyväskylä.
- STÅHLBERG, K.M. 1900: *Hedelmänviljelyä Jyväskylässä*. Puutarha 3/1900.
- SUOMEN MATKAILIJAYHDISTYKSEN JYVÄSKYLÄN HAARAOSASTO, 1995 (1912): Jyväskylän ja ympäristön matkaopas. Jyväskylä.
- THE OXFORD COMPANION TO GARDENS. Edited by Geoffrey Jellicoe, Susan Jellicoe, Patrick Goode, Michael Lancaster. Somerset 1986.
- TYÖT UUDEN SEMINAARIN RAKENNUKSILLA EDISTYNEET, 1882: Keski-Suomi 1.7.1882.
- UUSIN VIRKAMIEHEMME PUUTARHAN ALALLA, 1910: Puutarha 3/1910.
- VEISTERÄ VIRVE 1982: Jyväskylän viheraluepuutarha. Jyväskylä.

LIITE 1

Vuonna 1879 Jyväskylän seminaariin tilatut puut ja pensaat

Molanders fröhandel, Wiborg 18.10.1879

50 kpl Crataegus sanguineus á 10 p
 10 kpl Philadelphus coronarius á 3,50
 50 kpl Mahonia aquifolium 5:-
 10 kpl Zuercus pedunculata 6:-
 10 kpl Pinus cembra 4:-
 10 kpl Larix europaea 4:-

Lähde: Jyväskylän seminaarin tili Kosthållning 1879. KH VIII / KA.

Vuonna 1879 Bohnhoffin valikoimassa olleet puu- ja pensastaimet

Acer Pseudoplatanus	Salix Napoleonsis	Berberis fol. atropurpurea
Acer Pseudoplatanus fol. varieg.	Salix caprea pendula	Caragana arborescens
Acer plantanoides	Sorbus aucuparia pendulk	Cornus sanguinea
Aesculus Hippocastaneum	Sorbus domestica	Cornus sanguinea fol. varieg.
Alnus laciniata	Tilia americana	Cornus sibirica
Caragana pygmaea pendula	Tilia latifolia	Corylus Avellana purpurea
Fagus atropurpurea	Ulmus campestris	Crataegus coccinea
Fracinus americana alba	Ulmus exoniensis	Crataegus sibirica
Fracinus exelsior	Abies sibirica	Cytisus alpinus
Juglans americana nigra	Abies exelsa	Deutzia crenata
Prunus Cerasus	Pinus Cembra	Deutzia gracilis
Populus argentea	Pinus Strobus (Weimuthskiefer)	Eleagnus macrophylla
Populus balsamea	Pinus Larix (europaea)	Evonymus europaeus
Populus laurifolia	Thuja occidentalis	Genista tinctoria
Populus ontariensis	Thuja Wareana	Ligustrum italicum
Populus tremula pendula		Lonicera Ledebouri
Quercus pedunculata	Amygdalus campestris	Lonicera tatarica
Quercus pyramidalis	Amygdalus sibirica	Lonicera Xylosteum
	Berberis vulgaris	Mahonia aquifolium

Philadelphus coronarius	Sambucus nigra	Spiraea ulmifolia
Philadelphus coronarius fl.pl.	Sambucus racemosa	Symphoria racemosa
Philadelphus coronarius fol.varieg.	Sambucus racemosa fol. varieg.	Syringa chinensis
Potentilla fruticosa	Spiraea Billardieri	Syringa chinensis fl.albo
Potentilla floribunda	Spiraea callosa	Syringa Josikea
Prunus triloba	Spiraea crenata	Syringa persica
Ribes albinum	Spiraea chamaedrifolia	Syringa persica fl.albo
Ribes aureum	Spiraea corymbosa	Syringa vulgaris
Rubus odoratus	Spiraea Douglasii	Syringa virginialis
Salix argentea	Spiraea opulifolia	Viburnum lantana
Salix caspica	Spiraea salicifolia	Viburnum Opulus roseum
		Weigelia Middendorffiana
		Syringa Marly rouge

Lähde: Bohnhof 1879, Priskurant.

LIITE 2

Seminaarin puutarhan perennojen ja ryhmäkasvien siementilaukset 1879-1890.

Sekoitukset

Antirrhinum majus, 6 färger	Sommarlöfkojor, pyramid af 5 skilda färger
Chrysanthemum Aster, 4 färger	Sommarlöfkojor, alltid blommande af 6 skilda färger
Eterneller, 8 sorter	Victoria Aster, 6 färger
Luktärter, 6 färger	Vinterlöfkojor, af 5 skilda färger
Neglikor Chinesiska, sommar, 4 sorter	Viola tricolor maxima, 6 sorter
Phlox, 6 varieterer	Zinnia elegans, 5 färger
Sommarlöfkojor, storbl. af 10 skilda färger	
Sommarlöfkojor, af 6 skilda färger	

Ryhmäkasvit

Antirrhinum majus	Aster Kejsar	Canabis gigantea
Artemisia	Brassica acephala crispa	Carduus Marianus
Asperula azurea	Calendula Meteor	Clarkia elegans rosea
Aster Victoria	Calliopsis cardaminifolia	Delphinium Consolida

<i>Dianthus chinensis</i>	<i>Iberis odorata</i>	<i>Phlox drummondii</i>
<i>Dianthus chinensis</i> <i>diadematus</i>	<i>Iberis pectinata</i>	<i>Reseda odorata</i>
<i>Dianthus chinensis</i> <i>imperialis</i>	<i>Iberis umbellata</i>	<i>Ricinus sanguineus</i>
<i>Dianthus chinensis</i> dubbl. kejsar	<i>Linaria cymbalaria</i>	<i>Salpiglossis grandiflora</i>
<i>Dianthus chinensis</i> Heddewigii	<i>Lobelia erinus</i>	<i>Tagetes erecta</i>
<i>Dianthus chinensis</i> Heddewigii fl. pl. dubbl.	<i>Lobelia Kaiser Wilhelm</i>	<i>Tagetes signata pumila</i>
<i>Dianthus chinensis</i> laciniatus	<i>Malope grandiflora fl.albo</i>	<i>Tropaeolum Lobbianum</i>
<i>Eutoca viscida</i>	<i>Malope grandiflora fl.</i> roseo	<i>Tropaeolum Ruby King</i>
<i>Godetia Withney, Lady</i> Albemarle	<i>Nemophila insignis</i>	<i>Tropaeolum peregrinum</i>
	<i>Oxalis tropaeoloides</i>	<i>Wigandia Caracassaua</i>
	<i>Paulownia imperialis</i>	<i>Viola tricolor maxima</i>
	<i>Peana luxurians</i>	<i>Zea caragua</i>
	<i>Perilla Nankinensis</i>	<i>Zea japonica</i>
	<i>Petunia Grandiflora</i>	
	<i>Petunia hybrida</i>	

Perennat

<i>Althaea rosea</i>	<i>Hesperis tristis</i>
<i>Bellis perennis</i>	<i>Iris, blandade sorter</i>
<i>Campanula carpathica</i>	<i>Lupinus polyphylias</i>
<i>Campanula traehelium</i>	<i>Lychnis grandiflora</i>
<i>Delphinium formosum</i>	<i>Myosotis alpestris</i>
<i>Dianthus plumarius</i>	<i>Myosotis palustris semperflorens</i>
<i>Digitalis gloxiniaeflora</i>	<i>Pyrethrum parthenifolium</i>
<i>Dodecatheon integrifolium</i>	<i>Viola odorata</i>
<i>Gladiolus Gandavensis</i>	

Puiden ja pensaiden siemenet

Caragana arborescens
Larix Europaea
Thuja occidentalis

Lähde: Tositteet siementilauksista 1879-1890. Jyväskylän seminaarin tili
 Kosthållning 1879-1890. KH VIII / KA.

LIITE 3

Seminaarin viherkasvikokoelmat 1879-1934

Seminaarin puutarhalle tilatut viherkasvit 1879-1890.

	Cuphea platycentra	Heliotropium D:r
Acacia dealbata	Cupressus Goweniana	Livingstone
Acacia Lophanta	Cupressus horizontalis	Mimosa pudica
Angelonia grandiflore	Cupressus Lawsoniana	Primula Chinensis
Aralia Sieboldi	Cupressus pyramidalis	fimbriata fl. albo.
Azelepsis	Cupressus sempervivum	Primula Chinensis
Begonia	Cupressus torulosa	fimbriata rubro
Begonia robusta	Cyclamen Persicum	Primula elatior
Calceolaria hybrida	Dianthus caryophyllus	Primula erecta
Centaurea candidissima	Dianthus cryophyllus	Taxus baccata
Centaurea gymnocarpa	Semperflorens	Thuja gigantea
Cheiranthus Cheiri	Dianthus remontant	Thuja Lobbi
Cheiranthus hyemalis	Erythrina	Thuja occidentalis
Chrysanthemum	Eucalyptus globulus	Thuja orientalis
Cineraria hybr.	Gloxinia hybrida	Thuja orientalis aurea
Coleus hybr.	grandiflora	Thuja orientalis compacta
Cordyline Australis	Grevillea robusta	Thuja Warreana
Cryptomeria japonica		Wellingtonia gigantea

Lähde: Tositteet tilatuista viherkasveista. Jyväskylän seminaarin tili Kosthållning vv. 1879-1890. KH VIII / KA.

K.M. Ståhlbergin toimikaudella alueelle tilatut viherkasvit.

Achyranthes	Anthurium divinerianum	Araucaria Napoleon
Adiantum cuneatum	Anthurium Scherzerianum	Baumann
Adiantum Charlotte	Aralia quinquefolia	Areca Baueri
Adiantum	Aralia Sieboldi	Areca lutescens
fragrantissemum	Aralia Veitchi	Areca sapida
Adiantum scutum	Araucaria excelsa	Asparagus comorensis
Adiantum formosum	Araucaria glauca	Asparagus plumosus
Aemgdolus comunensis	Araucaria Imbricata	Asparagus plumosus nanus
Aetropa Belladonna	Araucaria robusta	Asparagus reflexus
Alsophila australis		Asparagus Sprengeri

<i>Asparagus tenuissimus</i>	<i>Datura</i>	<i>Medimilla magnifica</i>
<i>Asplenium bolensvi</i>	<i>Dieffenbachia Fournieri</i>	<i>Melaleuca glauca</i>
<i>Aucuba japonica</i>	<i>Dionaea muscipula</i>	<i>Myrthus comm.</i>
<i>Azalea indica</i>	<i>Dracaena Bruentis</i>	<i>angastifolius</i>
<i>Azalea mollis</i>	<i>Dracaena Bruantis</i>	<i>Olea europaea</i>
<i>Bouvardia alba elegans</i>	<i>Epiphyllum fruneatum</i>	<i>Pandanus utilis</i>
<i>Caladium</i>	<i>Erica gracilis</i>	<i>Pandanus Veitchi</i>
<i>Camellia</i>	<i>Ferula foefida</i>	<i>Pelargonium</i>
<i>Camellia japonica</i>	<i>Ficus Parcelli</i>	<i>Peper nigrum</i>
<i>Camellia Lady Campbell</i>	<i>Ficus elastica</i>	<i>Phoenix canariensis</i>
<i>Carex elegantissima</i>	<i>Gardenia florida</i>	<i>Phoenix rupicola</i>
<i>Carex japonica</i>	<i>Gfossypium</i>	<i>Phoenix tenui</i>
<i>Ceratonia Siliqua</i>	<i>Geonoma imperialis</i>	<i>Phylo dendron perfusum</i>
<i>Chamaerops excelsior</i>	<i>Gloxinia crassifolia</i>	<i>Rhapis humilis</i>
<i>Chrysanthemum frutescens</i>	<i>Gloxinia Defiance</i>	<i>Sabal havanensis</i>
<i>Chrysanthemum Perle d'or</i>	<i>Graphaleum lanatum</i>	<i>Saxifraga fricolor rosea</i>
<i>Ciboficum Schiedei</i>	<i>Griselinia lifforalis</i>	<i>Selaginella amoecana</i>
<i>Cissus discolor</i>	<i>Hedera hybernica</i>	<i>Selaginella Emmeliana</i>
<i>Clivia miniata</i>	<i>Hedera Madeirensis</i>	<i>Selaginella robusta</i>
<i>Cocos Weddeliana</i>	<i>Iresine Lindeni</i>	<i>Taxus baccata</i>
<i>Coffea arabica</i>	<i>Kentia Belmoreana</i>	<i>Thea Bonea</i>
<i>Corypha australis</i>	<i>Kentia Forsteriana</i>	<i>Theobroma Cacas</i>
<i>Crocus sativus</i>	<i>Kentia Moreana</i>	<i>Tferis Drinkwateri</i>
<i>Cryptomeria elegans</i>	<i>Königa variegata</i>	<i>Tferis nemerosa</i>
<i>Cupressus Lawsonia</i>	<i>Latania borbonica</i>	<i>Tferis Ouvrardi cristata</i>
<i>Cyperus alternifol fol. var.</i>	<i>Lomaria Patersoni</i>	<i>Tferis serrulata</i>
<i>Cycas revoluta</i>	<i>Marantha Lietzei</i>	<i>Tferis Wimsetti</i>
<i>Cyclamen persicum</i>	<i>Marantha Kerchoweana</i>	<i>Viola odorata</i>
<i>Cyrtomium falcatum</i>	<i>Marantha Oppenheimis</i>	

Lähde: Viherkasvivilausten tositteita. Puutarhan tositteet 1895-1908. JSA / JyMA.

Jyväskylän seminaarin kasvihuoneissa viljeltyjen kasvien luettelo, laatijana todennäköisesti F.K. Väinölä

Abutilon hybr.	Epiphyllum	Hoya cornosa
Achimenes	Mamillaria	Impatiens holstii
Achyranthes (Iresine)	Opuntia	Kentia Forsteriona
Agapauthus upellatus	Phyllocactus	Lilium
Agave americana	Rhipsalis	Lobelia fulganus
Acacia (us. lajia)		Magnolia
Aloé (us. lajia)	Centaurea	Marenta
Amaryllis belladonna	Cineraria hybrida	Metrosiderus
Ampelopsis	Citrus	Myrtus communis
Anthurium	Citrus aurantium	Nerium
Aralia sieboldii	Clivia miniota	Oxalis
Arum	Crinum	Passiflora
Asparagus Sprengeri	Cupressus	Pelargonium (eril.)
-, - plumosus nau.	Cyclamen	Philodendron
Aspidistra elatior	Dianthus (eril.)	Primula
Aspelium	Echeveria (eril.)	Rhododendron
Astibe	Eucalyptus (eril.)	Ruscus
Aucuba japonica	Eucharis gardiflora	Rosa (eril.)
Azalea	Eoonymus europaea	Saxifraga sarmentosa
Begonia (us. lajia)	Ficus elastica	Sainpaulia
Calla	Ficus carica	Thuja
Campanula cril.	Freesia	Tradescentia, 2 lajia
Capsicum annum	Fuxia (eril.)	Tydaea picto
	Gladiolus	Veronica
<u>Cactaceae</u>	Gloxinia	Vitis
Cereus (eril.)	Hedera helix	Viburnum times
Cereus flgelliformia	Hibiscus rosa sineusis	Yucca
Echinopsis	Hytraugea, Hortensia	

Lähde: Jyväskylän seminaarin kasvihuoneessa kasvatettujen kasvien luettelo.

Muut tavaruettelot 1898-1912. JSA / JyMA.

Seminaarien kasvihuoneissa kasvatettaviksi määrättyjen kasvien luettelo vuodelta 1905.

<i>Abies pectinata</i>	<i>Cocos nucifera</i>	<i>Mesembryanthemum</i>
<i>Abies pichta</i>	<i>Coffea arabica</i>	<i>Mimosa pudica</i>
<i>Acacia</i>	<i>Colocasia</i>	<i>Morus alba</i>
<i>Adansonia digitata</i>	<i>Cycas revoluta</i>	<i>Myrtus communis</i>
<i>Agave americana</i>	<i>Cupressus</i>	<i>Myrtus pimenta</i>
<i>Aloe arborescens</i>	<i>Cyperus papyrus</i>	<i>Musa sapientum</i>
<i>Amygdalus communis</i>	<i>Dioscorea</i>	<i>Musa paradisiaca</i>
<i>Amygdalus persica</i>	<i>Diospyros melanoxylon</i>	<i>Nerium oleander</i>
<i>Ananassa sativa</i>	<i>Dracaena indivisa</i>	<i>Nicotiana rustica</i>
<i>Arachis hypogaea</i>	<i>Elaeis guinensis</i>	<i>Nicotiana tabacum</i>
<i>Araucaria</i>	<i>Erythroxyton coca</i>	<i>Olea europaea</i>
<i>Araucaria brasiliensis</i>	<i>Eucalyprus amygdalis</i>	<i>Opuntia ficus indica</i>
<i>Araucaria imbricata</i>	<i>Eucalyptus globulus</i>	<i>Oryza sativa</i>
<i>Aralia</i>	<i>Euphorbia splendens</i>	<i>Pandanus</i>
<i>Arecha catechu</i>	<i>Fagus silvatica</i>	<i>Panicum miliaceum</i>
<i>Bambusa</i>	<i>Ficus carica</i>	<i>Papaver somniferum</i>
<i>Beta vulgaris rapacea</i>	<i>Ficus elastica</i>	<i>Pelargonium</i>
<i>Betula papyracea</i>	<i>Ficus religiosa</i>	<i>Phoenix dactylifera</i>
<i>Boehmeria nivea</i>	<i>Gingko biloba</i>	<i>Phornium tenax</i>
<i>Borassus flabelliformis</i>	<i>Gossypium</i>	<i>Pinus cembra</i>
<i>Calamus rotang</i>	<i>Hematoxyton</i>	<i>Pinus strobus</i>
<i>Camellia japonica</i>	<i>campechianum</i>	<i>Pinus pinea</i>
<i>Camphora officinarum</i>	<i>Ilex paraguayensis</i>	<i>Piper methysticum</i>
<i>Carica papaya</i>	<i>Indigofera tinctoria</i>	<i>Piper nigrum</i>
<i>Castanea vesca</i>	<i>Ipomea batatas</i>	<i>Platanus orientalis</i>
<i>Casuarina</i>	<i>Juglans regia</i>	<i>Podocarpus</i>
<i>Caesalphia echinata</i>	<i>Larix sibirica</i>	<i>Prunus armeniaca</i>
<i>Cedrus Libani</i>	<i>Larix europaea</i>	<i>Punica granatum</i>
<i>Ceratonia siliqua</i>	<i>Laurus camphora</i>	<i>Quercus ilex</i>
<i>Cereus</i>	<i>Laurus nobilis</i>	<i>Quercus suber</i>
<i>Chamaerops humilis</i>	<i>Liriodendron tulipifera</i>	<i>Ravenala</i>
<i>Chenopodium quinoa</i>	<i>Magnolia</i>	<i>madagascariensis</i>
<i>Cinchona</i>	<i>Mangifera indica</i>	<i>Sabal palmetto</i>
<i>Cinnamomum</i>	<i>Mamillaria</i>	<i>Saccharum officinarum</i>
<i>Citrus aurantium</i>	<i>Manihot utilissima</i>	<i>Sagus Rumphii</i>
<i>Citrus medica</i>	<i>Maranta arundinacea</i>	<i>Siphonia elastica</i>

Sorghum vulgare	Theobroma cacao	Vitis vinifera
Stipa tenacissima	Thuja	Yucca
Tamarindus indica	Triticum vulgare	Zea mays
Tectonia grandis	Tsuga canadensis	Zingiber officinale
Thea chinensis	Vanilla aromatica	

Lähde: Elfving 1906, 290-295.

LIITE 4

K.M. Ståhlbergin toimikaudella 1891-1908 alueelle tilatut tai siellä kasvatetuiksi mainitut puut, pensaat ja perennat.

31.12 1901

15 kpl Rosa rugosa
4 kpl omenapuita

Turun siemenkauppa 11.10.1904

2 kpl Erythronium europaea
2 kpl Ligustrum vulgare
3 kpl Philadelphus coron.
2 kpl Salix alba splendens sibir.
2 kpl Salix acutifolia
10 kpl Humulus japonica

Finska trädgårdsföreningen 8.5. 1903

3 kpl Acer ginnala
10 kpl Berberis fol. atropurp.
3 kpl Cornus alba fol. var.
20 kpl Philadelphus coronarius
2 kpl Populus laurifolia
2 kpl Prunus cerasifera fol. purp.
1 kpl Quercus robur
5 kpl Syringa vulg. alba

Solhems försöksfält och traskolor, Lojo

23.6.1896 25 st. stamrosor, rotare á 4:-

Nro. 491-3 kpl, 365-2, 334-3, 652-1, 966-1, 896-3, 159-1, 216-1, 220-1, 398-1, 841-1, 325-1, 230-1, 672-2, 849-1, 409-1.

19.5.1897 30 st. stamrosor:

nro. 230-2 kpl, 368-2, 413-2, 426-2, 480-3, 493-2, 662-2, 708-2, 747-2, 760-3, 786, 841, 845-3, 851-3.

12 st. kalljordsrosor: nro.5-2kpl, 26, 44-2, 70, 43, 83-2, 111-2, 156.

3 st. remontrosor: nro. 898, 941, 986.

17.5.1898

6 st. stamrosor á 2,75.

Nro. 488, 493, 733, 747, 786, 851.

17.5.1897

30 st. stamrosor:

Nro 230-2 kpl, 368-2, 413-2, 426-2, 480-3, 493-2, 662-2, 708-2, 747-2, 760-3, 786, 841, 845-3, 851-3.

12 st. kalljordsrosor:

Nro 5-2 kpl, 26, 44-2, 70, 43, 83-2, 111-2, 156.

3 st. remontrosor: Nro. 898, 941, 986.

9.5.1902

200 kpl ruusuja á 1,50

Kupittaaan puutarhakoulu, 1897

20 st. Stamrosor

Lähde: Puutarhan tulot ja menot 1895-1936. JSA / JyMA.

Omenapuut vuonna 1900

	Lapvikin-omena	Herbstapfel Cludius
Säfstaholman omena	Wästerkullan syshedelmä	Albärgan ruokaomena
Renett Woronesch	Borovinka	Taffelomena
Walko-gylling	Antonoffka	Fiskarsin lempiomena
Walkoinen kesä-kalvill	Duchesse d'Oldenburg	Wochinskoje
Klar-omena	Strimling	Pipping

London	Kaniker	Sucher Miron
Polostoje Revelskoje	Bordsdorfer	Alexander
Arkad	Skvasnoi nalif	
Grosse Theine	Kafveläsomena	

Lähde: Ståhlberg 1900, *Hedelmärviljelyä Jyväskylässä*. Puutarha 3/1900, 18-19.

Perennat ja ryhmäkasvit

Solanum marginatum

Viola

Lobelia

Leukoija

Primula

Deuzia

Spiraea

Iresine

Achyranth

Gnaphalium

Chrysanthemum

Pelargonium

Georgini

Antirrhinum

Lähde: Jyväskylän seminaarin puutarhakertomukset 1904-1907. KH V / KA.

LIITE 5F.K. Väinölän toimikaudella Seminaarinpuistossa kasvaviksi mainitut puut,
pensaat ja perennatPuut:

Abies balsamea	Leppä	Pinus peuce
Abies concolor	Mänty	Pinus sibirica
Haapa	Niinipuu	Poppeli
Hevoskastanja	Paatsama	Pähkinäpuu
Hopeakuusi	Paju	Ruotsinpihlaja
Hopeapaju	Palsamikuusi	Saarni
Jalava	Paperikoivu	Sembramänty
Kataja	Pensasvaahtera	Tammi
Koivu	Picea engelmanni	Tuija
Kuusi (3 lajia)	Picea Pungens glaucea	Tuomi
Larix Kurilensis	Pihlaja	Vuorijalava
Lehtikuusi	Pihtakuusi	Vuoripetäjä
Lehtipyökki	Pinus bauksiana	

Pensaat

Amelanchier	Eronymus	Kannukka
Ampelopsis	Eronymus Europaeus	Kilsepensas
Angervo	Happomarja	Kuusama
Berberis	Hanhenjalka	Ligustrum
Buxus	Heisipuu	Lonicera
Caragana	Hemeolais	Lonicera tatarica
Caryfolium	Hernepuu	Lumimarja
Cataecus	Hevoskastanja	Mahonia
Cornus	Hopeapensas	Marjamispeli
Corylus	Humala	Marjathuja
Cotoneaster	Hydrangea	Mustialanruusu
Cypressi (ulkomainen, 2 lajia)	Hydrangea paniculata	Neidonviini
Eleagnus	Jasmiini	Orapihlaja
	Kanerva	Paatsama

Pensasvaahtera	Rosa persian	Spirea ulmifolia
Philadelphus	Ruusu (3 lajia)	Symphoria
Piikkiruusu	Rubus	Syreeni
Prunus gotoneaster	Sambucus	Syringa
Prunus trilopa	Seljapuu	Tuhkapuu
Pähkinäpensas	Seljapensas	Tuoksuvattu
Ribes	Sorvarinpaatsama	Vasupaju
Rosa	Spirea	Villiviini

Perennat

Agonitum	Fritillaria	Phlox
Agrostemnia	Funkia	Pioni
Althea	Georginia	Polygonum
Aquilegia	Gypsophila	Primula
Aster	Helenium	Pyretrum
Anchusa	Hemerocallis	Rhodbeckia
Antheinis	Heracleum	Saxifraga
Bellis	Hesperis	Sinivuokko
Campanula	Heuchera	Solidago
Cedum crosilaria	Hyssopus	Spirea
Cerastium	Iris	Thalictorum
Dicentra	Keisarinkruunu	Tralitrum
Diclytra	Kielo	Valkovuokko
Delphinium	Lilicum	Verbascum
Dianthus	Lubiini	Veronica
Digitalis	Myosotis	Vinga
Ergeron	Neilekka	Viola
Erigerium	Papaver	
Eringium	Petasites	

Lähde: Jyväskylän seminaarin puutarhakertomukset 1912-1928. KH V / KA.

Jyväskylän seminaarin puutarhakertomukset 1928-1934. JSA / JyMA

b. Hedelmäpuu- ja marjapensasosastossa

pitää, mikäli eivät olosuhteet tee niiden opetusvälineiksikin viljelemistä mahdottomaksi, olla edustettuina useat erilaiset

omena-,
päärynä-,
luumu-,
kriikuna- ja
kirsikkapuut sekä
viini- ja
karviaismarjapensaat,
vattupensaat ja
mansikat.

c. Keittiökasviosastossa

tulee käyttää järkipöraistä vuoroviljelyjärjestelmää.

Keittiökasvoista on aina viljeltävä useampia laatuja rinnakkain, jotta helpommin voidaan vertailla niitä toisiinsa.

Joka tapauksessa ovat keittiökasviviljelykset niin järjestettävät, että mikäli mahdollista kaikkia kasvilajeja, joita viljellään, on vielä syksylläkin käyttökelpoisina kasvamassa, jotta varmemmin voidaan saada nähdä niiden antamat tulokset.

Tässä osastossa tulee jokaisella puutarhaopetusta kulloinkin nauttivalla seminaarin oppilaalla ja pienennlaisilla oppilasryhmillä olla omat osueensa hoidettavina.

d. Taimilavat.

Taimilavoissa kasvatetaan kurkkuja, melonia sekä keittiökasvien ja kukkien taimia. Jossakussa lavassa kasvatattakoon muutakin näytteeksi.

e. Kansakoulupuutarha.

Seminaarin puutarhan oleellisena osana tulee olla tarkotuspöytäisesti hoidetun ja kansamme nykyhetkiseen elämään kiinteästi liittyvän maalaiskansakoulupuutarhan, joka sisältää seuraavat osat:

- 1) oppilaiden (s. o. harjotuskoulun oppilaiden) viljelykset: kutakin puutarhaopetusta nauttivaa oppilasta varten noin 10 m² suuruinen kaistale;
- 2) kotipuutarha pieneniskoissa, jota oppilaat (s. o. harjotuskoulun) yhteisvoimin hoitelevat*);
- 3) pieni taimilava, kaksiosainen;
- 4) vaatimattomat hedelmä- ja koristeosastot — mikäli mahdollista — taimistoineen, järjestettyinä etukädessä opetuksellisia, mutta osittain myös taloudellisia ja esteettisiä näkökohtia silmälläpitäen pääasiassa sillä tavoin, kuin seminaarista on mainittu;
- 5) pieni näyteviljely- ja koekenttä, etukädessä maatalous-opetuksen tarpeita varten suunniteltu ja ohkä edullisissa oloissa maaseuduillakin mahdollinen.

Tätä seminaaripuutarhan osastoa perustettaessa ja hoidettaessa on pidettävä tarkoin silmällä taloudellista kannattavuutta ja siitä nimen tehtävä tarkat yksityiskohtaiset laskelmat, kunkin osan suhteen erikseen.

f. Kasvihuone.

Seminaarien kasvihuoneiden tulee olla lämpösuhteiltaan ainakin kaksiosaisia. Niissä tulee löytyä moniaita huonekasvilajeja, pari kutakin, etukädessä vain sellaisia, jotka ovat muodostuneet kansanomaisiksi tai joiden leviäminen kansamme piiriin olisi suotava, sekä moniaita sellaisia, joita tarvitaan seminaarin, harjotuskoulun y. m. kaunistamiseksi. Mutta aivan erikoista huolta on pantava siihen, että kasvihuone varsinkin ulkoilmakasvullisuudelle epäedullisina vuodenaikoina palvelee opetustarkoituksia ja että

*) Maalaiskouluissa (ei seminaareissa) sopisi tästä koulupuutarhan osasta saadut tulot käyttää joko koulukoittojen ja koulukeittiöiden hyväksi tai kotipuutarhan hoidosta aiheutuvien kustannusten korvaamiseksi. Niissä maalaiskouluissa, missä ei tämänlaista kotipuutarha-osaa voida järjestää, toimittakoon niin, että opettajan puutarha on sitä korvaamassa sikäli, että oppilaat siinä saavat nähdä mallikelpoisen kotipuutarhan.

siinä siis on mainittuihin tarkoituksiin tarpeellisia kasveja, etukädessä merkkikasveja koti- ja ulkomailta, ja tilaisuutta erilaisten kokeiden tekoon.

Talven aikana kasvatetaan kasvihuoneessa myöskin sipulikasveja, jotka kukkimisajaksi siirretään oppilaitoksen huoneisiin.

g. Taimisto.

Jokaisen seminaarin puutarhaan on järjestettävä pieni taimisto, jossa kasvatetaan pääasiallisimmin hedelmäpuiden ja marjapensasten ynnä hyötymansikoiden sekä monivuotisten keittiökasvien taimia. Missä maa-alaa on riittävästi, kasvatattakoon myöskin vähän kaunistuspuiden ja -pensasten sekä tavallisten metsäpuiden taimia.

Missä olosuhteet tokevat taimistoviljelykselle vaikeuksia, saa sitä jossakin määrin rajoittaa.

h. Seminaarin puutarha ja ympäristön kansakoulut.

Kaikkia edellämainittuja taimia tulee seminaaripuutarhan -- vain lähetyksenkustannukset asianomaisilta vaatiin -- levittää *kansakoulujen oppilaspuutarhojen* tarpeiksi, mikäli niitä riittää. -- Yleensäkin on seminaaripuutarhan -- mikäli olosuhteet sallivat -- levitettävä kansakouluihin kasveja opetustarkoituksiin käytettäväksi.

i. Kasveja luokkahuoneissa.

Kasvihuoneesta on siirrettävä kestävimpiä kasveja ainakin niiden luokkien huoneisiin, joille muutenkin annetaan puu- ja kasvitarhaopetusta. Juhlasaloissa ja käytävissä on -- mikäli suinkin mahdollista -- niinkään pidettävä kasveja.

j. Siemenviljelystä

on harjoitettava sen verran, että oppilaat saavat nähdä, miten siinä on meneteltävä.

k. Näyteviljelys.

Vuosittain olisi järjestettävä erityinen vuoroviljelyksen vaatimuksia noudattava näyteviljelys, jossa on tärkeimpiä vilja- ja hoinäkasveja.

l. Koeviljelys.

Puutarhassa tulee olla myös erityinen koeviljelyskenttä osittain puutarhaopetuksen osittain varsinaisen maatalousopetuksen tarpeita varten.

m. Kasvien nimet.

Puistossa, kukkasviljelyksillä, hedelmätarhassa, koittokasviviljelyksillä, näyteviljelyksillä, taimistossa ja kasvihuoneessa ovat kasvit varustettavat siisteillä nimilaitteilla, joissa on selvästi kirjoitettuna tai painettuna kasvien nimet sekä sillä kielellä, jolla opetus tapahtuu, että latinaksi.

n. Mehiläishoito.

Jokaisessa seminaarissa on -- tosin pienenkokoisessa määrässä ja mikäli ilmastosuhteet sallivat -- ryhdyttävä hoitamaan mehiläisiä, jotta niillä oppilailta, joilla on halua tutustua tähän alaan, olisi siihen tilaisuutta ja jotta he näkisivät tämänkin elinkeinon kannattavuuden.

C. Erinäisiä toimenpiteitä.

a. Puutarhuri.

Seminaarien puutarhureiksi on ehdottomasti saatava henkilöitä, jotka ennen kaikkea ovat innostuneet tehtäväänsä, jotka ovat etevä ammattimiehiä ja kykeneviä antamaan sekä tietopuolista että käytännöllistä puu- ja kasvitarhanhoidon opetusta seminaarien oppilaille. Missä näihin tehtäviin kykenevää tarhuria ei ennestään ole, sinne on ehdottomasti pätevä henkilö hankittava. -- Yksityisliikettä puutarhuri ei minkään syyn varjolla saa harjoittaa.

Kunkin seminaarinopettajan on — mikäli asia häntä koskee — avustettava puutarhuria neuvoilla. Luonnontieteiden lehtorin virkavelvollisuuteen kuuluu opetusta kuuntelemalla valvoa, että puutarhurin antama tietopuolinen opetus on sopuoinnussa luonnontieteiden opetuksen kanssa.

b. Seminaarin ja harjotuskoulun entisille oppilaille

✓ olisi koetettava varata tilaisuus parin vuoden kuluessa asianomaisesta seminaarista ja harjotuskoulusta lähdettyänsä saada seminaarista omaan puutarhaansa, lähetykset korvaamalla, mutama pensaan ja puun taimi.

c. Akvario ja terrario.

Ellois luonnontieteellisten opetushuonoiden ahtaus ja laatu salli vaatimattoman akvarion ja terrarion hankkimista, tulee sellaiset järjestää puutarhan yhteydessä hoidettaviksi. Luonnontieteiden lehtorin tulee niitä tarkoin valvoa.

d. Myynti.

Seminaarin johtajan tulee tarkoin valvoa, ettei myyntiä missään tapauksessa saa niin harjottaa, että puutarhan opetukselliset tarkotukset siitä kärsivät.

Vahvistettu Kouluoimen Ylihallituksessa 30 p. joulukuuta 1913.

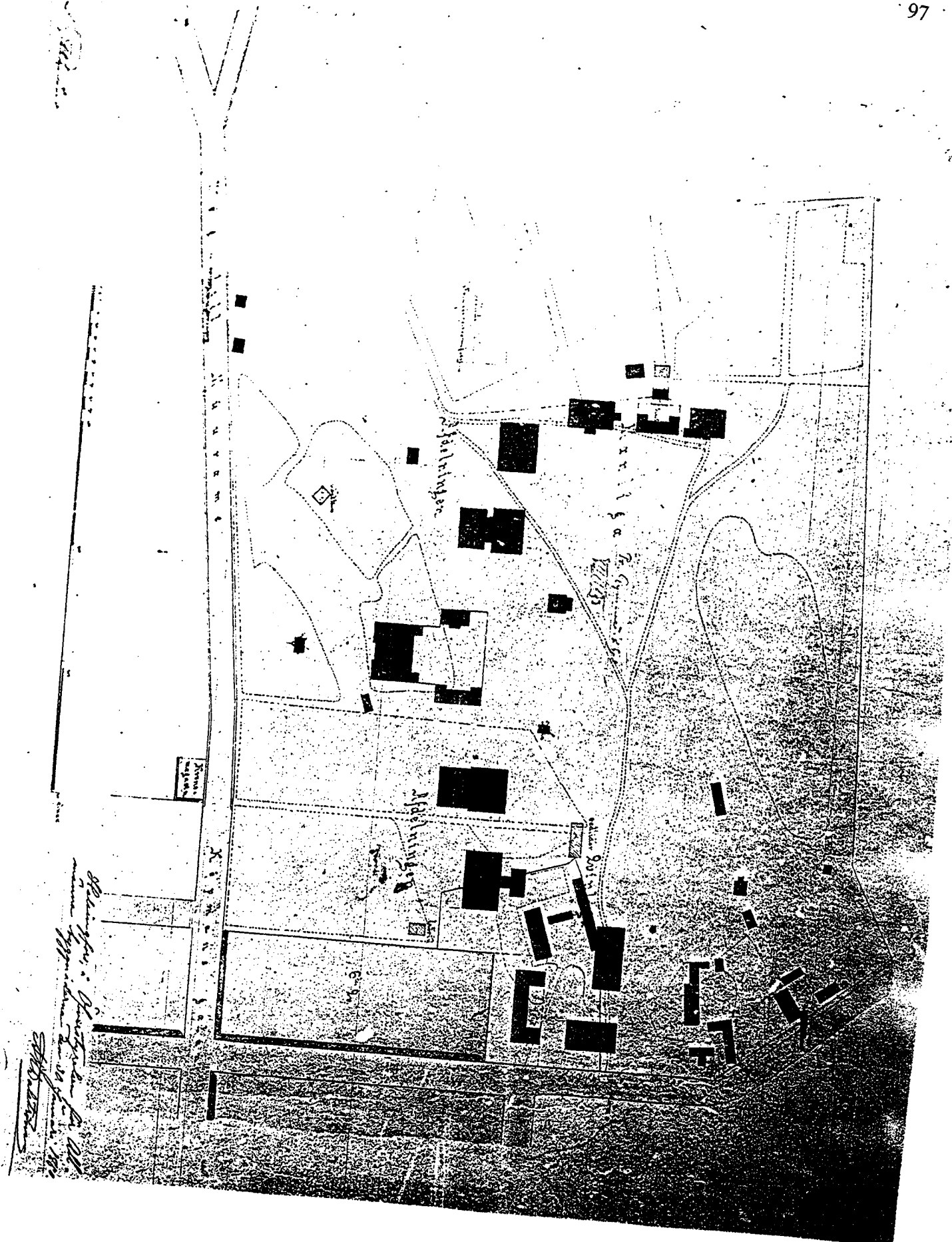
Viran puolesta:

K. A. Castrén.

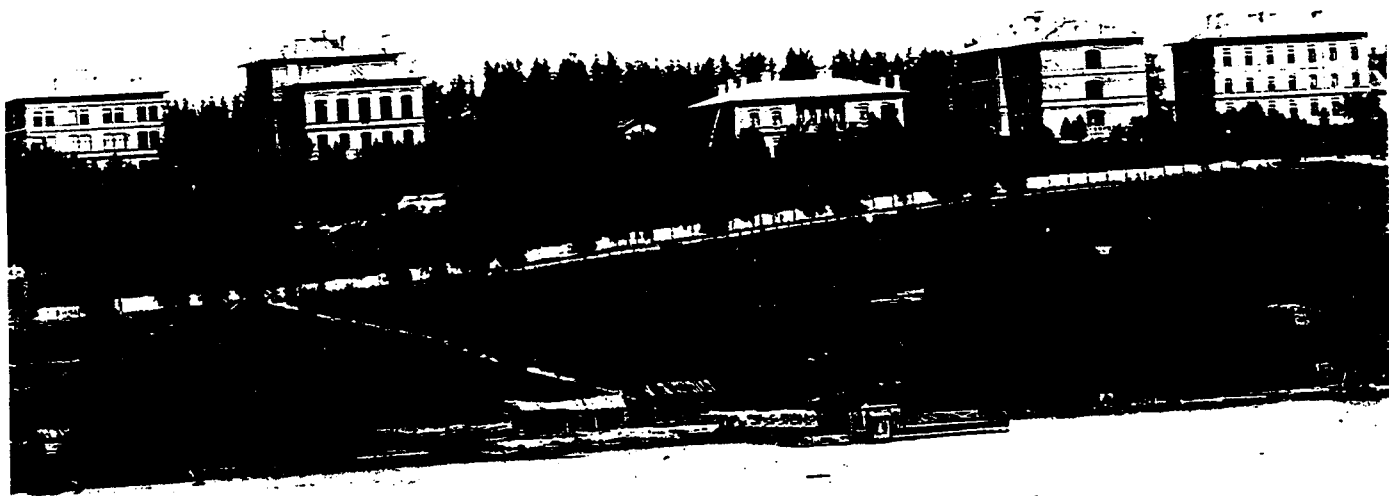
KUVALITE

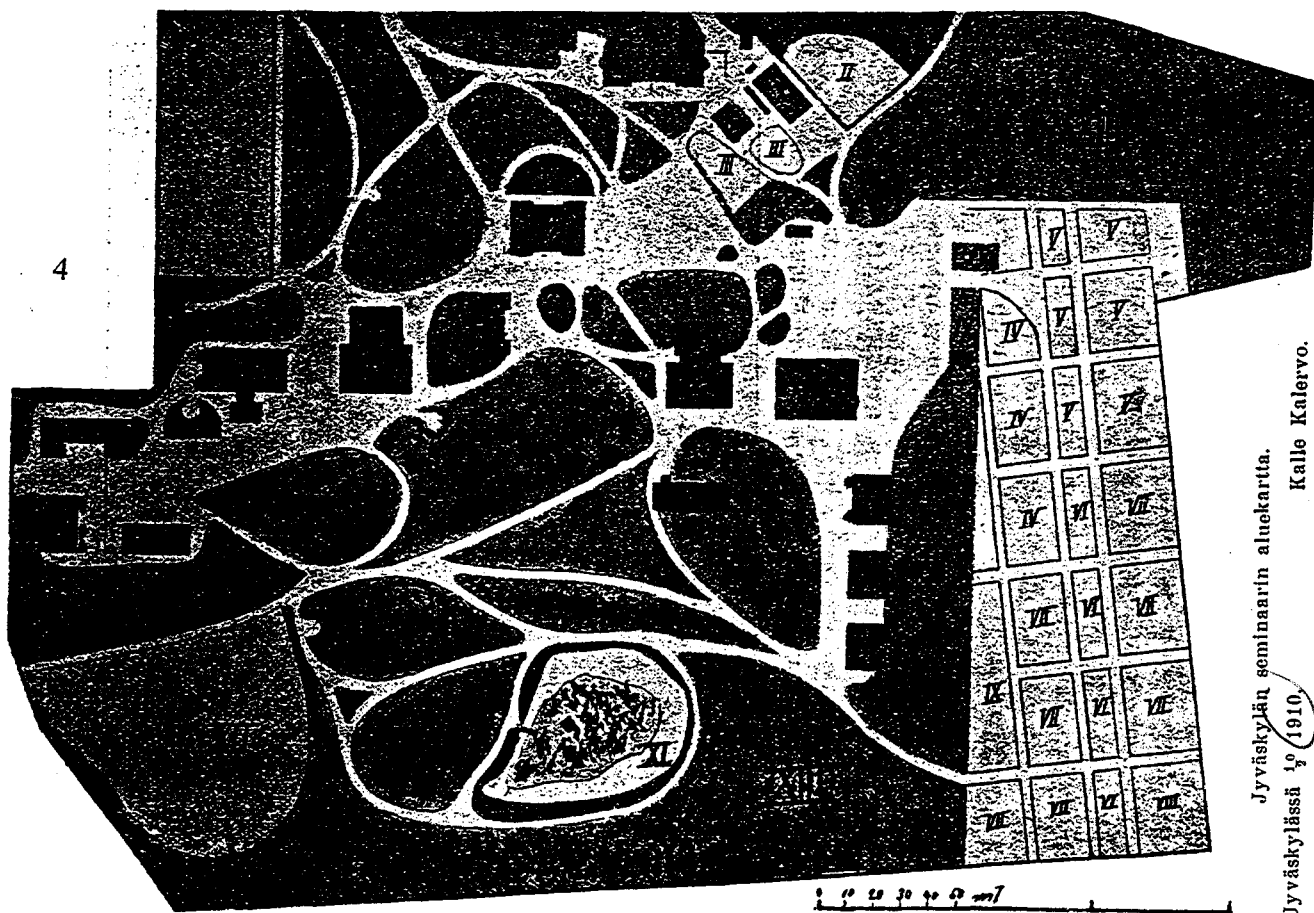
1

Handwritten notes in German:
 Auf dem Plan: Grundstücke für die
 neue Siedlung im Jahre 1871
 [Signature]

3

4

Jyväskylän seminaarin aluekartta.

Kalle Kalervo.

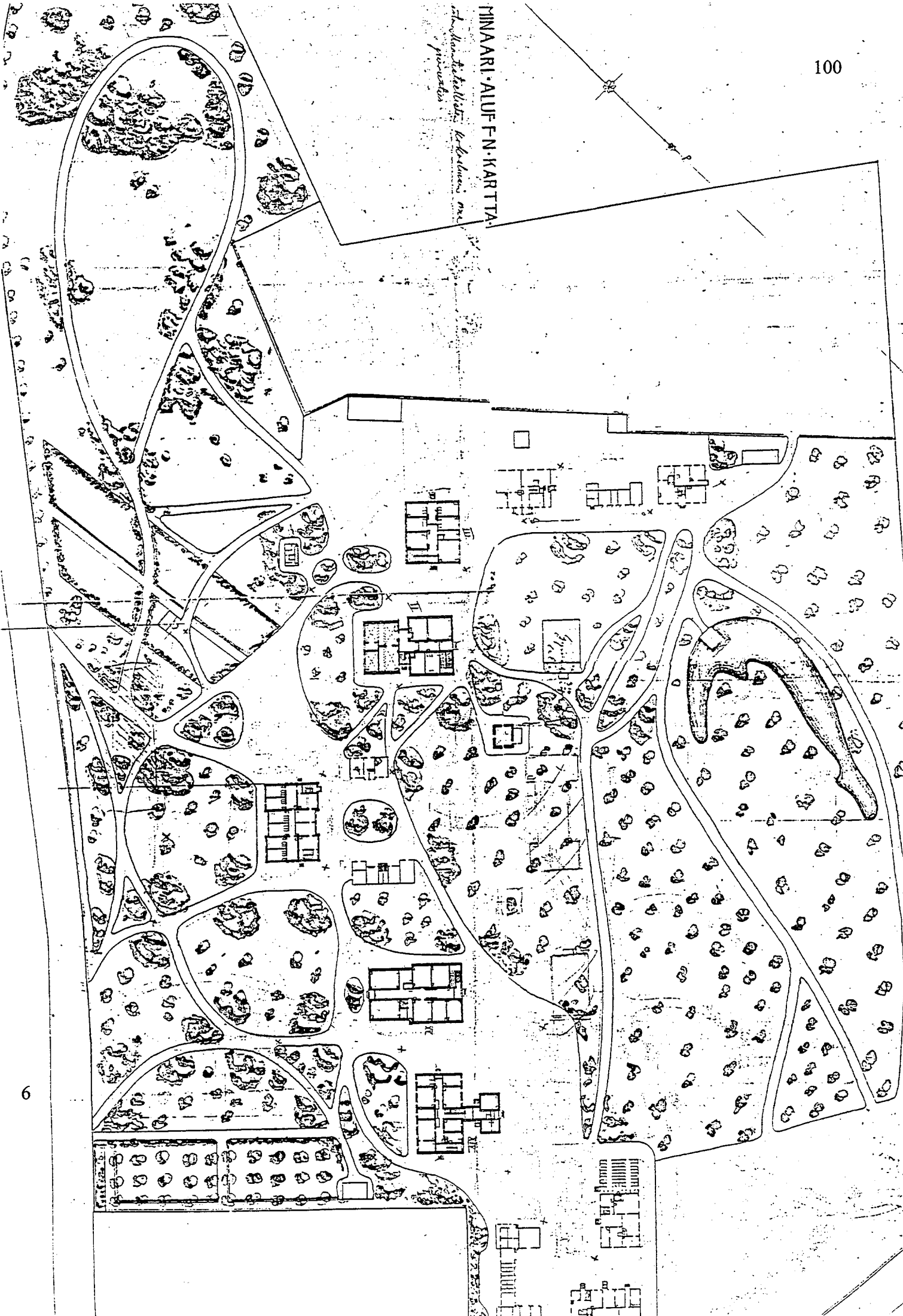
Jyväskylässä 10/1910.

I. Hedelmäpuita. II. Marjapensaita. III. Mansikoita. IV. Mallikoulujen viljelysm. V. Taimistoja. VI. Semin. oppil. viljelysm. VII. Keittiökasvimaita. VIII. Lannan keräyspaikka. IX. Raparperilmaa. X. Taimilavoja. XI. »Moiris». XII. Urheilukenttä. XIII. Luonnonmetsää.

Selitys Jyväskylän seminaarin aluekarttaan. 1. Naisseminaari. 2. Miesseminaari. 3. Poikain mallikoulu. 4. Tyttöjen mallikoulu. 5. Käsityöhuone. 6. Johtajan asunto. 7. Voimisteluhuone. 8. Kasvihuone. 9. Tarhurin asunto. 10. Ruokalat. 11. Saunarakennus. 12. Ulkokuoneita. 13. Museo.

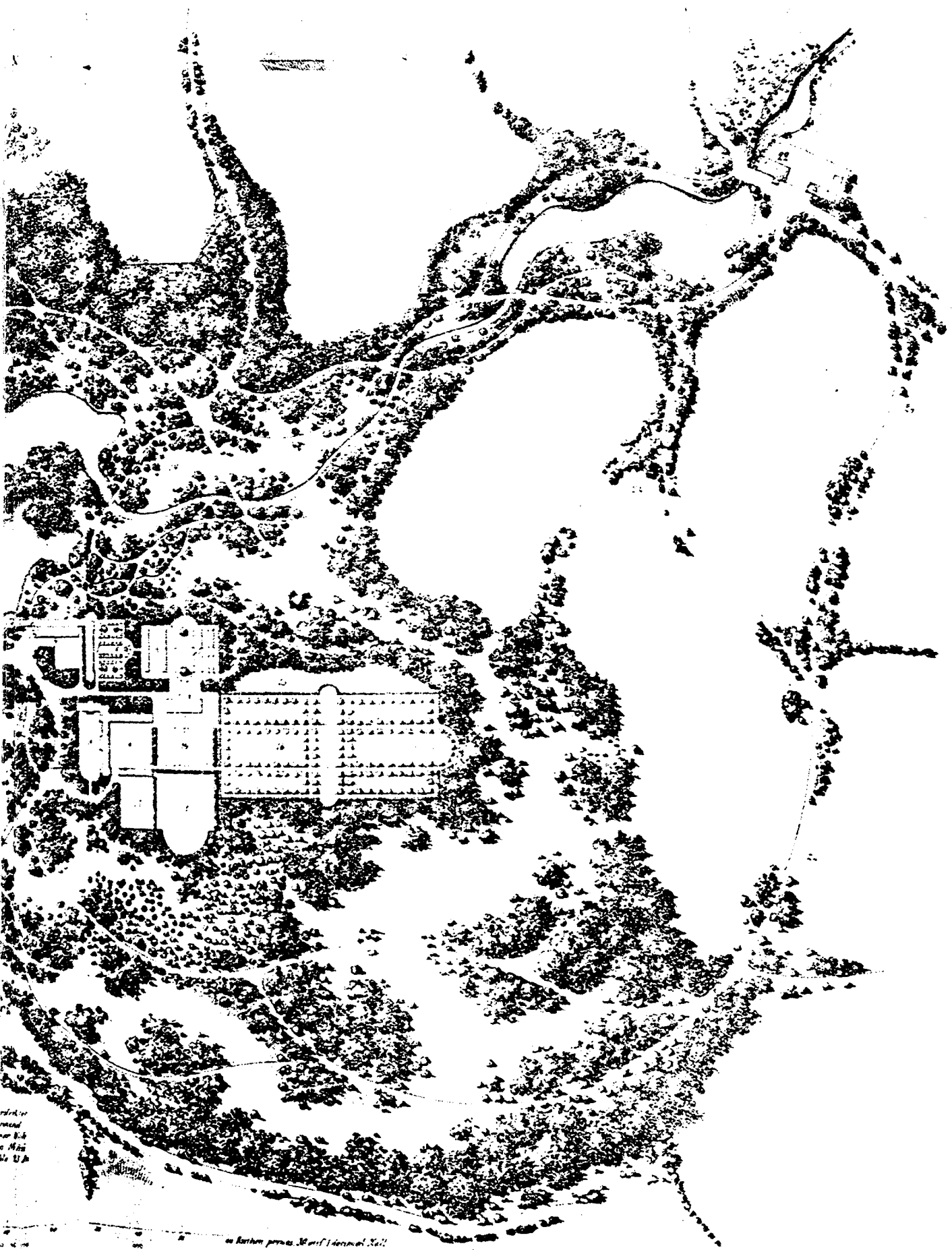
MINAARI-ALUF-N-KARTTA

*Minnaari-alueen kartta
pääasiallisista rakennuksista*

7

Handwritten text in the bottom left corner, possibly a scale or a note.

Handwritten text at the bottom center, possibly a title or a reference.

Fig. 72.

Fig. 73.

Fig. 74.

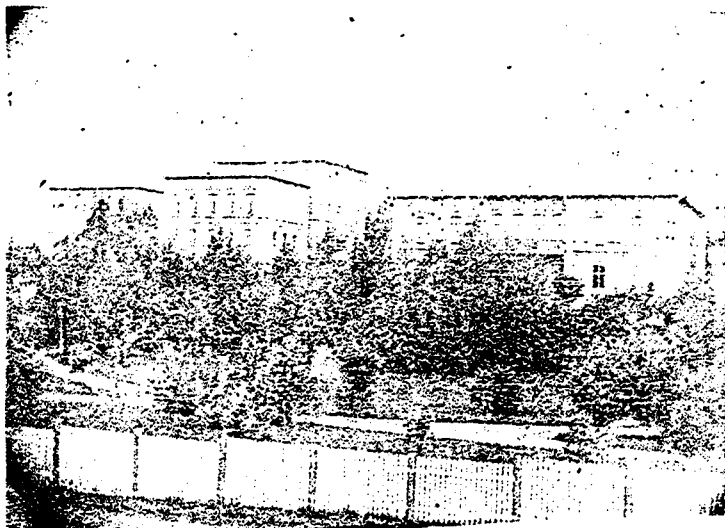
Fig. 70.

(9.)

Jyväskylä, Seminaari.

10

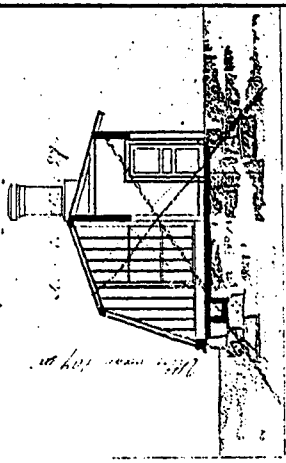

11

SEMİNARİUM

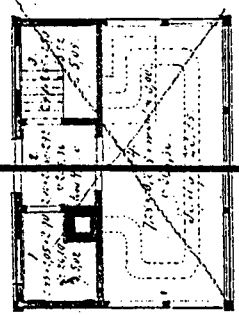
YVA SKYLA

FAÇAD

AVANTERUS

PLAN

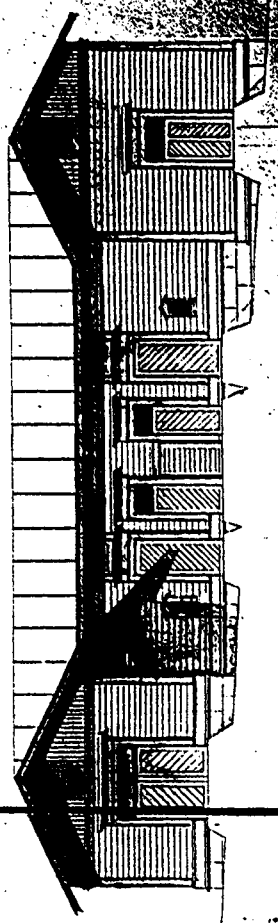

FAÇAD

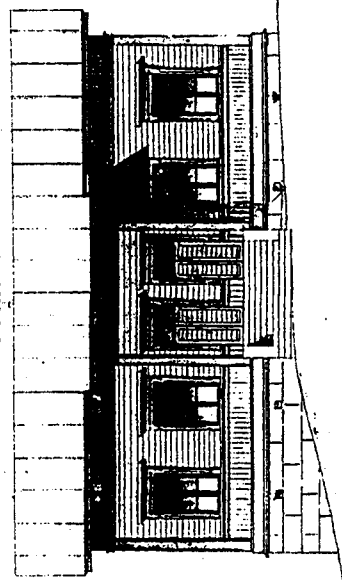
XIDIREKTORŞ UTHUŞ

FAÇAD

XIDIREKTORŞ BAĞARSTUĞA

FAÇAD

PAKH II IAC 38, FILM K25 (9) KASHIVONE W POLON 1901

